

ORSAM Yayınları

ORSAM, süreli yayınları kapsamında Ortadoğu Analiz ve Ortadoğu Etütleri dergilerini yayınlamaktadır. Aylık periyotla Türkçe olarak yayınlanan Ortadoğu Analiz, Ortadoğu'daki güncel gelişmelere dair uzman görüşlerine yer vermektedir. Ortadoğu Etütleri, ORSAM'ın üç ayda bir yayınlanan uluslararası ilişkiler dergisidir. Türkçe, İngilizce ve Arapça yayınlanan, hakemli ve akademik bir dergi olan Ortadoğu Etütleri, konularının uzmanı akademisyenlerin katkılarıyla oluşturulmaktadır. Alanında saygın, yerli ve yabancı akademisyenlerin makalelerinin yayımlandığı, Ortadoğu Etütleri dergisi dünyanın başlıca sosyal bilimler indekslerinden Applied Sciences Index and Abstracts (ASSIA), EBSCO Host, Index Islamicus, International Bibliography of Social Sciences (IBBS), Worldwide Political Science Abstracts (WPSA) tarafından taranmaktadır.

Ortadoğu Çalışmaları alanında bilimsel, nitelikli ve objektif araştırmaların kalıcı eserler olarak Türkçe literatüre kazandırılması hedefiyle ORSAM, Ortadoğu Yayınlarını hayata geçirmiştir. Yayınevimiz, Ortadoğu'ya dair tarih, siyaset, toplum ve ekonomi başta olmak üzere bilimsel çalışmaları okuyucularla buluşturmayı amaçlamaktadır.

Mustafa Kemal Mah. 2128. Sok. No:3 Çankaya/Ankara

+90 (850) 888 15 20

www.orsam.org.tr

orsamorgtr

Ortadoğu Araştırmaları Derneği Adına
Yayın Sahibi

Prof. Dr. Ahmet Uysal

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Mustafa Yetim

Editörler

Doç. Dr. İsmail Numan Telci
Dr. Mustafa Yetim

Editör Asistanı

Nurbanu Kesgin

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Birol Akgün
Prof. Dr. Mehmet Şahin
Prof. Dr. Meliha Altunışık
Prof. Dr. Tayyar Arı
Prof. Dr. Cengiz Tomar
Prof. Dr. Muhittin Ataman
Prof. Dr. Mahir Nakip
Prof. Dr. Muhsin Kar
Prof. Dr. Kemal Inat
Prof. Dr. Zekeriya Kurşun
Prof. Dr. Mesut Özcan

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Ahmet Uysal
Doç. Dr. Göktuğ Sönmez
Dr. Mustafa Yetim
Dr. Recep Yorulmaz

Redaksiyon

Ekin Köklü

Grafik - Tasarım

Mustafa Cingöz

Yönetim Merkezi

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM)
Mustafa Kemal Mah. 2128. Sok. No: 3
Çankaya / Ankara
Tel: +90 850 888 15 20

Baskı: KD Karton Dijital Matbaacılık Ltd. Şti.
Zübeyde Hanım Mah. Koyunlu Han 95/36 Ankara
Telefon : +90 312 341 52 39

Sertifika No: 44423

Fotografklar : Anadolu Ajansı (AA), Shutterstock

Cilt 13, Sayı 109, Ocak 2022

Yerel Süreli Yayın

Basım Tarihi: 31 Aralık 2021

ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ yayınıdır.

Bu dergide yer alan yazılardaki değerlendirmeler, aksi belirtilmedikçe ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

© 2022 ORSAM

Dergideki tüm yazıların telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz.

Middle East
Studies
Association

ORSAM, the Middle
East Studies Association
(MESA) üyesidir.

EBSCO
HOST

tarafından taranmaktadır.

Değerli okuyucular,

Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesindeki güncel gelişmeleri ayda bir kapsamlı analizler ile ilginize sunduğumuz Ortadoğu Analiz'in 109. sayısıyla karşınızda olmaktan memnuniyet duymaktayız. Öncelikle yeni sayımızda Ortadoğu ve Kuzey Afrika gelişmelerinde 2021'de ön plana çıkan gelişmeleri derinlemesine değerlendiren yorum yazımız söz konusudur. Temel olarak ise bu sayımızda Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesindeki sosyo-politik ve ekonomik gelişmeleri etkilemesine rağmen yeterince dikkate alınmayan konuları dikkatinize sunmaktayız. Bu çerçevede göç, çevre, iklim ve diğer “düşük-ikincil politika” konularını işlemekteyiz. Dolayısıyla Ortadoğu ve Kuzey Afrika gelişmelerinde etkili olan ve daha önceki sayılarımızda fazlasıyla dikkatinize sunulan askerî-politik ve ekonomik faktörlerin yanı sıra son yıllarda bölge siyasi ve toplumsal dinamiklerinde etkisi bariz şekilde hissedilen fakat literatürde sınırlı yer bulan sorunları bu sayımızda kapsamlı şekilde irdelemekteyiz.

Bu bağlamda Suudi Arabistan'da iklim değişikliğine ilişkin politikalar, Körfez'de fazlasıyla tartışma konusu olan “yabancı-göçmen işçi” meselesine yönelik gelişmeler, İran'daki çevre sorunlarının dış-iç siyasetteki etkileri, yine son yıllarda önemli göç kaynağı olan Suriye'den Avrupa Birliği'ne (AB) yönelik göçmen akımına ilişkin AB'nin dönüşen yaklaşımı ve göç kaynağı merkezlerinden olan Afrika'daki göç rotalarına ilişkin değerlendirmeler bu

sayımızda detaylı şekilde analiz edilmiştir. Kapak konusu kapsamındaki değerlendirmelerin yanı sıra bölgenin önemli sorun alanlarından olan Irak, Suriye ve Lübnan'daki gelişmelere ilişkin değerli yorumlarda bu sayımızda yer almaktadır. Bu minvalde Lübnan'da yeni yılda neler olabileceğine ilişkin senaryolar ve süregiden krizlere ilişkin değerlendirmeler, Suriye'de İsrail'in yoğunlaşan askerî saldırılarının arkasındaki temel motivasyonlar ve Irak'ta Sünni siyasetindeki dinamikler incelenmiştir.

Gelenek olduğu üzere bu sayımızda da kapak konumuzu film üzerinden değerlendirdiğimiz bölüm, aralık ayı içerisindeki önemli olaylara ilişkin kronoloji, kapak konusuna ilişkin önde gelen Ortadoğu uzmanlarıyla mülakat gibi kısımlar yer almaktadır. Film/belgesel üzerinden kapak konusunu anlamlandırma amacıyla mülteci krizindeki insan hikâyelerine odaklanan İnsan Seli (Human Flow) adlı belgeselin yorumunu ilginize sunmaktayız. Mülakat kısmında Kurumlararası Araştırma ve Analiz Ağının (IARAN) direktörü-kurucusu ve insani yardım konularında önemli deneyimi bulunan Michel Maietta'nın göç meselesine ilişkin değerlendirmeleri söz konusudur. Kapak konumuz ile ilgili biyografi kısmında ise Irak'ta meşhur “Mezopotamya Bataklıkları”na yeniden can veren çevre mücadelesinin sembol isimlerinden Azzam Alwash'ın kısa hayat hikâyesi ve çevre mücadelesi işlenmektedir.

Keyifli okumalar dileğiyle...

04 Gündem: Türkiye ve Ortadoğu

08 2021 Yılında Ortadoğu ve Kuzey Afrika / Prof. Dr. Ahmet Uysal

12 Türkiye-Katar İş Birliğinde Enerji Boyutu / Doç. Dr. İsmail Numan Telci

KAPAK DOSYASI

İÇİNDE KİLER

22 Protestoların 3. Yılında Lübnan'da Derinleşen Ekonomik Kriz / Dr. Tuba Yıldız

26 İran'ın Çevre Sorunlarında İç-Dış Siyasi Boyut / Mustafa Caner

30 Suriyeli Sığınmacılarla Gerçekliğe Dönüşen "Kale Avrupası" Metaforu / Merve Zorlu

34 Körfez Bölgesinde Emek Göçü Dinamikleri / Doç. Dr. Halil Kürşad Aslan

38 Afrika'da Göç: Kuzey Afrika'dan Avrupa'ya Üç Merkezî Rota / Kaan Devicioğlu

Ocak 2022 Cilt: 13 Sayı: 109

BÖLGESEL GELİŞMELER

48 Suriye'de İran-Hizbullah İttifakının Çabaları ve İsrail'in Saldırıları / Ömer Behram Özdemir

52 Irak'ta Sünni Siyaseti Nereye Gidiyor? / Feyzullah Tuna Ayyün

KAPAK DOSYASI

SUUDİ ARABİSTAN'IN İKLİM
DEĞİŞİKLİĞİ POLİTİKALARI:
"ÇÖL" DEN "YEŞİL" E

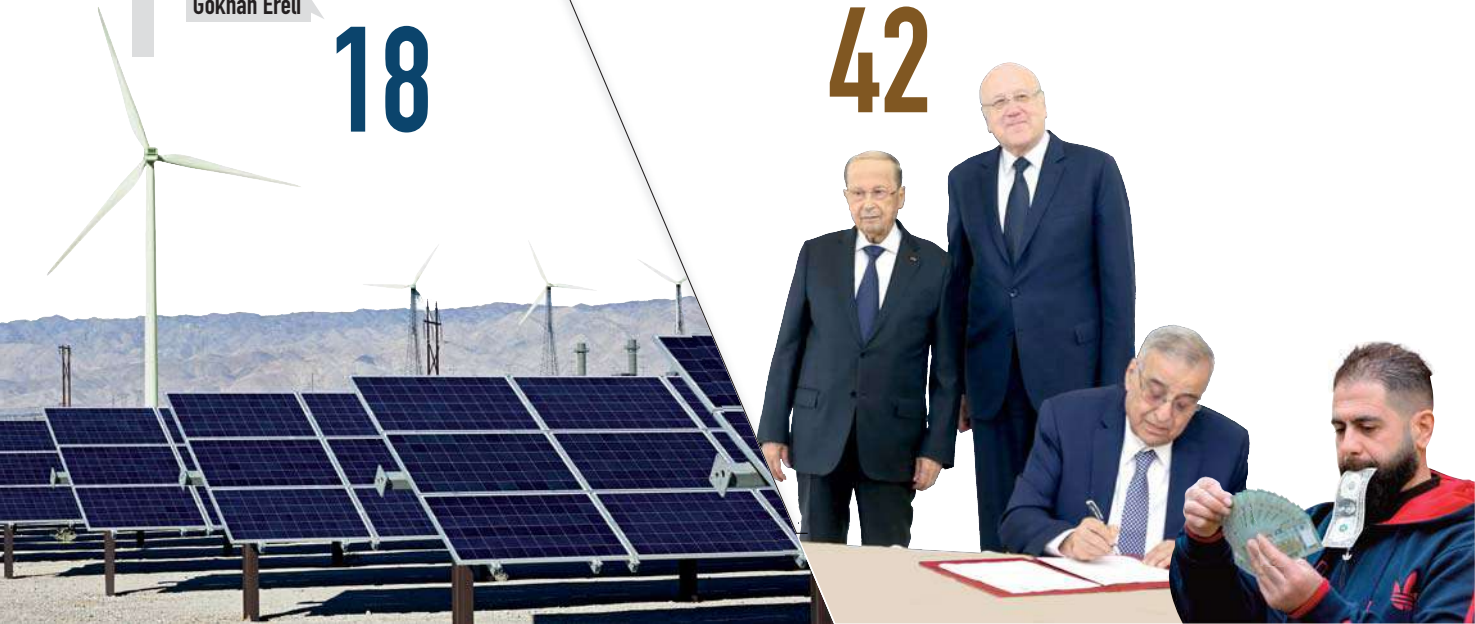
Gökhan Ereli

18

LÜBNAN'DA YENİ YIL
YENİ UMUTLAR GETİRİR Mİ?

A. Selcan Özdemirci Cinal

42

RÖPORTAJ

56

Abdenour Toumi

Michel Maietta:

“GÖÇMENLER GÜNAH
KEÇİSİ KABUL EDİLİRSE
MEDYA BUNUN BİRİNCİL
ARACI OLACAKTIR”

BİYOGRAFİ

MEZOPOTAMYA BATAKLIKLARININ
PEŞİNDE BİR MÜHENDİS:
AZZAM ALWASH

Merve Çakır

60

SİNE KRİTİK

HUMAN FLOW:
DOYGUNLUĞUN AÇ, SINIRLARIN ÇARESİZ,
KÜRESELLEŞMENİN EVSİZ BIRAKTIKLARI

Doç. Dr. Sertaç T. Demir

64

... ORTADOĞU GÜNDEMİ ...

1 Aralık 2021

- Etiyopya hükümeti, isyancılara karşı başlattığı saldırı sonrası Amhara ve Afar eyaletlerindeki 17 kasabayı geri aldığı duyurdu.

2 Aralık 2021

- Türkiye ile Libya arasında yolculu gemi seferleri 25 yıl sonra yeniden başladı.
- Avrupa Birliği (AB), Türkiye'deki sığınmacıları desteklemek için yürütülen yardım programına 325 milyon euro ilave kaynak sağlayacak.

4 Aralık 2021

- Katar Dışişleri Bakanı Şeyh Muhammed bin Abdurrahman el-Sani, Afganistan'ın başkenti Kabil'deki havaalanının yeniden uygun hâle getirilmesi için Türkiye ile birlikte çalışıldığını söyledi.
- Beyaz Saray Sözcüsü Jen Psaki, Viyana'da yapılan İran ile nükleer görüşmelerine ilişkin, "İran'daki yeni yönetim Viyana'ya yapıcı tekliflerle gelmedi" dedi.

5 Aralık 2021

- Yemen'in Aden ve Hadramut illerinde, hayat pahalılığı ve yerel para biriminin değer kaybetmesiyle bozulan ekonomik durum protesto edildi.
- Mossad'ın Başkanı David Barnea, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ziyaretinde İran'ın nükleer programına ilişkin güncel bilgileri anlatacağını açıkladı.
- Irak Ordusu ile Peşmerge güçleri, terör örgütü IŞİD'e karşı güvenlik boşluğu olan bölgelerde iş birliği konusunda anlaşdı.

6 Aralık 2021

- Irak'ın Kerkük kentine bağlı Altunköprü nahiyesi yakınındaki bir köye terör örgütü IŞİD'in düzenlediği saldırıda 2 peşmerge öldü, 4 peşmerge de yaralandı.
- Suudi Arabistan, başkent Riyad'da fırlatılan balistik füzenin hava savunma sistemi tarafından etkisiz hâle getirildiği bilgisi verildi.
- Mısır ve Rus deniz kuvvetlerinin Akdeniz'de "Dostluk Köprüsü-4" adıyla ortak deniz tatbikatı başlattığı açıklandı.

7 Aralık 2021

- Avrupa Birliği (AB), Afganistan'daki ortak diplomatik misyonunu birkaç hafta içinde kurmaya hazırlanıyor. Temsilciliğin açılması için "AB'nin Taliban'ı tanıdığı anlamına gelmeyeceği" vurgulandı.
- Wall Street Journal, Suudi Arabistan'ın hava savunma mühimmatının tükenmekte olduğunu, ABD ve Avrupa başta olmak üzere müttefiklerinden acil ikmal talebinde bulunduğunu yazdı.
- İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi, ülke içinden ve dışından bazı çevrelerin Viyana'daki nükleer müzakerelerle eş zamanlı şekilde döviz kuruunu yükseltmeye çalıştığını belirterek ekonomiyi müzakerelere bağlamayacaklarını söyledi.

8 Aralık 2021

- Fransa'nın gözaltı skandalı gündemde yer alıyor. Paris yönetimi, gazeteci Cemal Kaşıkçı cinayetine ilişkin şüphelilerden birinin gözaltına alındığını duyurdu. Riyad yönetimi ise "o adam zaten cezaevinde" uyarısında bulundu.
- İran Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Said Hatibzade, ABD'nin ülkesine yönelik yeni yaptırımlarının nükleer görüşmelerde Washington için avantaj olmayacağını dile getirdi.

9 Aralık 2021

- Koalisyon güçleri Sana'da Husilere hava operasyonları düzenledi.
- ABD'nin başkenti Washington'daki Suudi Arabistan Büyükelçiliği önündeki caddeye, 2018 yılında öldürülen gazeteci Cemal Kaşıkçı'nın ismi verilecek.
- AB Komisyonu, AB genelinde suçları belirleyen belgelere "nefret söylemi ve nefret suçunu" da eklemek için girişim başlattı.

10 Aralık 2021

- ABD Savunma Bakanı Lloyd Austin, İsrail Savunma Bakanı Benny Gantz ile görüşmesi öncesinde yaptığı açıklamada, İran ile devam eden görüşmelerin sonuçsuz kalması durumunda diğer seçeneklere hazır olduklarını açıkladı.
- Filistin ve Ürdün arasında ticari hacmin ve çeşitli alanlarda iş birliğinin artırılması amacıyla 9 anlaşma imzalandı.

11 Aralık 2021

- Filistin yerel seçimlerinin birinci turunda halk, 154 köy ve belde gibi küçük yerleşim birimlerinin yerel meclislerini belirlemek için sandık başına gitti.

12 Aralık 2021

- İsrail Başbakanı Naftali Bennett, BAE Velihaht Prensi Muhammed bin Zayid el-Nahyan ile görüşmeye gidiyor. Bu ziyaret, iki ülke arasındaki normalleşme süreci için önemli bir adım olacak.
- Fransa'nın Mulhouse kentinde, Müslüman mezarları tahrip edildi. Fransa İslam Konseyi ve belediye başkanı saldırıyı kınadı.
- Libya Devlet Yüksek Konseyi Başkanı Halid el-Mişri, ülkede Rus güvenlik şirketi Wagner'e bağlı 7 binden fazla özel askerî şirket personeli olduğunu söyledi.

13 Aralık 2021

- Irak Dışişleri Bakanlığı, Belarus'tan 3 bin 556 kişinin ülkeye geri getirildiğini açıkladı.
- Mısır Dışişleri Bakanı Samih Şukri, Kahire ile Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) arasında kurumsal hâle getirilen siyasi istişare mekanizması çerçevesinde ilk kez dışişleri bakanları toplantısına katıldı.
- Libya'da 24 Aralık'ta yapılması planlanan başkanlık ve parlamento seçimlerine sayılı günler kaldı. Libya Ulusal Birlik Hükümeti, ülkeyi seçimlere taşıma görevini yerine getirdiğini açıkladı.

14 Aralık 2021

- Suudi Arabistan, Tel Aviv'in 2002'de önerilen Arap Barış Girişimi'ni uygulaması koşuluyla İsrail ile ilişkileri normalleştirmeye hazır olduğunu söyledi.
- Libya Başkanlık Konseyi Başkanı Muhammed el-Menfi, başkanlık ve parlamento seçimlerinin eş zamanlı yapılması konusunda kararlı olduklarını söyledi.
- Filistin, BAE ve Fas'ın spor kulüplerinin İsraili spor takımlarıyla dostluk maçları yapma kararını kınadı.

15 Aralık 2021

- Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da düzenlenen 42. Körfez İşbirliği Konseyi Zirvesi'nin sonuç bildirisinde yeni İran yönetiminin Körfez ülkeleriyle gerilimi düşüren çalışmalarda olumlu rol alacağı beklentisi içinde olunduğu vurgulandı.
- AB'ye üye ülkelerin Genel İşler Konseyi toplantısı Brüksel'de yapıldı. Toplantı sonrası sonuç bildirisinde Türkiye ile ortak çıkar alanlarında iş birliği yapma kararlılığı vurgulandı.
- ABD'de Başkan Joe Biden yönetimi, Temsilciler Meclisinde bugün görüşülecek "Uluslararası İslamofobi ile Mücadele Yasası" adlı tasarıya destek verdiklerini duyurdu.

16 Aralık 2021

- Fars Haber Ajansı, ABD'nin İran'a Avrupa üzerinden iki anlaşma taslağı sunduğunu, İran'ın da 12 sayfalık taslak metinle yanıt verdiğini duyurdu.
- İsrail'in kuzeyindeki Yukarı Celile bölgesinde İsrail ordusuna ait acil durum cephaneliğinden 100 binin üzerinde M16 piyade tüfeği mermisinin çalındığı belirtildi.

17 Aralık 2021

- IŞİD'in Afrika'daki terör saldırıları üç yılda iki kat arttı. ABD'nin terör raporuna göre IŞİD, Irak ve Suriye'deki varlığını da sürdürüyor.

18 Aralık 2021

- Libya Dışişleri Bakanı Necla el-Menguş, Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve ticari alanlarda Afrika Birliğinin stratejik ortağı olduğunu söyledi.
- Afganistan'da Taliban yönetimi, ülkede güvenlik ve huzurun tesis edildiğini, mülteci durumundaki Afganların yurtlarına geri dönebileceklerini söyledi.
- ABD'de Reşad Hüseyin, ABD Uluslararası Dinî Özgürlükler Elçisi olarak atanmış ilk Müslüman oldu.

19 Aralık 2021

- Kudüs Anglikan Kilisesi ve İngiltere Kilisesi Başpiskoposları Kudüs'te yaşayan Hristiyanların durumuna dikkati çekti. Filistinli Hristiyanların sistematik olarak Kudüs'ten çıkarıldığını yazdı.
- Koronavirüs salgını, tedarik zincirinin bozulmasına neden oldu. Bu durum, dünya genelindeki enflasyon artışının en büyük nedenlerden biri. Tedarik zincirindeki sıkıntının en az 2 yıl daha sürebileceği iddia ediliyor.

20 Aralık 2021

- Sudan'daki sivil yönetim talebiyle yapılan protesto gösterilerinde 25 Ekim'den bu yana ölenlerin sayısının 46'ya yükseldiği dile getirildi.
- İsrail Savunma Bakanı Benny Gantz, İran'ın elinin zayıf olduğunu ve nükleer müzakerelerde uyguladığı oyalama stratejisine karşı yakında açık ve gizli eylemlerin genişletileceğini söyledi.
- BM Suriye Özel Temsilcisi Geir Pedersen, Suriye'nin paralı savaşçıların, uyuşturucu kaçakçılığının ve terörün sığınağı hâline geldiğini dile getirdi.

21 Aralık 2021

- Suriye krizine çözüm amacıyla oluşturulan Astana görüşmelerinin garantörleri Türkiye, Rusya ve İran heyetleri, Kazakistan'ın başkenti Nur-Sultan'da 17. kez bir araya geldi.
- Libya'nın başkenti Trablus'un bazı bölgelerinde askerî birliklerin konuşlandığı ve bazı caddeleri trafiğe kapattığı ifade edildi. Trablus Üniversitesi de bütün fakültelerde eğitime ara verildiğini açıkladı.
- ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Jake Sullivan, bu hafta İsrail ve Batı Şeria'yı ziyaret edecek, üst düzey isimlerle bir araya gelecek.
- Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü Tedros Adhanom Ghebreyesus, bu yıl 3,3 milyondan fazla insanın koronavirüs nedeniyle yaşamını yitirdiğini belirterek, 2022'nin salgının bitirildiği bir yıl olması gerektiğinin altını çizdi.
- Libya açıklarında alabora olan iki teknede 160'tan fazla göçmen hayatını kaybetti. 210 göçmeni taşıyan bir başka teknemense denize açılmasına engel olundu.
- İsrail Askerî İstihbaratının eski şefi Tamir Hayman, "İranlı General Kasım Süleymani'nin öldürülmesinde İsrail'in rolü var" açıklamasını yaptı. Eski şef, suikasti bir başarı olarak nitelendirdi.
- Afganistan'da Taliban'ın yönetimi devralmasının ardından uluslararası yardımların kesilmesi ve rezervlerin dondurulması, başkent Kabul'de protesto edildi.

22 Aralık 2021

- Irak, terör örgütü IŞİD'e karşı ABD öncülüğünde oluşturulan Uluslararası Koalisyon güçlerinin, Erbil'deki Hariri Hava Üssü'nden çıktığını duyurdu.
- Astana görüşmelerinin garantör ülkeleri Türkiye, Rusya ve İran ortak bildiri imzaladı. Ülkeler Suriye'de sivilleri hedef alan terör gruplarına karşı iş birliğini devam ettirme kararı aldı.
- Yaklaşık 7 yıldır iç savaşın sürdüğü Yemen'de, iç göçmen durumuna düşen sivillerin sayısı 4 milyon 100 bine ulaştı.
- Türk Silahlı Kuvvetlerinin Sualtı Savunma Komandoları, Libya Deniz Kuvvetleri personeline eğitim veriyor. Personel, eğitimlerle üs savunma ve deniz mayınlarının etkisiz hâle getirilmesi gibi pek çok alanda Libya personelinin becerilerini geliştiriyor.

23 Aralık 2021

- Cezayir'de 27 Kasım'da yapılan erken yerel seçimlerin nihai sonuçlarına göre, Ulusal Kurtuluş Cephesi (UKC) sandıktan birinci çıktı.
- ABD Başkanı Joe Biden, sağlık durumu iyi olursa 2024'te yapılacak başkanlık seçimleri için yeniden aday olmayı planladığını söyledi.

24 Aralık 2021

- İran Dışişleri Bakanı Hüseyin Emir Abdullahiyan, Azerbaycan ile ilişkilerde yeni bir sayfa açma kararı aldıklarını söyledi.
- İsrail Meclisi Maliye Komitesi, "gizli" amaçlar için kullanılmak üzere 9 milyar yeni İsrail shekeli ek savunma bütçesini onayladı.

25 Aralık 2021

- Sudan'da askerinin yönetimi sivillere devretmesi için ülke genelinde geniş katılımlı gösteriler düzenlendi.
- Irak'ta İran'a yakınlığıyla bilinen Şii milis güçlerinin destekçilerinin, Uluslararası Bağdat Havalimanı'nın ana kapılarında birine baskın düzenlediği açıklandı.
- İran yönetimi, Covid-19'un Omicron varyantına karşı alınan önlemler kapsamında bugünden itibaren kara sınır kapılarını 15 gün süreyle kapatma kararı aldı.
- Sudan'da 25 Ekim'deki askeri müdahale sonrası sivil yönetim yanlılarının gösterileri sürerken, yeni protestolar öncesinde internet ve telefon hatları kesildi.

27 Aralık 2021

- Katar ve Filistin yönetimi, Gazze'deki elektrik santraline doğal gaz temin edilmesi konusunda anlaşmaya vardı.
- İsrail Başbakanı Naftali Bennett, işgal altındaki Suriye toprağı Golan Tepeleri'ndeki sivil Yahudi işgalcilerin sayısını iki katına çıkarmak istediklerini söyledi.

28 Aralık 2021

- Lübnan Başbakanı Necib Mikati, ülkede tartışılarda neden olan genel seçimlerin 17 Mayıs'ta yapılmasını öngören kararı imzaladığını açıkladı.
- Suriye rejimi, İsrail'in, Lazkiye Limanı'na hava saldırısı düzenlediğini iddia etti. İsrail Başbakanı Naftali Bennett de iddia sonrası yaptığı açıklamada, ülkesinin bölgedeki operasyonlarının "sürekli devam ettiğini" belirtti.

29 Aralık 2021

- Filistin Devlet Başkanı Abbas, 6 yıl sonra ilk kez İsrail'i ziyaret etti. Abbas, İsrail Savunma Bakanı Benny Gantz ile görüştü. Görüşme, Gantz'ın Tel Aviv'in doğusundaki Roş Haayin şehrindeki konutunda gerçekleşti.

2021 YILINDA ORTADOĞU VE KUZEY AFRİKA

PROF. DR. AHMET UYSAL

Başkan ORSAM

“

Ortadoğu bölgesi, 2021 yılını yine çalkantılarla geçirdi. Kötü yönetim ve dış müdahalelerle yaşanan sıkıntılara iç savaşlar, krizler ve darbeler ve hatta koronavirüs (Kovid-19) salgını da eklenince durum bölge adına çok parlak olmadı.

”

Sahip olduğu enerji kaynakları ve ticaret yollarıyla dünyanın neredeyse merkezi konumunda bulunan ve büyük mücadelelerin yaşandığı Ortadoğu bölgesi, 2021 yılını yine çalkantılarla geçirdi. Kötü yönetim ve dış müdahalelerle yaşanan sıkıntılara iç savaşlar, krizler ve darbeler ve hatta koronavirüs (Kovid-19) salgını da eklenince durum bölge adına çok parlak olmadı. Geçen yılda yaşanan kritik gelişmeler arasında Sudan'daki siyasi krizin derinleşmesi, Tunus'ta darbe-benzeri müdahale yaşanması, Cezayir ile Fas arasında soğuk savaşın şiddetlenmesi, Lübnan'da devam eden ekonomik ve siyasi krize ek olarak Suudi Arabistan ile ilişkilerinin gerilmesi, Körfez ülkeleri arasında uzlaşma, Türkiye ile Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Mısır ile iliş-

kilerin yumuşaması ve belki de en önemlisi İsrail'in Gazze'ye saldırıları ve Filistinlilerin beklenmeyen direnişi sayılabilir.

KUZEY AFRİKA MERKEZLİ GELİŞMELER

Sudan siyasi krizi geçen yılın en önemli gelişmelerinden biri olmuştur. Afrika ve Arap dünyasında özel bir yeri olan Sudan'ı 30 yıl yöneten Ömer el-Beşir yönetimi 2019 yılındaki geniş halk gösterileri sonrasında devrilmisti. Akabinde kurulan asker-sivil karma hükümetin başına Abdullah Hamduk atanmıştı. Aradan 2 yıl geçmesine rağmen Sudan'ın kronik ekonomik

sorunlarına hiçbir çözüm bulunmadığı gibi Batılı ülkelerin de yönlendirmesiyle hükümet eski rejimden intikam almakla zaman harcadı. Uluslararası desteğin gelmemesinin yanı sıra Kovid-19'un da etkisiyle ülkedeki ekonomik sıkıntılar halkın sosyo-ekonomik yaşamını daha fazla zora sokunca gösteriler tekrar başladı.

Gösterileri fırsat bilen ordu, 25 Ekim'de hükümetin sivil kanadını görevden aldı ve hükümet üyelerini ev hapsi altında tuttu. Batı destekli askerî müdahaleyi reddeden gruplar ve meslek örgütleri, Başbakan

Abdullah Hamduk'un serbest bırakılması ve sivil yönetime geçiş için protestolar yaptı. Bir süre sonra Hamduk, ordunun şartlarını kabul ederek ve sol grupları tasfiye ederek yeni karma hükümetin başbakanı oldu. Bu gelişmeler üzerine Hamduk'a da öfkelenen bazı kesimler, Batı ülkelerinin de desteğiyle askerî yönetime karşı protestoları devam ettirdiler. Yıl sonunda artan gerginlik ve protestolar sonrasında Hamduk, yeni yılı istifayla karşıladı ancak arkasındaki siyasi desteği de kaybetmiş oldu. Böylece daha istikrarsız hâle gelen ülkede şu şekilde senaryolar olabilir: Tekrar asker-sivil ortaklığında hükümet, ordu kontrolünde yönetim veya ordu içindeki diğer kanatların karşı darbe süreçleri. Sudan için her senaryo riskli ve zor görünmektedir. Ülke Çin ve ABD hattında savrulabileceği gibi yeni soğuk savaşın alanı hâline de dönüşebilir.

Ekonomik zorluk ve siyasi sarsıntılar arasında boğuşan Tunus'ta Ekim 2019'da başkanlık seçimlerine gidildi. Seçimleri popülist hukukçu Kays Said, sistem dışından gelmesinin avantajıyla kazandı. Başta İslamcı Ennahda dâhil var olan partilerin de desteğiyle kazanan Said'in ülkedeki karmaşık sorunları nasıl çözeceğine ilişkin herhangi bir planı yoktu.

Geçen yılın en kritik gelişmelerinden birisi de Arap demokrasisinin sembol ülkesi Tunus'ta yaşandı. Aradan geçen 10 yıl, bölgede yaşanan darbeleri ve iç savaşları kısmi uzlaşmayla atlatsa da parçalı siyasi yapı ve zayıf hükümetler halkın beklentilerine cevap veremedi. Özellikle İslamcı ve laik gruplar arasında gerginlik ve mücadeleler devam etti. Tüm bu yaşananlara bölgedeki demokrasi karşıtı kampın ve Fransa'nın engelleyici dış müdahaleleri de eklence ülkede sorunlar çözülemedi. Bu ekonomik zorluk ve siyasi sarsıntılar arasında boğuşan Tunus'ta siyasi partiler başarısız oldu ve halk içerisindeki destekleri erozyona uğradı. Zor ekonomi ve siyasi kutuplaşma ortamında Ekim 2019'da başkanlık seçimlerine gidildi. Seçimleri popülist hukukçu Kays Said, sistem dışından gelmesinin avantajıyla kazandı. Başta İslamcı Ennahda dâhil var olan partilerin de desteğiyle kazanan Said'in ülkedeki karmaşık sorunları nasıl çözeceğine ilişkin herhangi bir planı yoktu. Kovid-19, bir tu-

rizm ve tarım ülkesi olan Tunus'u oldukça olumsuz şekilde etkilemiştir. Kapanmalar dolayısıyla turizm sektöre uğradığı gibi ülke dışından gelen işçi dövizleri de azaldığı için siyasi krize ekonomik kriz de eklenerek ülke iflase doğru yol almaktadır. Said, tüm bu sorunlar arasında siyasi sahneyi kendi lehine çevirmek ve yeniden tasarlamak üzere Temmuz 2021'de yolsuzluk ve hükümetin ülkeyi yönetemediği gerekçeleriyle parlamentoyu askıya alıp hükümeti feshederek kendi hükümetini ilan etti. Geline nokta Cumhurbaşkanlığı Said, içeride ve dışarıda darbe olarak değerlendirilen bu tasarrufunu sürdürmekte kararlı görünmektedir. Ancak Said yönetimi kronik ekonomik sorunları aşacak vizyon ve kadroya sahip değildir. Dolayısıyla süregiden başarısızlık ülkeyi daha istikrarsız bir ortama ve hatta askerî darbeye bile sürükleyebilir.

Arap dünyasının batı ucu geçen yıl olumsuz bir gelişmeye sahne oldu: Cezayir-Fas arasındaki Batı Sahra sorunu yüzünden çıkan sığınmacı savaş. Bu eski sorun, İspanya sömürgesinin çıkmasından sonra (1976) Fas'ın Batı Sahra bölgesini kendi toprağı saymasına mukabil, Cezayir'in bu bölgeyi ayrı bir devlet olarak tanımasıyla ortaya çıkmıştır. Bölgede Polisario adıyla bilinen Cezayir destekli örgüt, "Sahra Demokratik Arap Cumhuriyeti" olarak ilan edilmiş ve bazı Afrika ülkeleri de söz konusu devleti tanımıştır. 1960'larda sınır sorunları yüzünden sıcak savaşa sahne olmuş iki ülke, 1970'lerden bugüne diğerinin teröristlerini saklamakla ve uyuşturucu kaçaklığıyla suçlanmaktadır.

1994'te Marakeş bombalamasından Cezayir'i sorumlu tutarak Fas, Cezayir ile sınırını kapatmıştır. Buna tepki gösteren Cezayir ise petrol ve doğal gaz gelirlerinin getirdiği avantaja da güvenerek bu sınırları o günden beri ticarete açmamıştır. 2019 yılında yaşanan protestolardan sonra başa gelen Abdülmecid Tebbun yönetimi, Fransa'ya ve İsrail'e karşı daha net tavır almıştır. Fas yönetiminin İsrail ile normalleşmesi nedeniyle tepkisinin seviyesini yükselten Cezayir, geçen yaz ülkede çıkan orman yangınlarından Fas'ı sorumlu tutmuş ve Berberi ayrılıkçıları desteklemekle suçlamıştır. Bunlara ek olarak Cezayir, Fas'tan İspanya'ya giden doğal gaz hattını artık kullanmayacağını ilan etmiş ve Fas'ın ucuz gaz alımı ve nakil kirasını almasını engellemiştir. Genel olarak iki komşu ve kardeş ülke arasındaki gerginlik iki tarafa da yarar sağlamamakla birlikte ikili arasında ufukta bir yumuşama ve çözüm ihtimali de görünmemektedir.

ORTADOĞU'DAKİ KRİTİK GELİŞMELER VE NORMALLEŞME TEMASLARI

2021 yılının en kritik ve stratejik sonuçları olan olaylarından birisi de İsrail'in Kudüs ve Gazze'ye saldırısına karşı Filistinlilerin gösterdiği direniştir. İsrail hükümeti, Donald Trump yönetimiyle tecrübe ettiği politikalarına ABD yönetiminden tam destek durumunu Joe Biden yönetiminin ilk günlerinde devam ettirmek istemiştir. Bu bağlamda İsrail yönetimi Kudüs'ün Şeyh Cerrah mahallesindeki Filistinlilerin evlerini boşaltmala-

rını istemiştir. Kudüs'teki bu operasyona direnen göstericilere destek amacıyla Gazzeliler de çatışmaya dâhil olmuştur. Mayıs ayında 11 gün boyunca İsrail saldırılarına maruz kalan Gazze'de 200'e yakın sivil ölmüş ve yüzlercesi yaralanmıştır. Hamas'ın İsrail şehirlerine yönlendirdiği el yapımı füzeler ve SİHA'ların yaptığı misilleme sonucunda 10 İsrailli öldürülmüş ve şehirlerde panik yaşanmıştır. Orantısız saldırı ve gücüne rağmen Gazze'deki Hamas'ı durduramayınca Biden yönetiminin baskısıyla İsrail, operasyona son vermek zorunda kalmıştır. Bu olayın birçok psikolojik ve siyasi etkisi olmuştur. Öncelikle son İntifada'dan bu yana Gazze, Kudüs ve Batı Şeria'daki Filistinliler ilk kez uyumlu ve koordineli gösteriler düzenleyerek birlik ve güçlü direniş sergilemiştir. Trump'ın yönlendirmesiyle İsrail ile karşılık beklemeden ve Filistinlilerin sorunlarını göz ardı ederek normalleşmeye yönelik Körfez ülkeleri bu gelişmeler üzerine duraksamak zorunda kalmışlardır. Hamas'ın güçlenmesi karşısında seçimleri kaybedeceğini gören Mahmut Abbas yönetimiye bu gelişmeler üzerine güç ve prestij kaybı yaşadığını da fark ederek Filistin seçimini iptal etmiştir. En önemlisi, İsrail'in ileri ateş gücüne sürpriz şekilde cevap veren Filistinliler kendi iradeleri olmadan Filistin meselesinin çözülemeyeceğini uluslararası kamuoyuna göstermişlerdir.

Türkiye açısından en önemli gelişmelerden biri Arap Ayaklanmaları sürecinde sorunlu ilişkilere sahip olduğu Mısır, BAE ve Suudi Arabistan ile ilişkilerini normalleştirme temaslarıdır.

“2017'de başlatılan kapsamlı Katar ambargosundaki kritik rolü gibi Libya, Suriye ve Azerbaycan'ın Karabağ'ı özgürleştirme gibi süreçlerdeki etkili askerî-siyasi girişimleri Türkiye'nin bölgesel gücü ve dostluğunun ne derece önemli olduğunu kanıtlamıştır.**”**

Bu ayaklanma sürecinde demokrasi-reform taleplerinden oldukça endişe duyan bahsi geçen ülkelerle 2013'teki Mısır darbesi sonrası ilişkilerde ciddi sorunlar görülmüştür. Aradan geçen sürede bölgede yaşanan gelişmeler ve Türkiye'nin ihtilaflara rağmen- bölgesel iş birliği anlayışı öncelikle diğer ülkelerin de Türkiye'ye yönelik yaklaşımını dönüştürmüştür. Türkiye'nin 2017'de başlatılan kapsamlı Katar ambargosundaki kritik rolü gibi Libya, Suriye ve Azerbaycan'ın Karabağ'ı özgürleştirme gibi süreçlerdeki etkili askerî-siyasi girişimleri Türkiye'nin bölgesel gücü ve dostluğunun ne derece önemli olduğunu kanıtlamıştır. Normalleşme süreçlerini hızlandıran diğer faktörler; Trump'ın seçimi kaybetmesi, ABD'nin Afganistan'dan birden çekilmesi, Ortadoğu ülkelerine yönelik ABD'nin ilgisinin desteğinin azalması, Arap ülkelerinin kendi aralarında yaşadığı ihtilaflar ve geleneksel İran endişesi şeklindedir. Arap ülkeleri arasındaki ihtilaflara iki ittifak ülke Mısır ile BAE arasında Etiyopya konusunda yaşanan ciddi ihtilaflar örnek verilebilir. Dahası bu ülkeler Libya ve Sudan politikalarında da daha düşük düzeyde sorunlar yaşamaktadır.

Yine iki önemli müttefik Suudi Arabistan ile BAE arasındaki ilişkilerde de Cemal Kaşıkçı cinayeti, Yemen krizi ve İran'a yaklaşım gibi nedenlerle bazı sorunlar görülmüştür. Türkiye'nin aynı anda Mısır, Suudi Arabistan ve BAE gibi ülkeler yürüttüğü normalleşme süreçlerinde ilk ön plana çıkan BAE olmuştur. Bu kapsamda BAE Velihaht Prensi Muhammed bin Zayid, Türkiye'ye gelerek 10 milyar dolarlık yatırım anlaşması da dâhil olmak üzere pek çok iş birliği anlaşmasını imzalamıştır.

Kaşıkçı cinayeti sonrası gerilen Türkiye-Suudi Arabistan arasındaki ilişkiler, Türk ürünlerine boykot ve Türk okullarının kapatılması gibi olumsuz uygulamalarla sarılmıştı. Fakat bu olumsuz gelişmelere rağmen son dönemde iki ülke arasında uzlaşma arayışları yoğunlaşmıştır. Uzlaşmada önemli yol alındığının işareti olarak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, davet üzerine şubat ayında Suudi Arabistan'ı ziyaret edeceğini duyurmuştur. Yine bu yıl içerisinde Arap dünyasının en kalabalık ve kritik ülkesi Mısır ile dışişleri bakanlıkları düzeyinde istikşafi görüşmeler başlamıştır. Derin tarihsel bağlara sahip Mısır ile Türkiye'nin iş birliği, Müslüman Kardeşler grubunun da karşılaştığı bazı sorunları gidermesi açısından önemlidir ve buradaki karşılıklı anlayış bu süreci yakında daha da hızlandırabilir.

Sonuç olarak 2021'deki tüm krizlere, olumsuz gelişmelere ve istikrarsızlıklara rağmen bahsi geçen uzlaşma girişimleri ve iş birlikleri, bölgesel sorunların çözümüne ve istikrara yardımcı olabilir. ■

TÜRKİYE-KATAR İŞ BİRLİĞİNDE ENERJİ BOYUTU

DOÇ. DR. İSMAİL NUMAN TELCI

Başkan Yardımcısı ORSAM

“

Türkiye'nin Körfez bölgesindeki en önemli müttefiklerinden olan Katar'la ilişkileri çok boyutlu ivme çerçevesinde gerçekleşmektedir. İki ülke arasındaki ilişkilerin giderek daha fazla iş birliğine dönüşme potansiyeli olan alanlardan birisiyse enerjidir.

”

Türkiye'nin Körfez ülkeleriyle ilişkilerindeki dönüşüm AK Parti'nin iktidara geldiği 2002 yılıyla birlikte başladı. Süreç içerisinde önce ticari ilişkilerin kapsamı genişletilirken, kademeli olarak bu ülkelerle olan ticaret hacimleri arttı. Özellikle 2010 dönemi sonrasında ticaret hacimlerinde önemli boyutlara ulaşıldı. 2002-2010 dönemi arasında Türkiye, 1.6 trilyon dolarlık bir ekonomik büyüklüğü ve 57 mil-

yon kişiyi barındıran Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ile de kurumsal ilişkilerini ciddi oranda ilerleten en önemli bölge ülkelerinden birisi olmuştur. Buna paralel olarak aynı dönemlerde Körfez ülkeleriyle siyasi ilişkiler de güçlenmeye başlarken, yeni alanlarda ortaklıklar da hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bu anlamda savunma sanayi iş birlikleri dikkat çekerken, son dönemde özellikle enerji alanında yeni ortaklıklar daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır.

TÜRKİYE'NİN ENERJİ TEDARİKİ VE KATAR

Türkiye'nin Körfez bölgesindeki en önemli müttefiklerinden olan Katar'la ilişkileri çok boyutlu ivme çerçevesinde gerçekleşmektedir. İki ülke önce ticari ilişkilerini geliştirmiş, daha sonra siyasi ortaklıklarını artırarak ilişkilerde stratejik iş birliği formülünü

benimsemiştir. 2014 yılından itibaren iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler de Yüksek Stratejik Komite seviyesinde gerçekleştirilmektedir. 2010 sonrası dönemde savunma alanında Türkiye'nin önemli ortaklarından birisi hâline gelen Katar, 2014-2015 döneminde de Türkiye'nin askerî üssünü barındırmayı kabul etmiştir. Ardından Türkiye'nin Tarık bin Ziyad ve Halid bin Velid kışlaları da Doha'da açılmıştır. Bu anlamda Türkiye'nin Körfez'deki askerî varlığı, Katar'ın abluka dönemindeki önemli bölgesel ortaklığının en önemli göstergelerinden biri haline dönüşmüştür.

İki ülke arasındaki ilişkilerin giderek daha fazla iş birliğine dönüşme potansiyeli olan alanlardan birisiyse enerjidir. Doğal kaynaklar açısından ciddi oranda dışa bağımlı ülkelerden birisi olan Türkiye, petrol ve doğal gaz tedarikini önemli ölçüde

ithalat ile karşılamaktadır. Bu çerçevede Türkiye, her ne kadar son dönemde farklı portföyler oluştursa da genel anlamda, İran, Rusya, Katar, Nijerya ve Cezayir gibi ülkelerden doğal gaz tedarik etmektedir. Buna karşın Katar ise zengin doğal gaz kaynakları ile, ABD, Rusya ve Avustralya ile birlikte dünyanın en büyük sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) ihracatçılarından birisi olarak dünya enerji piyasalarına yön vermektedir.

Bu minvalde Türkiye ile Katar arasında enerji alanındaki iş birlikleri resmî düzeyde imzalanan anlaşmalarla kayıt altına alınarak hayata geçirilmektedir. Bu çerçevede ilk adım 2015 yılında Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi (BOTAŞ)

ile Katar Gaz Şirketi (Qatargas) arasında imzalanan anlaşma ile atılmıştır. Katar-Türkiye arasındaki LNG ticaretine zemin oluşturan bu anlaşmadan sonra 2017 yılında BOTAŞ, Qatargas ile üç yıllık LNG ithalatı anlaşması imzalamıştır. İzleyen süreçte iş birlikleri yatırımlara da dönüşürken, 2018 yılında Katar ile Türkiye arasında doğal gaz ve petrokimya tesisi yatırımı için anlaşması yapılmıştır. Türkiye'den Metcap Enerji Yatırımları şirketi ile Katar'dan Fusion Dynamics'in ortaklaşa yapacağı yatırımla 5,2 milyar dolar tutarında doğal gaz ve petrokimya tesisi kurması kararlaştırılmıştır. Bu anlamda bir diğer anlaşma ise 2021 yılında Türk enerji şirketi Karadeniz Enerji Grup şirketlerinden Dsi Personeli Karpowership ile Katar devlet şirketi Nakilat arasında Yüzer Depolama ve Yeniden Gazlaştırma Ünitesi (FSRU) yatırımları ve LNG alanında iş birliği anlaşmasıdır.

Anlaşma kapsamında, Karpowership ve Nakilat'ın yeni bir ortak girişim şirketi kurarak 2023'e kadar ilk FSRU'yu devreye alması hedeflenmektedir.

Söz konusu anlaşmalar iki ülke arasındaki enerji ticaretinde de kendisini göstermektedir. Bu durumun en açık gözlemlendiği alan doğal gaz ve LNG'dir. Türkiye'nin uzun yıllar doğal gaz ithalatında boru hattı yolu ile en önemli tedarikçileri arasında İran ve Rusya'nın başı çektiği görülmektedir. İran'a uygulanan yaptırımların alımları kısıtlaması ve Rusya'nın Türkiye'ye sunduğu uzun dönemli kontratlarında doğal gaz fiyatının yüksek maliyetli olması Türkiye'nin alternatif kaynaklara yönelmesini sağlamıştır.

Ankara ile Doha arasında son yıllarda gerçekleştirilen anlaşmalar ve spot doğal gaz tedarikleri Katar'ın LNG sevkiyatında Türkiye için ciddi bir alternatif hâline gelmesini sağlamıştır.

LNG PİYASASI VE TÜRKİYE'NİN LNG İTHALATI

Bu durum özellikle 2019 yılından itibaren değişmeye başlamıştır. Türkiye, doğal gaz ithalatında LNG formülünü giderek daha fazla gündeme alması ve bu bağlamda kaynak ülkeler açısından da çeşitlendirmeye gitmesi, Ankara'nın hem Rusya hem de İran'a olan bağımlılığını azalttı. Nitekim Türkiye'nin LNG ithalatını artırmasına paralel olarak Türkiye'ye giren tüm doğal

gazda Rusya'nın payı 2018'de %47'ye 2019'da da %33'e geriledi. Öte yandan LNG kaynaklarının çeşitlendirilmesi de İran'a yönelik bağımlılığı azalttı. 2020 yılında Türkiye-İran doğal gaz hatlarına yönelik saldırı sonrasında tamirat sürecinin beklenenden uzun sürmesi İran'dan Türkiye'ye 2019 yılında 7,7 milyar metreküp olan doğal gaz ihracatının %31 civarında gerileyerek 2020 yılında 5,3 milyar

metreküpe düşmesine neden olmuştur. Bu gerilemeye rağmen Türkiye'nin 2020 yılındaki doğal gaz ithalatı %6 artarken bu artışın önemli bir kısmı diğer ülkelerden yapılan tedarikin yükseltilmesiyle gerçekleşmiştir. Bu çerçevede Türkiye'nin doğal gaz ithalatında Azerbaycan'dan %20 ve Rusya'dan %6 oranında artış yaşanmıştır. Öte yandan 2020 yılında LNG alımlarında en büyük artış gösteren ül-

kelerden biri de Katar'dır. Bu dönemde Türkiye'nin Katar'dan LNG ithalatı %32 artarak 3,2 milyar metreküpe yükselmiştir. Katar'ın da LNG arzını ve üretim kapasitesini ileriki dönemlerde %40'dan fazla artırma planlarının olduğu düşünüldüğünde, Türkiye ve Katar açısından önemli bir iş birliği fırsatı ortaya çıkmaktadır. 2020 yılının Eylül ayında Türkiye ile Katar arasındaki LNG satın alım sözleşme-

sinin sona ermesinden sonra Katar, Türkiye pazarına Spot LNG piyasası üzerinden sevkiyat gerçekleştirmiştir. Ancak 2021 yılında Spot LNG sevkiyatlarında Türkiye pazarındaki rakibi konumunda olan ABD, Cezayir ve Nijerya'nın sağladığı LNG seviyelerine kıyasla düşük miktarda sevkiyat gerçekleştirmiştir. 2012-2021 yılları arasında Katar, Türkiye'ye yıllık ortalama 2,5 milyon m3 LNG sev-

kiyatı gerçekleştirmiştir. Katar Türkiye'ye LNG sevkiyatı gerçekleştirdiği zaman aralığında Türkiye'nin toplam LNG ihtiyacının %15,32'sini karşılamıştır. 2018-2020 yılları arasında ise Katar'ın Türkiye pazarında sağladığı yüzdesel pay dağılımı ortalama %2,9'dur. Ankara ile Doha arasında son yıllarda gerçekleştirilen anlaşmalar ve spot doğal gaz tedarikleri Katar'ın LNG sevkiyatında Türkiye için ciddi bir alternatif haline gelmesini sağlamıştır. Bu artış iki ülke arasında bu bağlamda artan iş birliklerine örnek olarak görülebilir.

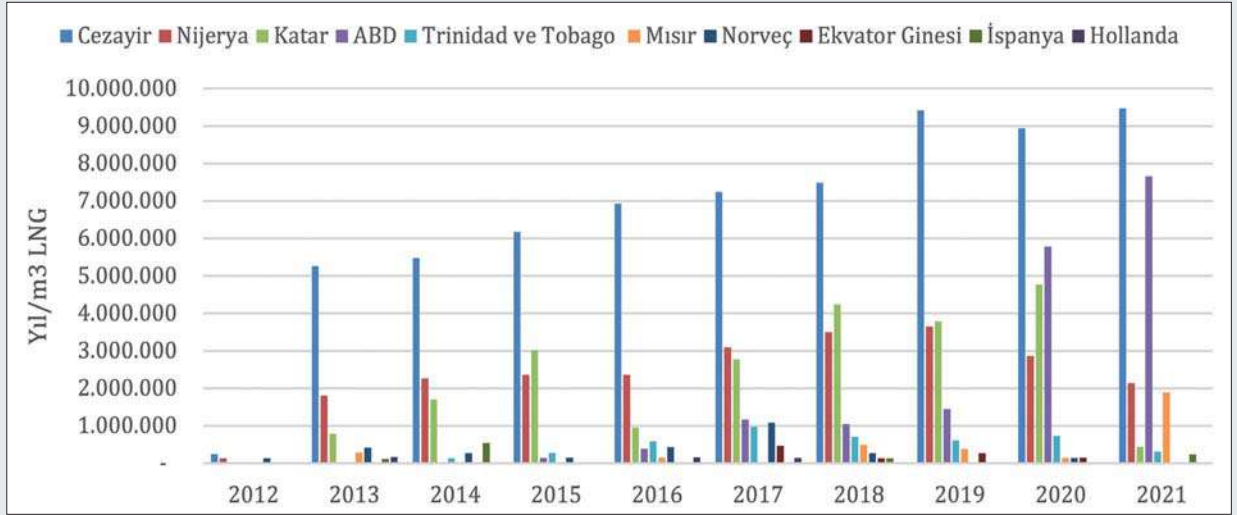
İki ülke arasındaki LNG ticaretinin yanında yenilenebilir enerji, güneş enerjisi ve Türkiye'nin yeni keşfettiği hidrokarbon rezervleri konusunda iş birliklerinin gündeme gelmesi de olasıdır.

Son dönemlerde ise iki ülke arasındaki LNG ticaretinin yanında yenilenebilir enerji, güneş enerjisi ve Türkiye'nin yeni keşfettiği hidrokarbon rezervleri konusunda iş birliklerinin gündeme gelmesi de olasıdır. Türkiye'nin Karadeniz sahalarındaki doğal gaz keşif çalışmalarının farklı aşamalarında Katar merkezli enerji şirketleri ile ortaklık veya iş birliği de gündeme gelebilecektir. Benzer durum Doğu Akdeniz'deki enerji ile alakalı faaliyetler bağlamında da düşünülebilir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de artan etkinliği ve enerji kaynakları konusunda girişimlerde bulunması, bu anlamda tecrübeye sahip Katar

Türkiye'nin 2012-2021 Yılları Arasında LNG İthalatı Gerçekleştirdiği Ülkeler (Yıl/m3 LNG)*

* İlk 10 ülke

Kaynak: Eikon Refinitiv

gibi müttefik ülkelerle iş birliği imkânlarını değerli hâle getirmektedir. Bu bağlamda iki ülke arasında hem yatırım alanında hem de enerji sektörleri arası bilgi aktarımı gibi çeşitli paylaşımların yapılması sağlanabilecektir. Türkiye Petrolleri

Anonim Ortaklığının (TPAO) Karadeniz ve Akdeniz'de yürüttüğü sondaj faaliyetlerinde doğal gaz alanında faaliyetlerin sıklaştırılması ve kolaylaştırılması bakımından Katar merkezli şirketlerle de çalışılması söz konusu olabilir.

Katar ve İran tarafından paylaşılan Kuzey Sahası (North Field) doğal gaz sahasındaki projelerde yer alan LNG tesislerinin inşası, sondaj ve boru döşenmesi gibi çeşitli yelpazelerde yer alan inşaat işlerinin Türk şirketleri tarafından gerçek-

Türkiye'nin 2012-2021 Yılları Arasında LNG İthalatı Gerçekleştirdiği Ülkelerin Paylarının Yüzdesele Dağılımı*

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Genel Toplam
Cezayir	%0,16	%3,59	%3,73	%4,21	%4,72	%4,94	%5,10	%6,42	%6,10	%6,46	%45,45
Nijerya	%0,09	%1,24	%1,55	%1,61	%1,61	%2,11	%2,39	%2,49	%1,95	%1,46	%16,49
Katar	%0,00	%0,54	%1,16	%2,05	%0,65	%1,89	%2,89	%2,58	%3,25	%0,30	%15,32
ABD	%0,00	%0,00	%0,00	%0,10	%0,27	%0,80	%0,71	%0,99	%3,94	%5,22	%12,03
Trinidad ve Tobago	%0,00	%0,00	%0,09	%0,19	%0,40	%0,66	%0,48	%0,42	%0,50	%0,22	%2,95
Mısır	%0,00	%0,19	%0,00	%0,00	%0,11	%0,00	%0,34	%0,26	%0,10	%1,29	%2,28
Norveç	%0,09	%0,28	%0,19	%0,11	%0,29	%0,74	%0,18	%0,00	%0,10	%0,00	%1,98
Ekvator Ginesi	%0,00	%0,00	%0,00	%0,00	%0,00	%0,32	%0,09	%0,18	%0,10	%0,00	%0,70
İspanya	%0,00	%0,08	%0,37	%0,00	%0,00	%0,00	%0,09	%0,00	%0,00	%0,16	%0,70
Hollanda	%0,00	%0,12	%0,00	%0,00	%0,11	%0,10	%0,00	%0,00	%0,00	%0,00	%0,33

* İlk 10 ülke

Kaynak: Eikon Refinitiv.

leştirilmesinin Türkiye ve Katar'a karşılıklı fayda sağlayabileceği ifade edilebilir. Türkiye merkezli şirketlerin, enerji altyapı işlerinde yeterli tecrübeye sahip olduğu gerçeği, bu firmaların söz konusu bölgedeki enerji altyapı projelerinde yer alabilmesi ihtimalini de kuvvetli hâle getirmektedir. Bununla birlikte iki ülke arasında var olan enerji iş birliği, LNG ticareti ve diğer alanlardaki ortaklıkların, petrokimya tesisi, rafineri, LNG terminali/limanı inşa edilmesi gibi çeşitli enerji altyapı sistemlerinde tec-

rübeli Türk şirketlerinin yer almasıyla da gelişip çeşitlenebilecektir. Bu anlamda Türkiye ve Katar'ın son dönemdeki ortaklıklarının önemli bir boyutunun da ileride enerji faaliyetleri üzerine kurulacağı belirtilmelidir. Hâlihazırda Türkiye'nin enerji ihtiyacı, Katar'ın küresel ve bölgesel enerji tedarikindeki etkin rolü ve Türkiye'nin yerel, ulusal ve bölgesel enerji piyasasındaki tecrübesi ile birlikte düşünüldüğünde iki ülke arasındaki enerji ortaklığının güç-

lenerek devam etmesi beklenebilir. Bütün bunların ötesinde enerjinin yanında Türkiye ve Katar arasındaki askerî ortaklık da dikkate alındığında iki ülke ilişkilerinin bir model ortaklık hâline geldiği de belirtilmelidir. Bu aşamada siyasi ve askerî iş birliği, bölgesel meselelerde ortak görüşler ve son dönemlerde artan enerji iş birliğinin önümüzdeki süreçte sanayi ve endüstri başta olmak üzere diğer stratejik sektörlerde iş birliğine evrileceği söylenebilir. ■

SUUDİ ARABİSTAN'IN İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ POLİTİKALARI: “ÇÖL”DEN “YEŞİL”E

GÖKHAN ERELI

Körfez Çalışmaları Koordinatörü ORSAM

“

Karbondioksit emisyonu aynı zamanda yeşil alanların kontrolsüz bir şekilde azalması, ormansızlaşma ve yerel ve bölgesel enerji talebinin artmasıyla da doğru orantılı şekilde artmakta ve iklim değişikliğini tetiklemektedir.

”

Küresel sistemin karşı karşıya olduğu en önemli sorunlardan bir tanesi de iklim değişikliğidir. Dünya üzerindeki enerji ihtiyacının %80'inden fazlasının petrol, doğal gaz ve kömür gibi fosil yakıtlardan elde edildiği bir sistemde, fosil yakıtların aşırı kullanımı sera gazı, karbondioksit emisyonu, küresel ısınma ve iklim değişikliği meseleleri ülkelerin gündemine getirmiştir. Bu anlamda ülkelerin enerji talebinin ve tüketiminin son derece yüksek olduğu Körfez bölgesinde, bölgenin en büyük ekonomisi ve kalabalık nüfusuna sahip Suudi Arabistan'ın küresel iklim deği-

şikliğiyle mücadele politikalarında bazı değişiklikler yaşanmaktadır.

Aynı zamanda Suudi Arabistan'ın iklim değişikliğiyle mücadele politikaları, iklim değişikliğinin ekonomi politikasıyla ilgili sonuçlar da meydana getirmektedir. Suudi Arabistan, iklim değişikliğiyle mücadele konusunda küresel standartlara yaklaşma politikasını aynı zamanda ekonomik kaynakların çeşitlendirilmesi temel ekonomik hedefi çerçevesinde ele almaktadır. Küresel ısınma ve iklim değişikliğiyle mücadele son yıllarda ülkelerin uluslararası iş birliğinin arttığı bir sınır aşan sorun alanı olarak görülmektedir. Ülkeler temel olarak iklim değişikliğiyle mücadeleyi karbondioksit emisyonlarının azaltılması, enerjinin verimli bir şekilde kullanılması ve fosil yakıtlar yerine yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması çerçevesinde gerçekleştirmektedir.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİYLE MÜCADELE MEKANİZMALARI

Bu çerçevede, karbondioksit emisyonu kavramı en genel ifadesiyle doğada insanlar ve insan eliyle üretilmiş araçlar tarafından atmosfere karbondioksitin salınmasına işaret etmektedir. Karbondioksit emisyonunun yüksek olması,

atmosferdeki birçok gaz çeşidinin ortak kavramsallaştırması olan sera gazlarının yoğunluğunu arttırmakta ve dünyanın ortalama sıcaklığının yükselmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla karbondioksit emisyonu konusunda orantısız ve irrasyonel bir faaliyetin gerçekleştirilmesi, kişilerin ve ülkelerin iklim değişikliği ve küresel ısınmaya olumsuz anlamda katkıda bulunduğunu göstermektedir. Karbondioksit emisyonu aynı zamanda yeşil alanların kontrolsüz bir şekilde azalması, ormansızlaşma ve yerel ve bölgesel enerji talebinin artmasıyla da doğru orantılı şekilde artmakta ve iklim değişikliğini tetiklemektedir. Dolayısıyla küresel ısınma ve iklim değişikliğiyle mücadele çerçevesinde yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırımların gerçekleştirilmesi ve bu kaynaklardan bölgesel ve küresel düzeyde istifade edilmesi, ormanlık alanların ve enerji kaynakları çeşitlerinin artırılması önem arz etmektedir.

20 ve 21. yy'da yaşanan teknoloji ve sanayi gelişmeleriyle birlikte küresel ısınma ve iklim değişikliğinin ülkelerin karar almasını gerektirecek bir ciddiliğe ulaşmasıyla birlikte, bilim insanları iklim değişikliğini engellemek için karbondioksit emisyonlarının azaltılması çağrısında bulunmaktadır. Bu çerçevede küresel enerji talebinin ve enerji tüketiminin en yoğun alanlarından birisi Körfez bölgesi ülkeleri de yenilenebilir enerji kaynaklarının günlük hayatta

kullanımı ve karbondioksit emisyonunun aşamalı şekilde azaltılması yönünde planlarını hayata geçirmeye başladı.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE EKONOMİK KAYNAKLARIN ÇEŞİTLENDİRİLMESİ

Suudi Arabistan gibi Körfez ülkeleri için karbondioksit emisyonunun azaltılması ve hidrokarbon kaynaklarının ihraca-

tından elde edilen gelirlerin aşamalı şekilde farklı gelir kaynaklarıyla ikame edilmesi, uzun dönemli ekonomik kalkınma ve dönüşüm planlarıyla da uyum içerisindedir. Bu anlamda Körfez ülkeleri güneş enerjisinin kullanılması açısından büyük fırsatları barındıran ülkeler olarak göze çarpmaktadır. Dünya Bankasının derlediği verilere göre, Körfez'in ve Ortadoğu'nun en büyük iki ekonomisi Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), güneş ışınlarından enerji üretimi potansiyeli açısından dünya çapında ilk 15 ülkenin arasında yer

almaktadır. Bunun yanında rüzgâr enerjisi çerçevesinde Suudi Arabistan'ın sahip olduğu potansiyelin de dünya genelinde ilk 15 ülke arasında olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla Suudi Arabistan'ın güneş ve rüzgâr enerjisi anlamında elverişli bir coğrafyada bulunduğu görülmektedir. Suudi Arabistan, güneş ve rüzgâr enerjileri bakımından verimli coğrafyada bulunmasının yanında, aynı zamanda hidrojen santralleriyle bu enerji çeşidine de gelecekteki kullanımların önünü açmak amacıyla ciddi oranda yatırım gerçekleştirmektedir. Bu şartlar altında iklim değişikliğiyle mücadele çerçevesinde Suudi Arabistan, güneş, rüzgâr, hidroelektrik ve nükleer gibi yenilenebilir enerjinin kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve artırılması, fosil yakıtların bu şekilde ikame edilmesi ve bu çerçevede karbon-

dioksit emisyonunu azaltmayı planlamaktadır.

KÜRESEL VERİLER VE SUUDİ ARABİSTAN'IN FAALİYETLERİ

Aslına bakılırsa karbondioksit emisyonu ve genel anlamda sera gazı emisyonu çerçevesinde ortaya konan verilerin büyüklüğü, iklim değişikliğiyle mücadelenin küresel boyutunu ortaya koymaktadır.

Birleşmiş Milletlerin güncel verilerine göre Çin, ABD ve AB ülkeleri, küresel sera gazı emisyonunun sadece %3'ünü gerçekleştiren en az

emisyonda bulunan 100 ülkenin 16 katı kadar daha fazla emisyon gerçekleştirmektedir. Bu sebeple, 130'dan fazla ülke karbondioksit emisyonunu 2050 tarihinden önceye kadar sifıra indirmeyi taahhüt etmiştir. Rusya ve Çin 2060 yılında, Fransa ve Kanada 2050 yılında, Almanya 2045 yılında, ABD ve İngiltere ise 2050 yılında sıfır karbon emisyonu hedeflerine ulaşmayı taahhüt etmişlerdir.

Dolayısıyla burada iklim değişikliğiyle mücadele konusunda küresel siyasi uzlaşımın oluşmaya başladığı ve ülkelerin bu anlamda inşa edilmeye çalışılan ortak iradeye katkı sağlamaları gerektiği görülmektedir.

İklim değişikliğiyle mücadeledeki küresel eğilim çerçevesinde dünyanın en büyük üç petrol ihracatçısından olan Suudi Arabistan'ın da geçtiğimiz haftalarda 2060 yılına kadar karbondioksit emisyonunu sifıra indirmeyi taahhüt ettiği tarafından açıklanmıştır. Aynı zamanda Suudi Arabistan'ın bu amaç doğrultusunda aşamalı olarak 180 milyar dolardan fazla yatırım gerçekleştirmesi beklenmektedir. Suudi Arabistan'ın karbon emisyonlarını sifıra indirmeyi taahhüt ettiği duyurusu, geçtiğimiz

haftalarda Glasgow'da gerçekleştirilen 26. BM İklim Değişikliği Konferansı öncesinde gelmiştir. Suudi Arabistan'ın dünyanın, en büyük üç petrol ihracatçısından birisi olması, karbondioksit salınımı sıralamasında 10. ülke olması, en fazla petrol tüketen 4. ülke olması ve dünyanın en büyük 20. ekonomisi olması hasebiyle sıfır emisyon taahhüdü kararı önemli yankı uyandırmıştır.

Aynı zamanda ekonomisi önemli oranda hidrokarbon kaynaklarına bağlı olan Suudi Arabistan'ın, yenilenebilir enerji kaynaklarına geçmesinin de hâlihazırda hidrokarbon kaynaklara güvenen yerel ve uluslararası piyasaların istikrarını da etkilemeyeceği ifade edilmiştir. Bu çerçevede Suudi Arabistan, sıfır emisyon taahhüdünün sadece ülkenin yerel emisyonları için geçerli olacağını dolayısıyla petrol üretiminin ve hidrokarbon ticareti piyasalarının etkilenmeyeceğini vurgulamıştır. Her ne kadar önümüzdeki on yıllarda da petrol üretmeye ve ihraç etmeye devam edecek olsa da Suudi Arabistan ile birlikte tüm Körfez ülkeleri, yenilenebilir enerji kaynaklarını aşamalı şekilde fosil yakıtların yerine ikame etme dönemine başlamış gözükmektedir.

Suudi Arabistan'ın, iklim değişikliğiyle mücadele konusunda küresel eğilime katılmasının başka nedenleri de bulunmaktadır. 2018 yılında uluslararası kuruluşlar tarafından hazırlanan Küresel İklim Değişikliği Performans Endeksi'nde, iklim değişikliğiyle mücadele konusunda performans bakımından Suudi Arabistan ve ABD'nin 60 ülke arasından son iki sırayı paylaştığı ifade edilmekteydi. Dolayısıyla küresel mücadeledeki bu olumsuz görünüm aynı zamanda Suudi Arabistan'ın Batılı ülkeler ve kurumlarla ilişkilerinde de dezavantaj anlamına geleceğinden, Suudi Arabistan COP26 Zirvesi öncesinde bu kararları politik ekonomik açıdan meşrulaştırmayı amaçlamıştır. Bu çerçevede ilk aşamada Suudi Arabistan'da yenilenebilir enerjilerin verimli şekilde günlük hayatta kullanılacak aşamaya getirilmesiyle ilgili çalışmalar ve yeşil alanların planlı şekilde artırılmasına yönelik girişimler yürütülmeye başlanmıştır. Ulusal Yenilenebilir Enerji Programı, Riyad Sürdürülebilirlik Stratejisi, Yeşil Suudi Girişimi Forumu ve Yeşil Orta Doğu Girişimi de bu çerçevede kurulan platformlardır.

“

Bu platformlar çerçevesinde, Suudi Arabistan 2030 yılına kadar karbondioksit emisyonunu yıllık 278 milyon ton oranında azaltacak çeşitli girişimler üzerinde çalışmalar yürütmektedir.

”

Bu platformlar çerçevesinde, Suudi Arabistan 2030 yılına kadar karbondioksit emisyonunu yıllık 278 milyon ton oranında azaltacak çeşitli girişimler üzerinde çalışmalar yürütmektedir. Aynı zamanda yine 2030 yılına kadar 40 tanesi büyük olmak üzere toplamda 3300'den fazla parkın inşa edilmesi ve 450 milyon ağacın da dikilmesi beklenmektedir. Suudi Arabistan'ın söz konusu emisyonları azaltacak olan bu faaliyetlerinin ülke içerisinde de 350 bin kişiye istihdam olanağı sunması beklenmektedir. Sonuç olarak küresel ısınma ve iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında, Suudi Arabistan'da olumsuz görünümünü küresel eğilimle birleştirip buna uygun faaliyetlerle birlikte daha olumlu bir görüntü çizmeyi hedeflemektedir. Riyad'ın bu anlamda fosil yakıtların peyderpey terk edilmesi, karbon emisyonlarının azaltılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması ve ormanlaştırma faaliyetleri büyük oranda Riyad ekonomisinin bölgesel ve küresel piyasadaki performansına bağlı olacaktır. ■

PROTESTOLARIN 3. YILINDA LÜBNAN'DA DERİNLEŞEN EKONOMİK KRİZ

DR. TUBA YILDIZ

Öğretim Üyesi İSTANBUL ÜNİ.

“

Bir müddettir Avn'ın ve damadı Cibran Basil'in kadim müttefiki Hizbullah lideri Hasan Nasrallah'la aralarında birtakım anlaşmazlıkların da açığa çıkması, seçim çalışmaları açısından Basil'in öncülük ettiği Özgür Yurtseverler Birliği (ÖYB) partisini beklenmedik bir çıkmaza sokmaktadır.

”

19 Aralık'ta Lübnan Enformasyon Bakanlığın-
dan yapılan açıklamada
yakıt krizi çözülemediği için elek-
trik ve internet kesintilerinin ar-
tacağına dair bir açıklama yapıldı.
Açıklama Lübnanlıların gündemini
sarsarken, aynı gün Birleşmiş Mil-
letler (BM) Genel Sekreteri Antonio
Guterres'in Necip Mikati hükü-
metinin davetlisi olarak Lübnan'a
yaptığı ziyaret ekonomik tikanık-
lığın yanı sıra politik krizleri de
bir kez daha görünür kıldı. Gu-
terres'in ülkedeki ekonomik du-
rumu Ponzi şemasına benzeterek

krize yol açan yolsuzluk sisteminin de çöktüğünü belirtmesi siyasi çatlağı göstermesi bakımından dikkati çekti. Genel sekreterin ziyaretinden hemen sonra ise Cumhurbaşkanı Mişel Avn ve Merkez Bankası Başkanı Riyad Selame'den gelen beyanatlar, ayrıca mevcut sorunlara eklenen yeni zorluklar, 2022 yılında da Lübnan'ın zor bir süreçten geçeceğine işaret etmektedir.

KRİZE KARŞI DENGESİZ SİYASİ TUTUM

Lübnan'da Ekim protestolarından önce 2019 yılında 55 milyar doları bulan gayrisafi milli hasılanın (GSYŞH) 2021 yılı itibarıyla 20 milyar dolara düşmesi ve yaşanan ekonomik bunalım nedeniyle Lübnan poundunun %90 oranında değer kaybetmesinin yanı sıra siyasi karar alıcılarının sorumluluğu

yüklenmemek adına Tarık Bitar örneğinde olduğu gibi zaman zaman çatışmaya varacak krizler yaratmaları, ülkedeki hayat şartlarının en alt seviyelere gerilemesine neden olmaktadır. Bu noktada bir diğer örneği de yakın zamanda Cumhurbaşkanı Mişel Avn verdi. Avn'ın, son zamanlarda Lübnan halkının yaşadığı zorluklarda siyasi otoritelerin hatalarının bulunduğu şeklinde ifade ettiği sözler gerek hiçbir sorumluluk üstlenmemesi gerekse de son üç yılda Saad Hariri'den Necib Mikati'ye uzanan hükümet sürecinde yöneten-yönetilen ayrışmasında kendi pozis-

yonunu göstermesi açısından dikkat çekmektedir. Diğer taraftan cumhurbaşkanının kısa bir süre önce ülkenin ekonomik kurtuluşu için en az 6-7 yıla ihtiyaç duyduğunu belirtmesi ancak IMF'nin talep ettiği reformlara dair herhangi somut bir adımdan bahsetmemesi de Avn'ın gündeminin daha farklı olduğunu göstermektedir.

Mişel Avn'ın gündemindeki ekonomi haricindeki önemli başlıklardan biri Guterres'in de üzerinde durduğu 2022 seçimleri.

Başından beri parlamento seçimlerinin martta yapılmasına itiraz eden Mişel Avn, diasporadaki Lübnanlıların oylarını vermeleri için yeterli süre olmadığını öne sürerek seçimleri Mayıs ayına ertelemeyi başardı. Bir müddettir Avn'ın ve damadı Cibran Basil'in kadim müttefiki Hizbullah lideri Hasan Nasrallah'la aralarında birtakım anlaşmazlıkların da açığa çıkması, seçim çalışmaları açısından Basil'in öncülük ettiği Özgür Yurtseverler Birliği (ÖYB) partisini beklenmedik

bir çıkmaza sokmaktadır. Basil'in ABD'nin yaptırım listesinde olması ve bunun Hizbullah'la dolaylı bağlantısı olması, öte yandan Marunilerin Hizbullah'la yan yana durmak istememeleri Basil'in "Şii İki-li"ye karşı aldığı tavrın sertleşmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla Avn ve kendisinden sonra muhtemel cumhurbaşkanı adayı olacak Cibran Basil için ekonomik verilerden öte siyasi güvenlik daha önemli durmaktadır. Bu nedenle de 13 aylık bir boşluktan sonra eylül ayında kurulan Necib Mikati hükûmetine yüklenmek, Hizbullah ve Emel'le olan sürtüşmeler ÖYB'nin seçimlerde alacağı oy oranının düşmesi kaygısına karşın karşı tarafa da koltuk kaybettirerek kendi savunma mekanizmasını oluşturmaya çalıştığını göstermektedir.

Guterres'in ziyareti ve Avn'ın açıklamalarını takiben Merkez Bankası Başkanı Selame'den de Lübnan'ın ekonomik gerçeklerine dair gelen açıklamalar Lübnan gündemini belirledi. Karaborsada 1 doların 27.000 Lübnan poundunu görmesine rağmen resmî kurun hâlen 1.500 Lübnan poundu olarak sabitli olmasının "gerçekçi olmadığını" itiraf eden Selame, Lübnan'ın ekonomik olarak nefes alması için 12-15 milyar dolara ihtiyacı olduğunu belirtti. Lübnan'da 27 yıldır Merkez Bankası başkanlığını yürüten Selame'nin de Mişel Avn gibi ihtiyacı belirtep bir kurtuluş reçetesi sunmaması dikkat çekerken, Merkez Bankasının yaz aylarından bu yana akaryakıt ve ilaç üzerindeki sübvansiyonları kaldırmasıyla ortaya çıkan rezerv eksikliği Selame'nin bilinen ve çok da kritik bir açıklama yapmadığını

göstermektedir. Lübnan'da uzun zamandır yaşanan elektrik kesintilerinin ağustos ayında sübvansiyonların kaldırılmasıyla 20 saati bulması hayatın Lübnanlılar açısından biraz daha zor olmasına sebep olmuş ve Selame'nin evinin önünde çatışmaya varan protestolar gerçekleşmişti. İran'ın Lübnan'a yakıt göndereceğini açıkladığı bir dönemde Selame'nin akaryakıt sübvansiyonların kaldırılacağını ilan etmesi ve Merkez Bankasının krizde bir sorumluluğu olmadığını belirtmesiyse yalnızca protestoların şiddetlenmesine yol açmıştı.

Selame'nin son açıklamasında Lübnan'ın IMF'de 4 milyarlık dolarlık kotasının bulunduğu, paydaş ülkelerin de finansal destekleriyle 12 milyar doların elde edilebileceğine dair ifadelerinin Körfez ülkeleriyle olan kriz dönemine tesadüf etmesi de Selame'nin yine başka bir çıkmazı olarak görülmektedir. Bununla birlikte Hizbullah destekli önceki Hasan Diyab hükûmeti tarafından ekonomik

kriz sürecinde gelen suçlamalar nedeniyle resmî kurumlar bazında açığa çıkan çatışma, ayrıca Selame hakkında Fransa ve İsviçre merkezli açılan yolsuzluk davaları Selame'nin Suudi Arabistan'dan örtülü destek isteyerek üzerindeki baskıyı hafifletme niyetine işaret etmektedir.

“

Başkent Beyrut dâhil olmak üzere Lübnan'da görünür olmaya başlayan çöp yığınları yeni bir "Kokunuz Çıktı" eylemine zemin oluştursa da Lübnanlılar sokak motivasyonlarını uzun zamandır kaybetmiş durumdadır.

”

LÜBNAN'DA "ÇÖP" KRİZİ YENİDEN

Lübnan'da ekonomik çöküşün siyasi yansımalarının farklı bir yüzü

de sokaklarda yığılmaya başlayan çöplerle açığa çıktı. Ülkede iki yıldan fazladır devam eden siyasi istikrarsızlık ve ekonomik çöküş nedeniyle artan yoksulluk, benzin / yakıt eksikliği, elektrik kesintileriyle sağlık sektöründeki aksamalara bir de toplanmayan çöpler nedeniyle bir kriz daha eklendi. Başkent Beyrut dâhil olmak üzere Lübnan'da görünür olmaya başlayan çöp yığınları yeni bir "Kokunuz Çıktı" eylemine zemin oluştursa da Lübnanlılar sokak motivasyonlarını uzun zamandır kaybetmiş durumdadır. Bununla birlikte sokaklarda yığılan çöplerin kimyasal ve tıbbi atıkları da barındırması Kovid- 19'la mücadelede hâlihazırda yetersiz kalan Lübnan'da halkın sağlığını ciddi oranda tehdit etmektedir.

2015 yılında Naame çöp toplama merkezinin kapatılması nedeniyle çöplerin toplanmasının durdurulması Lübnan sokaklarının çöplerle dolup taşmasına neden olmuş, dönemin Başbakanı Temmam Selam'ın sorunu çözmemesi nedeniyle de büyük bir protesto dalgası başlamıştı. İki yıl devam eden çöp sorunu Selam hükümetinin yeni bir çöp toplama şirketine ihaleyi vermesiyle sona ermiş gibi gözükse de 2019 yılının sonlarında derinleşmeye başlayan ekonomik krizle birlikte yeniden ortaya çıktı. Çöp toplama ihalesini 2017 yılında devralan RAMCO Atık Yönetim şirketinin günlerce toplamaması nedeniyle Lübnan sokaklarında birikmeye başlayan çöplerden doğan kriz, Antonio Guterres'in Lübnan'ın durumu için benzettiği Ponzi şeması bağlamında yeniden bir yolsuzluk sistemini göstermesi açısından da önemlidir. Nitekim

çöp toplama meselesi Lübnan'ın ilk defa yaşadığı bir sorun olmasa da mevcut sonuçları açısından bir öncekine göre çok daha kritik bir fotoğrafı yansıtmaktadır. Bu noktada öncelikle toplanmayan ve sokaklarda biriken medikal atıklar, pandemi sürecinde virüsün yayılmasını çabuklaştırmaktadır. Dolayısıyla sağlık sektörü de hemen hemen çökmekte olan ülkede çöplerin açık alanlarda birikmesi veya yakılması insan sağlığı açısından büyük bir tehlikeyi barındırmaktadır.

“**2021 yılında yoksulluk oranı son iki yılda yaklaşık %82'ye enflasyon oranınınansa %562'ye ulaşan Lübnan'da sosyal hizmetlerden mahrum olan bir milyondan fazla hane olduğu açığa çıkmaktadır. Bununla birlikte martta yapılması muhtemel seçimlere kadar ülkede herhangi bir somut iyileşme olmayacağı da net bir şekilde anlaşılmaktadır.**”

Çöp krizinin Lübnan'daki bir diğer yansıması ve 2015 yılındaki krizden farkı ise son üç yılda ülkede artan yoksulluk oranına dair ortaya çıkan fotoğraftır. Yaz aylarında RAMCO şirketinden gelen açıklamada Metn ve Kisravan gibi nüfus yoğunluğu olan iki önemli bölgede çöp toplama hizmetinin askıya alındığı bildirilmiş ve önemli sebepler ileri sürülmüştü. Bunlardan ilki Merkez Bankasının sübvansiyonları kaldırması nedeniyle çöp araçlarının ihtiyacı olan benzini elde edememeleri ve çöp toplamaya

çıkamamaları olmuştu. Bir dğeriyse çöplerden topladıkları artıklarla hayatta kalmaya çalışan insanların çöp arabalarını çalmaya çalışmaları ve çöpçülere zarar vererek güvenlik problemlerine sebep olmalarıydı. Ülkedeki güvenlik zafiyeti ve ekonomik krizin boyutlarına dikkat çeken şirket yetkilileri, dolar kurunun artışıyla ödemelerde de ciddi sorunlara değinmişti.

Lübnan'da yeniden krize yol açan atık toplama sorununun ne kadar süreceği henüz belirsizliğini korumaktadır. Bunun nedenlerinden biri ise RAMCO'dan gelen uyarılara rağmen çöp toplama sorununun ülkenin gündeminde ilk sıralarda yer almamasıdır. Şirket yetkililerine göre, Lübnan ihtiyacı olan finansal desteği elde etse bile yolsuzluk sisteminin kökleşmesi nedeniyle çöp krizi sık sık bir sorun olarak ortaya çıkacaktır. Bununla birlikte ülkede var olan mevcut problemler çöp meselesine bir öncekinde olduğu gibi iki yıl tahammül edilemeyeceğini göstermektedir.

Son tahlilde, 2021 yılında yoksulluk oranı son iki yılda yaklaşık %82'ye enflasyon oranınınansa %562'ye ulaşan Lübnan'da sosyal hizmetlerden mahrum olan bir milyondan fazla hane olduğu açığa çıkmaktadır. Bununla birlikte martta yapılması muhtemel seçimlere kadar ülkede herhangi bir somut iyileşme olmayacağı da net bir şekilde anlaşılmaktadır. Seçimlerin sağlıklı ve şeffaf yapılabilmesi için siyasi tabakanın elde etmesi gereken toplumsal güven için ekonomik ilerlemenin kaydedilme zorunluluğunun göz ardı edilmesiyle Lübnan'ın bir başka çelişkisi olarak dikkat çekmektedir. ■

İRAN'IN ÇEVRE SORUNLARINDA İÇ-DIŞ SİYASİ BOYUT

MUSTAFA CANER

Araştırma Görevlisi SAKARYA ÜNİ.

“

İran, 1979'dan bu yana yaptırımlarla boğuşan bir ülkedir. Özellikle nükleer faaliyetleri gerekçe gösterilerek İran üzerinde uygulanan yaptırımlar, İran ekonomisini birçok sektörle birlikte ciddi biçimde etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Yaptırımlar, İran'ın çevre sorunlarıyla başa çıkma kapasitesini ve iklim değişikliğinin ortaya çıkardığı zararları bertaraf etme gücünü de kısıtlamaktadır.

”

iklîm değışikliği fenomeni ve çevre sorunlarının küresel gündemi meşgul ettiği, bu sorunlarla baş edebilmek adına küresel yönetim, uluslararası anlaşmalar ve önlemlerin dünya liderlerinin her görüşmesi ve konuşmasında konu edildiği bir dönemde Ortadoğu bölgesi de yaşanan gelişmelerden payını almaktadır. Ortadoğu'nun en önemli aktörlerinden İran da uzun zamandır çevre sorunlarıyla boğuşmaktadır. Başkent Tahran gibi büyük şehirlerde yaşanan hava kirliliği, İran'ın orta ve üst sınıf vatandaşlarını doğrudan alakadar ederken merkezden çevreye uzaklıkta dikkati çeken kuralık, seller,

kum fırtınaları, enerji kesintileri, ormanların yok olması ve heyelan gibi sorunlar da daha çok toprağa bağlı yaşayan alt gelir gruplarının gündelik hayatını zorlaştırmakta ve her geçen gün etkisini artırmaktadır. İran'daki çevre sorunları çoğu zaman siyasal, ekonomik ve toplumsal dinamiklerle iç içe geçmiş durumdadır.

ÇEVRE SORUNLARINDA DIŞ POLİTİK UNSURLAR

İran, 1979'dan bu yana yaptırımlarla boğuşan bir ülkedir. Özellikle nükleer faaliyetleri gerekçe gösterilerek İran üzerinde uygulanan yaptırımlar, İran ekonomisini birçok sektörle birlikte ciddi biçimde etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Yaptırımlar, İran'ın çevre sorunlarıyla başa çıkma kapasitesini ve iklim değişikliğinin ortaya çıkardığı zararları bertaraf etme gücünü de kısıtlamaktadır. Örneğin, büyük şehirlerde yaşanan hava kirliliğinin temel sebeplerinden bir tanesi, araç sayısının oldukça

fazla olması ve bu araçların kullandığı petrol ürünlerinin işlenmesinde yaptırımlar sebebiyle yeni teknolojilerin kullanılmamasıdır. Bu sebeple çevreye daha zararlı petrol ürünleri ortaya çıkmaktadır. İran'daki rafineriler, yaptırımlar yüzünden yenilenememektedir. Yaptırımların İran'daki çevre sorunlarına etkisine dair yapılmış pek çok akademik çalışma bulunmaktadır.

İran, 2015 yılında Paris İklim Zirvesi sonucunda ortaya konan Paris İklim Anlaşması'nı imzalamış olmasına rağmen henüz İslami Şura Meclisi tarafından bu anlaşma onaylanmamış ve uygulamaya konmamıştır. Tahran yönetimi 2021 yılının Kasım ayında yaptırımlar kaldırılmadığı takdirde anlaşmayı yürürlüğe koymayacağını ilan etmiştir. Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Çevre Bakanı Ali Salajegheh, ancak yaptırımların kaldırılması hâlinde yenilenebilir enerji teknolojisini kullanma imkânına sahip olacaklarını ve Paris İklim Anlaş-

ması'nın şartlarını yerine getirebileceklerini ifade etmiştir. İran yönetiminin Paris Anlaşması ve dünyanın gündeminde yer alan iklim değişikliği ile mücadele dosyasını yaptırımların kaldırılması için bir koz olarak kullandığı iddia edilebilir de yaptırımların İran'daki çevre sorunlarına olan etkisi - derecesi tartışılabilir olsa da - bir gerçektir.

Çevre meselesi İran'ın dış politikasını yalnızca yaptırımlar bağlamında meşgul etmemektedir. Yaptırımların tek başına İran'daki tüm çevre sorunlarının temelinde bulunduğu iddiası da elbette yanlıştır. Kötü yönetim, önlemsizlik, kalkınma hedeflerinin negatif etkilerinin çevresel korumaya tercih edilmesi ve küresel iklim değişikliği, İran'daki çevre sorunlarının diğer sebepleri arasında zikredilebilir. İran İslami Şura Meclisinde bulunan Çevre Fraksiyonunun Başkanı milletvekili Sümeyye Refii, Huzistan vilayetindeki susuzluk sorununun yıllarca süren "kötü yönetim

ve ihmalkârlığın” sonucu olduğunu ifade etmiştir. Ancak İran yönetimi, zaman zaman kendi sorumluluğundan kaçmak ve dış politikada çevre konusunu bir siyasi sermaye olarak kullanmak adına komşu ülkelere çeşitli suçlamalar yöneltmektedir. Bu ülkelerin başında da Türkiye gelmektedir. İran medyası, Türkiye’nin inşa ettiği ve Dicle Nehri üzerinde yer alan İlısu Barajı’nın İran’da kuraklığa sebep olduğunu iddia etmektedir. Bilimsel ve teknik olarak kanıtlanması oldukça zor olan bu iddia, İran medyasınca defalarca Türkiye’ye karşı hasmane bir tavırla gündeme getirilmiş hatta İran Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Said Hatipzade de kasım ayında gerçekleşen Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu’nun Tahran ziyareti öncesi gerçekleştirdiği haftalık basın açıklamasında konuya değinmiştir. İran otoriteleri kendi ülkelerindeki çevre sorunlarının kaynağını kötü yönetimden ziyade dışarıda aramaya devam ettikçe bu durumun Türkiye-İran ilişkilerine sekte vurma riski bulunmaktadır.

“

Kuraklığın en şiddetli yaşandığı bölgelerin başında İran’ın petrol zengini Huzistan vilayetinin önemli şehirlerinden Ahvaz gelmektedir. Ahvaz bu anlamda son yıllarda artan sayıda protesto eylemlerine sahne olmaktadır. Bölgede artan kuraklık ve zaman zaman yaşanan kum fırtınaları, susuz kalan bölge halkını İran otoriteleriyle karşı karşıya getirmektedir.

”

ÇEVRE SORUNLARINDA SİYASİ-TOPLUMSAL UNSURLAR

İran’ın tecrübe ettiği en önemli çevre sorunlarının başında susuzluk ve kuraklık gelmektedir. İran Meteoroloji Kurumunun açıklamasına göre, ülkenin %97’si kuraklık kaynaklı sorunlardan payını almaktadır. Urmiye Gölü, Karun ve Zayenderud Nehirleri gibi İran halkının can damarı olan su kaynakları yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Kuraklığın

en şiddetli yaşandığı bölgelerin başında İran’ın petrol zengini Huzistan vilayetinin önemli şehirlerinden Ahvaz gelmektedir. Ahvaz bu anlamda son yıllarda artan sayıda protesto eylemlerine sahne olmaktadır. Bölgede artan kuraklık ve zaman zaman yaşanan kum fırtınaları, susuz kalan bölge halkını İran otoriteleriyle karşı karşıya getirmektedir. Son yıllarda gittikçe daha fazla kuruyan Karun Nehri, havzasında bulunan ve geçimini tarımla sağlayan pek çok çiftçiyi çaresiz durumda bırakmıştır.

2021 yılının Temmuz ayında bölgede yaşanan protestolar yaklaşık 10 gün sürmüş ve güvenlik güçlerinin sert müdahalesiyle bastırılabilmiştir. Ayrıca gösteriler ülkenin Tahran ve İsfahan gibi diğer bölgelerine de sıçramıştır. Yine temmuz ayının başında Tahran başta olmak üzere ülke genelinde pek çok bölgede yaşanan elektrik kesintileri de çevre sorunlarının bir başka yönünü göstermiştir. Bir önceki Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani, elektrik kesintileri sebebiyle halktan özür dilemek zorunda kalmıştır.

Huzistan coğrafyasında yaşanan çevresel felaketler, İran'da mevcut olan etnik fay hatlarını da tetikleme potansiyeline sahiptir. Zira Huzistan, İran'ın Arap azınlığının yaşadığı bir bölgedir. Bölge halkı, petrol zengini bölgelerdeki çevre sorunlarını yönetimin kendilerine Arap olmaları dolayısıyla uyguladıkları ayrımcılığın sonucu olarak yorumlamaktadır. Bölgedeki bu hassasiyet çevre eylemlerinin kolayca sistem karşıtı bir hâl almasına

neden olmaktadır. Ayrıca Ahvaz'ın Kurtuluşu İçin Arap Mücadelesi Hareketi gibi örgütler de halkın hoşnutsuzluklarını sömürerek terör eylemleri düzenlemektedirler.

2021 yılının Kasım ayının sonunda İsfahanlı çiftçiler de artan kuraklık sebebiyle protesto gösterileri düzenlemişlerdir. Ünlü Zayenderud Nehri'nin kuruması, protestoların fitilini ateşleyen gelişme olmuştur. Protestolar günler sürmüş ve güvenlik güçleri sert müdahalede bulunmuştur. Protestocuların kurdukları çadırlar, polis tarafından ateşe verilmiştir. Onlarca kişi gözaltına alınmıştır. İsfahan protestoları, yaygınlaşan çevresel felaketlerin İran toplumunda yol açtığı gerginliğin ve çaresizliğin dışavurumlarından sadece biridir. Devlet ve toplumu karşı karşıya getiren çevre sorunları, yöneticilerin tüm çözüm sözlerine rağmen devam etmektedir.

ÇEVRE SORUNLARININ ÇÖZÜMÜ NASIL MÜMKÜN OLABİLİR?

Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi, seçim kampanyasında çevre sorunları için çözüm önerilerine vurgu yapsa da henüz somut bir adım atılabilmemiş değildir. Dahası İran'ın karşı karşıya bulunduğu ekonomik sorunlar, çevre sorunlarına getirilecek çözümleri ikinci plana itmektedir. Hükûmetin önümüzdeki dönemde de çevre sorunlarından çok ekonomik sorunların çözümü için kaynaklarını seferber edeceği düşünülebilir. Öte yandan ABD yaptırımlarının İran'ın temiz ve yenilenebilir enerjiye ulaşmakta engel teşkil etmesi de meselenin bir diğer can alıcı noktasıdır. İran yönetimi çevre sorunları devam ettiği

müddetçe halktan gelecek tepkilerle ve protesto gösterileriyle karşı karşıya kalmaya devam edecektir.

Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi, seçim kampanyasında çevre sorunları için çözüm önerilerine vurgu yapsa da henüz somut bir adım atılabilmemiş değildir. Dahası İran'ın karşı karşıya bulunduğu ekonomik sorunlar, çevre sorunlarına getirilecek çözümleri ikinci plana itmektedir.

Öte yandan çevre sorunlarının yasa sınırları aşan karakteri, İran otoritelerinin komşu ülkelerin yönetimleriyle diyalog ve çözüm arayışı içerisinde olması gerektiğini göstermektedir. İran gibi Irak ve Lübnan da elektrik ve su konusunda sorunlar yaşamaktadır. Örneğin, Irak'ın yaşadığı su problemleri İran'dan Irak'a akan pek çok su kaynağı üzerinde İran'ın kurmuş olduğu barajların sebep olduğu kesintilerle yakından alakalıdır. Bu sebeple zaman zaman iki ülke arasında su krizleri patlak vermektedir. İran'da kuraklığın boyutu artmaya devam ettikçe, elinde kalan kısıtlı su kaynaklarını kendine ayırmak üzere Irak'a giden su kaynaklarında daha fazla kesinti yapacaktır. Bu durum da Irak'ın susuzluktan daha fazla muzdarip olmasına ve iki ülke arasında gerginliklere sebep olacaktır. Sonuç olarak su sorunu başta olmak üzere çevresel sorunların önünün alınmasında, sorundan etkilenen taraflar arasında diyalog zemininin oluşturulması şarttır. ■

SURİYELİ SİĞINMACILARLA GERÇEKLİĞE DÖNÜŞEN “KALE AVRUPASI” METAFORU

MERVE ZORLU

Yüksek Lisans Öğrencisi ESOĞÜ

“

AB nezdinde “mülteci krizi” olarak değerlendirilen Suriyeli sığınmacılara karşı göçü önleme ve dışsallaştırma odaklı politikalarla çözüm üretilmeye çalışılarak, Kale Avrupası’nı bir metafor olmanın ötesine taşıyan uygulamalar geliştirilmiştir.

”

Günümüzde Avrupa Birliği’ni (AB) ifade eden Avrupa toplumlarının birçoğu tarihleri boyunca karşılıklı olarak göç vermiş ve almışlardır. Ancak Soğuk Savaş’ın sonlarından

itibaren Avrupa’da yaşanan göçlerin kaynağı farklı coğrafyaları içerecek kadar genişlemiştir. AB üye ülkelerini hedef alan göçlerin artışı birliğin de göçe yönelik yaklaşımını değiştirmiştir. Böylece göç, sınır güvenliğiyle ilişkilendirilerek entegrasyon sürecinin önemli bir aracı hâline gelmiştir. Dış sınırların güvenliği için üretilen politikalar ve uygulamalarla içeridekiler ve dışarıdakiler belirgin hâle getirilmiştir. Bu gelişmeler “Kale Avru-

pası” tartışmalarının doğmasına sebep olmuştur. 2010 yılında başlayan Arap ayaklanmalarının Suriye’ye sığması ve

2011 yılında iç savaşa dönüşmesi, zamanla Kale Avrupası metaforunu pekiştiren etkiler yaratmıştır. Birçok insanın yerinden edilmesine sebep olan iç savaş, başta sığınma amaçlı olmak üzere AB hedefli kitlesel göçlerin oluşmasına sebep olmuştur. AB nezdinde “mülteci krizi” olarak değerlendirilen Suriyeli sığınmacılara karşı göçü önleme ve dışsallaştırma odaklı politikalarla çözüm üretilmeye çalışılarak, Kale Avrupası’nı bir metafor olmanın ötesine taşıyan uygulamalar geliştirilmiştir. Bu bağlamda yazıda, Kale Avrupası metaforunun hangi politikalar sebebiyle oluştuğu ve Suriyeli sığınmacılarla nasıl gerçeğe dönüştüğü açıklanacaktır.

AVRUPA BİRLİĞİ GÖÇ POLİTİKALARININ TARİHSEL ÇERÇEVESİ

1985 Schengen Anlaşması ve 1986 Avrupa Tek Senedi AB entegrasyonunun önemli adımları olduğu kadar ortak göç politikalarının da temelini oluşturmaktadır. Nitekim birliğin iç sınırlardaki hareketliliklerde entegrasyonunu sağlayan bu anlaşmalar, dış sınırlarının denetimini önemli hâle getirmiştir. Böylece içeridekilerin ve dışarıdakilerin ayrışması Kale Avrupası metaforunun temeli olmuştur. Akabinde 1990 yılında düzenlenen Dublin Sözleşmesi ile ortak bir sığınma yönetmeliği oluşturulmuştur. Sözleşme ile sığınma başvurularının birliğin sınırlarından girilen ilk ülkede yapılması kararlaştırılmıştır. Böylece çoklu başvuruların önüne geçilerek sığınma taleplerinin azaltılması amaçlanmıştır.

1992’de imzalanan ve birlik için birçok alanda entegrasyonu sağlayan Maastricht Anlaşması, göç politikalarının da hükümetler arası nitelik kazanmasını sağlamıştır. Burada göç konusu ortak menfaatler çerçevesinde değerlendirilmiş ve sınır güvenliğiyle ilişkilendirilmiştir. 1997 yılında imzalanan Amsterdam Anlaşması’nın içeriğinde ise göçün bir iç güvenlik meselesi olarak algılandığı görülmüştür. Bu nedenle dış sınırlarda güvenliğin artırılması göç yönetiminin önemli bir parçası hâline gelmiştir. Ayrıca birlik sadece sığınma alanında değil vize uygulamalarında da ortak standartlar uygulama kararı almıştır. Söz konusu anlaşmaların ardından birliğin göç politikalarının gelişimi düzenlenen zirvelerle desteklenmiştir.

11 Eylül ile başlayan terör olayları birliğin göç politikalarının belirlenmesinde önemli bir etken olmuştur. Bu olaylarla dış sınırlarda kontrollerin artırılması zorunlu hâle gelirken yasa dışı göçü önlemek birliğin önemli meselelerinden biri hâline gelmiştir. Böylece tüm insan hareketlikleri denetlenmeye başlamıştır. Bu kapsamda 11 Eylül olaylarından itibaren önem kazanan dört politikanın göçü engelleme, sınırlandırma ve dışsallaştırma motivasyonlarıyla uygulandığı görülmektedir. Bunlardan birincisi Avrupa Komşuluk Politikalarıdır. Böylece kaynak ve transit ülkelerden birliğe yönelik oluşabilecek potansiyel göçlerin engellenmesi hedeflenmektedir. İkincisi üye devletlerin üçüncü ülkelerle imzaladığı geri gönderme anlaşmalarıdır. Bu anlaşmalarla birlik, yasa dışı göçleri

sınırlarının dışına çıkarabilmeyi hedeflemektedir. Üçüncüsü dış sınırların kontrollerini arttırmaya yardımcı olan sınır gözetim teknolojilerine dayanan uygulamalardır. İnsan hareketliliklerini denetleyen bu sistemlerle üye ülkeler arası bilgi alışverişinin kolaylaştırılması ve denetimin tüm dış sınırlarda yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır. Dördüncüsü ise Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (Frontex) ve AB Kolluk Kuvvetleri İş Birliği Ajansı (Europol) gibi kurumlar aracılığıyla yürütülen sınır operasyonlarıdır. Sınır teknolojileriyle sağlanan denetim söz konusu kurumların operasyonlarıyla da desteklenmeye çalışılmaktadır. Birliğin göç politikalarının temeline yerleşen göçü engelleyici, sınırlandırıcı ve dışsallaştırıcı bu uygulamalar, Schengen ile başlayan Kale Avrupası tartışmalarının yaygınlaşmasını beraberinde getirmiştir.

SURİYE İÇ SAVAŞININ AVRUPA BİRLİĞİ GÖÇ POLİTİKALARINA YANSIMASI

2011 yılında başlayan Suriye'deki ayaklanmalara karşı Beşar Esad yönetiminin uyguladığı şiddet ülkeyi iç savaşa sürüklemiştir. Bu savaşın şiddeti ve uzun yıllar sürmesi bölgede farklı terör gruplarının oluşan güç boşluklarından yararlanmasına imkân sağlamıştır. Sonucunda ise gerek rejim gerekse de terörün şiddeti Suriye nüfusunun neredeyse yarısını yerinden etmiştir. Bu insanlar öncelikle Suriye ile yakınlığı sebebiyle Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak gibi ülkelere sığınmak zorunda kalmışlardır. Özellikle Lübnan ve

Ürdün gibi ülkelerdeki yoğun nüfus, istikrarsızlıklar, ekonomik olumsuzluklar, kamp imkânlarının yetersizlikleri, yoksunluk ve haklara erişememe gibi problemler sığınmacıların daha cazip gördükleri AB üye ülkelere yönelmesine sebep olmuştur. Böylece bu göçler başlangıçta bölgesel bir sorun gibi algılansa da zamanla küresel etkiler doğurmuştur. Neticesinde ise AB göç politikalarının yeni belirleyicisi Suriyeli sığınmacılar olmuştur.

AB'de entegrasyon ile paralel ilerleyen göç politikaları Suriyeli sığınmacı göçlerinin başladığı ilk dönemde de bu kapsamda geliştirilmiştir. Bu süreçte bekle-gör politikası izleyen AB, savaşın uzamasıyla birlikte sınır güvenliğini arttırmaya odaklanan adımlar atmaya başlamıştır. 2013 yılında oluşturulan Avrupa Sınır Gözetim Sistemi (Eurosir) bunun önemli örneğidir. Söz konusu sistem sınırlardaki tüm insan hareketliliklerini kapsayan bilgilerin üye devletler arasında paylaşılması için önemli bir araç olarak tasarlanmıştır. Böylece dış sınırlarda sağlanan güvenlik arttırılmıştır. Ancak sınırlardaki artan bu güvenlik za-

manla yasa dışı göç oranlarını önemli oranda arttırmıştır. Bu durum AB'nin göç alanında proaktif politikalar üretilmediğinin de göstergesi olmuştur. Nitekim 2015 yılında Suriye'deki artan şiddetin ve sığınılan ülkelere yaşanan problemlerin etkisiyle AB'ye yaşanan göçler artmış ve birlik için krize dönüşmüştür.

2015 yılının ilk yarısında birliğin sıkı denetim altındaki sınırlarını aşamayan sığınmacılar zorlu ve ölümcül rotalara başvurduğu için Akdeniz'de çok sayıda insani kayıp yaşanmıştır. Bu dönemde Dublin sisteminin sınır ülkelere yüklediği sığınmacı başvurularının sorumluluğu birlik içinde ayrışmaların başlangıcı olmuştur. Bu süreçten itibaren entegrasyon temelli ilerleyen göç politikalarının niteliği değişmiş ve ulusal kapsamda uygulamalar hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bunun önemli bir nedeni de AB ülkelerini hedef alan terör eylemlerinin gerçekleşmesidir. Üye devletlerin Suriye'yi terör ihraç eden ve istikrara meydan okuyan olarak algılaması sığınmaların engellenmesini beraberinde getirmiştir.

Bu sebeple kara ve deniz sınırlarında askerî ve polis operasyonları artırılarak sınırlar gün geç geçtikçe militarize edilmiştir. Eylül 2015'te sığınmalara kota sisteminin getirilmesi üye devletlerin ülkesel düzeyde acil önlemler alabilmesini kolaylaştırmıştır. Böylece üye devletler sığınmacıları ülkesel ihtiyaç ve tercihlerine yönelik kabul edebilmiş veya başvuru almamayı seçebilmişlerdir. Özellikle bazı üye devletlerde sadece Hristiyan sığınmacıların kabul edildiği görülmüştür. Akabinde ise çoğu devlet tarafından Schengen askıya alınmış ve iç sınırlarda da denetimler arttırılmıştır. Bu kapsamda üye ülkelerin sınırlarına dikenli tel, çit ve duvar inşa etme uygulamaları birlik içinde hızla yayılmıştır.

Birliğin göç konusunu sınır güvenliğiyle doğrudan ilişkilendirdiğini gösteren bu politikalara ek olarak üçüncü ülkelerle iş birlikleri sağlanmıştır. Bu bağlamda Türkiye ile yapılan geri gönderme anlaşması bu politikaların önemli bir örneği olmuştur. Böylece birlik tüm sınır korumalarına rağmen geçiş sağlayan yasa dışı göçmenleri de sınırlarının dışına taşıyabilmiş-

tir. Uygulanan hızlı geri gönderme prosedürleriyle bu süreç mümkün olduğunca kısaltılmıştır. Benzeri iş birlikleri diğer geçiş ülkeleriyle de kurularak birlik sınırlarının ötesinde tampon bölgeler inşa edilmiştir. Bu sayede AB'nin göç sorununu sınırlarının ötesine taşıyarak dışsallaştırdığı anlaşılmaktadır. Ayrıca üçüncü ülkelerle Frontex aracılığıyla yürütülen denetim operasyonları ve Eurosur üzerinden sağlanan bilgi paylaşımı birliğin sınır gözetimini dış sınırlarının ötesine taşıdığını göstermiştir.

“

Birçok sivil toplum kuruluşunun saha çalışmalarıyla ispatladığı zorlayıcı geri itme eylemlerinin kimi zaman üye ülkelerin sınır görevlileri tarafından kimi zaman ise açık denizlerdeki operasyonlarla yapıldığı görülmüştür. Devam eden bu geri itme eylemleri sığınmacıların mağduriyetlerinin AB tarafından dikkate alınmadığını göstermektedir.

”

Son yıllarda bu dışsallaştırma eğilimi şiddet içerecek şekilde genişlemiştir. Bu kapsamda birçok sivil toplum kuruluşunun saha çalışmalarıyla ispatladığı zorlayıcı geri itme eylemlerinin kimi zaman üye ülkelerin sınır görevlileri tarafından kimi zaman ise açık denizlerdeki operasyonlarla yapıldığı görülmüştür. Devam eden bu geri itme eylemleri sığınmacıların mağduriyetlerinin AB tarafından dikkate alınmadığını göstermektedir. Uygulanan politikalar AB'nin Suriyeli sığınmacılar konusunda genel olarak dışsallaştırma ve engelleme tutumunda olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda birçok insan hakkı ihlal edilen sığınmacıların durumu AB tarafından göz ardı edilmektedir. Birliğin evrensel değerlerin savunucusu imajını sarsan bu politikalar, değerler Avrupası'nın yerini Kale Avrupası'na bıraktığını göstermektedir. Çünkü söz konusu değerlerin sürdürülebilirliği AB'nin kendi vatandaşlarına tahsis edilmekte ve sınır dışındakilerin ulaşması kimi zaman engellenmekte kimi zaman ise göz ardı edilmektedir. Birliğin içeridekileri ve dışarıdakileri net bir şekilde ayıran bu tutumundan ve sınır geçişlerinin zorlaştırılmasından, Kale Avrupası'nın bir metaforundan ziyade AB'nin gerçekliği haline geldiği anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, Suriyeli sığınmacıların devam eden mağduriyeti ve birlik üye devletlerine yönelik yasa dışı göç eğilimlerinin dönemsel olarak azalma gösterse de sonlanmaması, AB'nin göç yönetimi konusunda Kale Avrupası uygulamalarıyla başarı sağlayamadığını göstermektedir. ■

KÖRFEZ BÖLGESİNDE EMEK GÖÇÜ DİNAMİKLERİ

DOÇ. DR. H. KÜRŞAD ASLAN

Uzman ORSAM

“

Körfez bölgesinde petrol gelirlerinin artışına bağlı olarak yabancı işçi sayısı giderek artmıştır ancak devlet kurum, kural ve normları aynı hızla cevap veremeyince yabancı işçilerin yaşam ve çalışma koşulları, sosyal güvenceleri ve insan hakları bağlamında artan sorunlarla karşılaşmıştır.

”

Uluslararası Göç Örgütü'nün 2020 yılı istatistiklerine göre uluslararası göç bağlamında kendi doğup büyüdüğü ülkelerden ayrılarak yeni bir mekâna taşınanların sayısı 281 milyondur; bu topluluk dünya nüfusunun %3,6'sına tekabül etmektedir. Uluslararası göç kapsamındaki en büyük grubu emekçi göçmenler oluşturmaktadır; 2020 rakamlarıyla 164 milyon kişi bu gruptadır ve tüm göçmenler içinde yaklaşık üçte ikilik bir oranı temsil etmektedir. Göçün bölgesel, kültürel, mesleki ve cinsiyet odaklı dinamikleri bulunmaktadır; ayrıca, uluslararası göç olgusunda uzun yıllar boyunca oluşturulan “göç koridorları” dikkat çekmektedir. Pew Araştırma Şirketine göre, 2005-2015 yılları

arasında Ortadoğu'ya bölge dışından gelen emekçi göçmen sayısı %50 oranında artmıştır. 2015 yılı rakamlarıyla en çok göçmen ağırlayan ülkeler olarak Suudi Arabistan (10,1 milyon) ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) (8 milyon), Kuveyt (2,8 milyon), İsrail (1,9 milyon), Umman (1,8 milyon), İran (1,7 milyon) ve Katar (1,6 milyon) başı çekmektedir. Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesi uluslararası göç dinamikleri bağlamında hem göç veren hem göç alan ve buna ilaveten göç akımlarının geçiş ve bekleme istasyonlarını kapsayan transit koridorlarıyla çok hareketli bir coğrafi kavşak konumundadır.

2019 rakamlarıyla Körfez bölgesinde 35 milyon yabancı işçi bulunmaktadır ki bu dünya genelinin yaklaşık %21'ine tekabül etmektedir. 2019 yılı rakamlarıyla emekçi göçmenlerin kendi ülkelerine gönderdikleri havale tutarı küresel ölçekte 717 milyar dolar olarak hesaplanmıştır; bu rakamlara enformel

kanallardan gönderilen parasal veya aynı transferler dâhil değildir. Körfez bölgesindeki yabancı işçilerin kendi ülkelerine resmî kanallardan gönderdikleri havale miktarı ise 100 milyar dolar civarındadır. Suudi Arabistan ve BAE dünya genelinde en çok işçi havalesi gönderilen ülkeler sıralamasında ilk üç içindedir. BAE’de çalışan yabancı işçilerin %90’ı Hindistan, Bangladeş veya Pakistanlıdır. Günümüzde, BAE’de 3,4 milyondan fazla Hintli ve 1,5 milyondan fazla Pakistanlı çalışmaktadır ve ülke nüfusunun yaklaşık %39’unu oluşturmaktadır. Körfez bölgesinde petrol gelirlerinin artışına bağlı olarak yabancı işçi sayısı giderek artmıştır ancak devlet kurum, kural ve normları aynı hızla cevap veremeyince yabancı işçilerin yaşam ve çalışma koşulları, sosyal güvenceleri ve insan hakları bağlamında artan sorunlarla karşılaşmıştır.

GÖÇMEN İŞÇİLERİN HUKUKİ KORUMASI

Kendi doğup büyüdükları ülkelere başka ülkelere çalışma amacıyla göç eden göçmen işçiler, hukuki statüleri ne olursa olsun en yalın hâliyle işçi olma vasıfları nedeniyle uluslararası hukuk rejimi çerçevesinde asgari birtakım haklardan yararlanma hakkına sahiptir. En önemlisi Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) üyesi devletler, mevcut uluslararası sözleşmeleri uygulamakla yükümlüdürler. Örneğin, statüleri ne olursa olsun yabancı bir ülkede istihdam edilen tüm göçmen işçilerin temel insan haklarından yararlandırılması esastır. Uluslararası hukuk normları, ILO sorumluluğunda bulunan sekiz temel sözleşme, Birleşmiş Milletler insan hakları düzenlemeleri ve tüm diğer göç ve insan hakları ilintili rejimler göçmenlerin buldukları mekanlarda insani yaşam koşullarına odaklanır. Bu bağlamda, 1990 yılında BM Genel Kurulu tarafından

onaylanan “Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme” (*International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families - ICMW*) önemli bir insan hakları sözleşmesidir. ICMW, ILO sözleşmelerinde belirtilen işçi haklarının çok daha ötesine geçer ve siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel hakları da içerir. Göçmen işçilerin en sık rastlanan hak ihlali seyahat belgelerine el konulması, ücretlerinin ya hiç ya da kısmen ödenmemesiyle birlikte çeşitli baskılarla zorla çalıştırılma durumlarıdır. Körfez ülkelerinin hiçbiri ICMW belgesini imzalamamıştır. Genelde AB ülkeleri de dâhil yabancı göçmenlerin yoğun olduğu zengin ülkelerin büyük çoğunluğu bu sözleşmeyi ya hiç imzalamamış ya da yetkili iç siyasi organlarında onaylamamıştır.

“

Örneğin, statüleri ne olursa olsun yabancı bir ülkede istihdam edilen tüm göçmen işçilerin temel insan haklarından yararlandırılması esastır.

”

GÖÇMEN İŞÇİLERİN KARSILAŞTIKLARI ZORLUKLAR: ULUSLARARASI BASKILAR

Körfez ülkelerinde yabancı işçilerle ilgili en önemli sorun alanlarından biri kefil ve garantörlük sistemi (kafala system) birçok suistimal ve hak ihlalinin temel nedenidir. Teknik olarak, yabancı geçici sözleşmeli işçi ülkeye, sponsor davetiyle belirli süreli sözleşmeyle misafir olarak girer. BAE’de yabancı istihdamı pratikte işçi-işveren arasında normal bir iş sözleşmesi şeklinde düzenlenmez; örneğin

"açık artırma" benzeri bir mekanizmayla götürü usulde ev hizmetlerinde çalışan kadın işçilerle geçici süreli anlaşma yapılmaktadır. BAE bünyesinde ev işlerinde çalıştırılan işçiler Tedbir adı verilen (Tadbeer -‘procurement’) istihdam ofislerince talepte bulunan hane halklarına yönlendirilmektedir. Bu işlerde genelde Endonezya, Bangladeş ve Filipinler gibi Asya ülkelerinden gelen kadınlar çalışmaktadır. Körfez’de çok yaygın bir uygulama olarak yabancı işçilerin pasaportlarının bir baskı unsuru olarak işverenlerce alıkonulması birçok suistimal ve hak ihlalinin temel nedenidir. Başka bir firmada çalışabilmek veya yurt dışı çıkışı için zorunlu olan “İşverenden İtiraz Yok Belgesi” (No Objection Certificate) sistemi de oldukça sorunludur.

Bu sistem, göçmen işçileri bağımlı hâle getiren kefalet sisteminin bir parçası olarak işletilmektedir. Kör-

fez bölgesinde sosyal korumaya muhtaç en önemli göçmen grubu vasıfsız işlerde ve özellikle inşaatlarda ve ev hizmetlerinde çalışan göçmenlerdir. Abu Dabi Diyalog Forumu tarafından açıklanan resmî rakamlara göre, BAE genelinde çoğu Filipinli 300 bin civarında ev hizmetlisi göçmen işçi bulunmaktadır. Öte yandan, uluslararası hukuk normları kapsamında Körfez ülkeleri birçok kuruluşun radarına girmekte ve yeri geldikçe küresel örgütlerden baskı yapılmaktadır. Örneğin, 2016 yılında Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (International Trade Union Confederation) ILO nezdinde BAE devleti aleyhine şikâyet dilekçesi vermiştir; ILO’nun 29 No’lu sözleşmesi hilafına zorla işçi çalıştırma kapsamında BAE’nin "göçmen işçilerin zorla çalıştırılması uygulamalarını önleyici yeterli yasal mevzuat ve yaptırım çerçevesinden yoksun olduğuna dair rapor yayımlanmıştır. 2022 Dünya Futbol Şampiyonası’na ev sahipliği yapması beklenen Katar’a yönelik sivil toplum kampanyaları uluslararası baskılara örnek gösterilebilir.

Artan baskıların etkisiyle Körfez ülkelerinde son yıllarda bazı kısmi reformlar dikkat çekmektedir. Katar 2018 yılında çıkardığı 13 sayılı yasayla yabancı işçilerin işverenlerinden yazılı izin belgesi almadan ülkeyi terk edemeyeceklerine dair çıkış izni şartını kaldırmıştır. Yine Körfez bölgesinde bir ilk olan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Proje Ofisinin Nisan 2018’de Katar’da açılması önemli bir somut adımdır. Katar’da, 2019 tarihli 95 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, yabancı işçilerin, ayrılmalarından 72 saat

önce işverenlerini bilgilendirdikten sonra ülkeyi terk etmelerine izin verilmesini düzenlemektedir. İşverenlerin pasaportları alıkoyması uygulaması devam etse de bu uygulama son yıllarda düşüş eğilimine girmiştir. BAE ve Katar'da işçi ve işverenlerin uyuşmazlıklarını çözebilecekleri bir mekanizma olarak iş uyuşmazlığı komiteleri tesis edilmiştir. Son 5 yılda ivmelenen reformlar umut verici olsa da Körfez bölgesi genelinde zengin işverenlerin siyasi bağlantıları vardır ve yaptırım konusu ve cezasızlık yaygın olarak varlığını sürdürmektedir. BAE ve Suudi Arabistan'da göçmen işçilerin istihdam edildiği büyük şirketlerin yönetici elitleri aynı zamanda ülkelerinin yönetiminde de az çok söz sahibi olan siyasi figürler ve/veya bürokrat kesimle bağlantısı vardır. Yasal ve sosyal koruma önlemlerinin uygulanmaması, Körfez bölgesindeki göçmen işçilerin yaşadığı büyük bir zorluktur.

Körfez ülkeleri için söz konusu göç rejimi dinamikleri ekonomi alanı haricinde güvenlik ve ulusal çıkarlar bağlamında da aşırı bağımlılık gerçekliğiyle ele alınmaktadır. Körfez ülkeleri göç diplomasisi bağlamında göçmen işçilerin belli sektörlerde aşırı yoğunlaşmasına sıcak bakmamaktadır. Göçmen işçilerin organize olup ülkeyi zor durumda bırakacak bir girişimde bulunmalarından çekinilmektedir. Körfez elitleri özellikle 1990'da Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgal etmesi ve ABD öncülüğünde kurulan koalisyonunda Suudi Arabistan ve BAE'nin yer almasına rağmen yabancı Arap işçilerin Saddam Hüseyin liderliğindeki Irak'ı desteklemeleri çok ciddi bir kriz

sinyali oluşturmuştu. Bunun akabinde özellikle Güneydoğu Asya ülkelerinden işçilerin istihdamına öncelik verilmiştir. Körfez'de Mısır, Yemen ve Ürdün gibi Ortadoğu bölgesinin kendi içinden gelen yabancı işçilerin istihdamı diğer alanlardaki ikili ilişkilerin seyrinden etkilenmektedir.

Göç veren ve alan devletler arasında imzalanan bazı ikili antlaşmalar mevcuttur ancak bunların hiçbirinde göçmenlerin sosyal güvencelerine dair hüküm bulunmamaktadır. Örneğin, 2013 Suudi Arabistan-Filipinler antlaşması, 2008 Katar-Sri Lanka antlaşması göçmen işçiler için yeterli ve erişilebilir sosyal güvenlik hükümleri içermemektedir. İşçi haklarının korunmasını amaçlayarak Hindistan hükümetinin dijital istihdam portalı eMigrate 2015 yılında dev-

reye alınmıştır: Göçü ortak bir platform üzerinden basit, şeffaf, düzenli ve insani bir sürece dönüştürmek amaçlanmıştır. Bu sistemde BAE inşaat şirketleri de dâhil olmak üzere tüm yabancı firmaların iş sözleşmelerini çevrim içi olarak sunmalarını zorunlu kılmaktadır. Ancak BAE, Hindistan'ın istihdam mekanizmasını kendi egemenliğini ihlal edici bir mekanizma olarak reddetmektedir. BAE yönetimi, Hindistan'ın emirlik şirketleri hakkında mahrem bilgileri elde etmek için bir veri bankası oluşturma gayesi güttüğünü savunmaktadır.

Sonuç olarak, Körfez bölgesinde yoğunlaşan emek göçü meselesinin farklı boyutları söz konusudur ve zaman içerisinde bu olguya yönelik Körfez ülkelerinin değişen politikaları olmuştur. ■

AFRİKA'DA GÖÇ: KUZEY AFRİKA'DAN AVRUPA'YA ÜÇ MERKEZİ ROTA

KAAN DEVECİOĞLU

Araştırmacı ORSAM

“

Afrika coğrafyasının belirli bölgelerinde kimlik temelinde yaşanan çatışmalardan dolayı yaşam alanlarını terk ederek daha iyi bir hayat standardı için göç eden toplulukların ilk durakları Kuzey Afrika ülkeleri olmakta ve nihai hedefinse Avrupa ülkeleri olduğu bilinmektedir.

”

Göç olgusu, Marakeş'ten Bangladeş'e kadar geniş bir coğrafyada, tarihin her döneminde olduğu gibi günümüzde de uluslararası toplumun en önemli gündem maddelerinin başında gelmektedir. Günümüz dünyasında özellikle ABD ve SSCB arasındaki rekabetin sona erdiği 1990'lı yılları takip eden süreçte dünya sisteminde kimlik siyasetinin öne çıkması göçün iklim ve ekonomik sorunların ötesinde meydana gelen çatışmalardan ve Kovid-19 salgının doğurduğu etkilerden dolayı bu kavramın çok daha fazla tartışılmasına neden olmaktadır. Bu minvalde Afrika'da milyonlarca insan ekonomik sorunlardan ve kendi ülkelerinde

veya komşu devletlerden sınır öte-lerine yayılan çatışmalardan dolayı göç etmek zorunda kalmaktadır. Afrika'da göçü tetikleyen çatışma bölgelerinin, yoğunlukla 21. yüzyılın başlarında ortaya çıkan ve günümüzde de etkisi devam eden Sahel, Sudan, Güney Sudan, So-

mali, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Mozambik'teki etkileşimler olduğu söylenebilir. Bu kronik güvensizliklere ek olarak, kıtanın pek çok bölgesindeki gıda kıtlığı, kuraklık ve sel gibi çevresel krizler nedeniyle tetiklenen göç eğilimleri bulunmakta ve acil insani yardıma ihtiyaç

duyan insanların sayısı artmaktadır.

Bu çatışmalar, uzun yıllardır insanların yerlerinden edilmesine sebep olurken, Etiyopya'da Kasım 2020'de ortaya çıkan hükümet güçleriyle ayrılıkçı Tigray Halk Kurtuluş Cephesi (Tigray People's Liberation Front – TPLF) arasındaki çatışmalardan dolayı binlerce Tigraylı, zorunlu olarak Sudan sınırına göç etmektedir. Ayrıca Yemen'deki çatışmalardan dolayı Afrika Boynuzu bölgesine doğru yoğunlaşan göç, Afrika içi göç trafiğini daha fazla yoğunlaştırmıştır. Dolayısıyla Afrika coğrafyasının belirli bölgelerinde kimlik temelinde yaşanan çatışmalardan dolayı yaşam alanlarını terk ederek daha iyi bir hayat standardı için göç eden toplulukların ilk durakları Kuzey Afrika ülkeleri olmakta ve nihai hedefinse Avrupa ülkeleri olduğu bilinmektedir. Bu minvalde İtalya'ya giden Orta Akdeniz, İspanya'ya giden Batı Akdeniz ve Batı Afrika kıyılarından İspanya'nın Kanarya Adaları'na giden üç rotadan bahsedilebilir. Buradan hareketle bu yazı, Afrika halklarının yerinden edilmesinin temel sebeplerinden olan güvenlik sorunlarının sonuçlarını ve Kuzey Afrika'dan Avrupa'ya göç akışının hangi rotalar üzerinden geçtiğini araştırmaktadır.

AFRİKA'DA GÖÇÜN DÖNÜŞÜMÜ VE TEMEL NEDENLERİ

Afrika'da her yıl yaklaşık 1,5 milyon insanın göç etmek zorunda olduğu; ancak bunların son yıllarda büyük bölümünün Avrupa'ya değil Afrika içinde dolaşımda olduğu rapor edilmektedir. Kıta'daki göç, ülke

içi (kırsaldan kente), bölge içi ve kıta dışı olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bu minvalde veriler incelendiğinde, Afrika'da son yıllarda göçün özellikle bölgeselleşme çabalarının da sonuç vermesiyle bölge içerisinde ticari fırsatlar açısından öne çıkan ülkelere doğru göç eğiliminin arttığı görülmektedir. Örneğin, Batı Afrika Ekonomik Topluluğu (ECOWAS) içerisinde Sahel'deki çatışmaların ve ekonomik darboğazın etkilediği Burkina Faso halkının büyük bölümü ECOWAS içinde ticari fırsatlarla öne çıkan Fildişi Sahili, Nijerya ve Senegal'e göç etmektedir. Dolayısıyla son yıllardaki bu eğilimin yoğunlukla Afrika'dan Avrupa'ya gerçekleşen göç akışında Kuzey Afrika ve Akdeniz rotasındaki trafiği azalttığı rapor edilmektedir. Ancak Kovid-19 salgınıyla birlikte kıta dışına göçte özellikle Atlantik rotası üzerinde bir artış eğilimi olduğu da görülmektedir.

Çatışma, baskıcı yönetimler ve ekonomik krizler gibi unsurların Afrika'da göçü tetikleyen üç temel itici güç olduğu söylenebilir. Bugün Afrika'da 13 ülkedeki silahlı çatışmalardan dolayı kıta genelinde yaklaşık 25 milyon insanın yerinden edildiği rapor edilmektedir. Bu çatışmaların ülke içinden bölgesel olarak yoğunlaşmasıysa en azından komşu ülkelere sığınmak isteyenleri daha farklı tehlikelere sürüklemektedir. Örneğin, Güney Sudan'ın 2011 yılında Sudan'dan ayrılmasını takip eden süreçte yaşadığı iç savaştan dolayı buradaki insanların yaklaşık 4,1 milyonu göç etmek zorunda kalsa da bu ülke hâlâ komşu ülkelere buraya kaçan 300 binden fazla mülteciye

ev sahipliği yapmaktadır. Bununla birlikte Afrika'da göç etmek zorunda kalan insanların bulunduğu 10 Afrika ülkesinden 9'unun otoriter eğilimli hükümetler olduğu belirtilmektedir ki bu durumun söz konusu ülke ekonomilerindeki gelir adaletsizliğini de tetiklediği bilinmektedir. Dolayısıyla Afrika ülkelerinin büyük bölümündeki kayırmacı siyasi ve ekonomik yapının yanı sıra hukukun üstünlüğü noktasındaki adaletsiz yapıların kıtadaki nüfus hareketlerinin temelinde yer aldığı söylenebilir. Ayrıca bu gelişmeler güvenlik sorunlarını da doğurmaktadır. Bu minvalde kıta içerisindeki zorunlu göçler insan kaçakçılığını kazançlı bir pazara dönüştürmüştür ki sadece Trans-Sahra güzergâhı boyunca bu pazarın büyüklüğünün 765 milyon dolar olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca bu pazardan elde

edilen gelirlerin büyük bölümünün de bölgedeki terör hareketlerine aktığı belirtilmektedir.

AFRİKA'DAN AVRUPA'YA GÖÇ ROTALARI

Afrika'dan Avrupa'ya göçte mülteciler, sığınmacılar ve göçmenler üç ana rota izlemektedir. Bunlardan birincisi Libya ve Tunus üzerinden İtalya'yı kapsayan Orta Akdeniz rotasıdır. İkinci rota Batı Akdeniz'dir ki burası Cezayir ve Fas üzerinden İspanya'yı ifade etmektedir. Üçüncüsü, Batı Afrika rotası olarak da bilinen Atlantik rotasıdır. Bu rota ise özellikle Fas, Batı Sahra, Moritanya, Senegal ve Gambiya'dan İspanya'nın Kanarya Adaları'na geçişi ifade etmektedir. Bu rotaların kullanımı zamanla alınan önlemlere göre değişiklik göstermiş, 2016 yılına kadar İtalya'ya giden Orta Akdeniz rotası yüksek

lişteyken 2018 yılıyla birlikte Batı Akdeniz rotaları yükselişe geçmiş ancak 2020 yılında Tunus'ta artan siyasi ve ekonomik istikrarsızlıkla birlikte Orta Akdeniz rotası ve Batı Afrika ülkelerindeki etkileşimlerin artışıyla da Atlantik rotası yeniden artış trendine girmiştir. Ayrıca bu trend 2021 yılında da devam etmiştir.

ORTA AKDENİZ ROTASI

Orta Akdeniz rotasındaki göçün artış trendi son yıllarda kayda değer oranda göze çarpmakta ve buradan uzun yıllardır iç savaşın yaşandığı Libya öne çıkarken özellikle son yıllarda Tunus'ta yaşanan iç sorunların Libya'nın önüne geçtiği görülmüştür. Bu trendin arka planında ise özellikle Kovid-19 salgını şartlarının doğurduğu ekonomik sorunlar bulunmaktadır. Ekonomik darboğaz sonucunda

ülkede artan protesto gösterileri 25 Temmuz 2021'de Tunus Cumhurbaşkanı Kays Said'in, Başbakanı Hişam Meşişi'yi görevden alması ve meclisi feshetmesiyle siyasi krizi de ortaya çıkarmış ve bu durum 2020'deki göç trendini artırmıştır. Ayrıca Avrupa Birliği, Kuzey Afrika'dan Avrupa'ya artan göçü önlemek amacıyla Mayıs 2021'de Lizbon'da düzenlediği göçmen konferansında Avrupa'dan geri dönen göçmenleri kabul etmek için Tunus'ta geri gönderme merkezi kurulması teklifini dönemin Tunus Başbakanı Hişam Meşişi reddetmiştir. Bu rotada 2021 yılının ilk yarısında gerçekleşen göçlerde en çok temsil edilen uyruklara bakıldığında, %28 ile Tunuslular birinci sıradayken onları %13 ile Bangladeşliler, Mısırlılar, Fildişliler, İranlılar, Gineliler, Eritreliler, Sudanlılar ve Faslılar takip etmiştir.

BATI AKDENİZ ROTASI

Cezayir ve Fas üzerinden İspanya'ya uzanan Batı Akdeniz rotasında özellikle Cezayir'den gerçekleşen göçlerde artış yaşanmıştır. Sadece 2021 yılının ilk yarısında 10 binden fazla Cezayirli mülteci, sığınmacı ve göçmenin bu rota üzerinden İspanya'ya ulaştığı rapor edilmektedir. Burada göç eden insanların temel motivasyonlarının da giderek artan insan hakları ihlalleri ve ekonomik sorunlar olduğu belirtilmektedir. Fas'tan İspanya'ya gerçekleşen göçlerin ise özellikle Polisairo Cephesi'nin lideri İbrahim Gali'yi Kovid-19 tedavisi için İspanya'nın kabul etmesinden sonra yoğunlaştığı belirtilmektedir. Bu bağlamda Fas sınır polislerinin kasıtlı olarak sınır kontrollerini gevşettiği bir ortamda 9 binden fazla mül-

tecinin İspanya'nın Ceuta kentine geçmesine izin verildiği ifade edilmektedir.

ATLANTİK ROTASI

İspanya'nın Kanarya Adaları'na yolculuğu kapsayan Atlantik rotasının uzunluğu gemiye binilen ülkeye bağlı olarak 100 ila 1400 kilometre arasında değişmektedir. Dolayısıyla bu rotanın çıkış ülkeleri Fas, Batı Sahra, Moritanya ve Gambiya'dır. Bu rota üzerinde 2006 yılında yaşanan Cayucos krizinde 6 bin kişinin hayatını kaybetmesinin ardından göç akışı 30 binlerden 2-3 bin arasına inince de 2020 yılıyla birlikte 23 bin kişiyle yeniden artış yaşanmıştır. Ancak bu rota üzerinde göç sayısındaki artışla birlikte ölüm oranları da yükselmiş, 2020'de 849 ölüm yaşanmış ve bu trend 2021'de de devam etmiştir. 2021 Ocak-Ekim ayları arasında yaklaşık 13 bin göç akışı olmuş ve bunların 785'i yolda hayatını kaybetmiştir. Son yıllarda bu rotada artan göç sayısının nedenlerinden birisi Kovid-19 salgını sonucunda ülkelerde yaşanan ekonomik krizin oluşturduğu işsizlik ortamı ve Sahel'deki terör olaylarında artıştır. Sonuç olarak, Afrika'dan Avrupa'ya göç akışının 2000'li yıllarla birlikte kıtadaki bölgesel örgütler içinde öne çıkan ülkelere doğru artış eğiliminde olduğu rapor edilmektedir. Ancak son yıllarda artan çatışmalardan ve Kovid-19 salgını şartlarının doğurduğu ekonomik krizlerden dolayı Kuzey Afrika'dan Avrupa'ya uzanan göç rotalarının yeniden hareketlendiği görülmektedir. Bu rotalar arasında en fazla yükselişin ise Orta Akdeniz ve Atlantik olduğu anlaşılmaktadır. ■

LÜBNAN'DA YENİ YIL YENİ UMUTLAR GETİRİR Mİ?

A. SELCAN ÖZDEMİRCİ CİNAL

Araştırma Görevlisi SAKARYA ÜNi.

“

Ülkede devlet memurlarının aldığı maaş, sadece işe gidip gelebilmelerini sağlayabilecek kadar değer kaybederken ordu mensuplarının günlük kazançlarının yaklaşık 2 dolar civarına kadar gerilediği ifade ediliyor. Sene başında %85 civarında olan enflasyon 2021 sonu itibarıyla üç haneli rakamlara ulaşmış durumda.

”

Lübnan son bir yılı nasıl geçirdi? Ekonomik kriz nasıl içinden çıkılmaz bir evreye ulaştı? Ekonomik krizin tetiklediği sosyal ve siyasal krizler günlük yaşamı nasıl daha da kaotik bir ortama sürükledi? Yıl boyunca ülkede yaşanan gerginlikler başkent Beyrut sokaklarında silahların patlamasıyla iç savaş hayaletini nasıl yeniden diriltti? Lübnan'ın 2021 gelişmelerinin ekonomik,

siyasi ve sosyal krizler olmak üzere üç ana başlık altında incelendiği bu yazıda ayrıca 2022 yılı içinde kısa vadeli bir projeksiyon sunulmaya çalışılacaktır.

DERİNLEŞEN EKONOMİK KRİZ

Lübnan 2019 yılından itibaren derin bir ekonomik kriz içerisinde ancak 2021 senesinde bu kriz had safhaya ulaştı. Dünya Bankasının 19. yüzyıldan beri dünya genelinde yaşanan en büyük 3 kriz içerisinde yer aldığını ifade ettiği Lübnan ekonomik krizi, yıl sonu itibarıyla günlük yaşamı neredeyse imkânsız hâle getirdi. Birleşmiş Milletler Batı Asya Ekonomik ve Sosyal Komisyonuna göre, 2021 yılında Lübnan nüfusunun yüzde 74'ü yoksulluk sınırının altında yaşam mücadelesi veriyor. Ülkede devlet memurlarının aldığı maaş, sadece işe gidip gelebilmelerini sağlayabilecek kadar değer kaybederken ordu mensuplarının günlük kazançlarının yaklaşık 2 dolar civarına kadar gerilediği ifade ediliyor. Sene başında %85 civarında olan enflasyon 2021 sonu itibarıyla üç

haneli rakamlara ulaşmış durumda. 2019'dan bugüne kadar siyasal elitler ve bürokratlar tarafından sadece günü kurtarmak için geçici önlemler alındığı, yapısal sorunlara dair hiçbir projenin hayata geçirilmediği ise 2021 yılı itibarıyla yaşanan sayısız hadiseden sadece bir tanesi ile rahatlıkla görülebilir. Merkez Bankası (MB) başkanının döviz likidite sorununu dile getirmesi ardından Lübnanlıların

kendi hesaplarındaki dövizleri çekmelerine getirilen kısıtlamalar ve uzayan ATM kuyrukları son iki yıldır ne MB'nin ne de siyasi yetkililerin likidite krizini önlemek için halkın şahsi hesaplarında bulunan dövizde güvenmek dışında kalıcı bir çözüm üretemediği böylelikle krizin ötelenerek daha da derinleşmesinin sağlandığı açıkça görülmüş oldu.

1 ABD dolarının karaborsada 20000 Lübnan lirasını geçtiği 2021 yılında, yiyecek fiyatlarındaki yıllık enflasyonun %400'ün, giyecek fiyatlarında ise %500'ün üzerinde

olduğu tahmin ediliyor. Artan ekonomik kriz ülkede yakıt, gıda, elektrik ve ilaç kıtlığına yol açıyor. Tüm bunlara yaklaşık %40 işsizlik oranı, Beyrut Limanı'ndaki patlama

ve pandeminin eklenmesi mevcut şartlar altında Lübnanlıları iç savaş (1975-1990) döneminden daha ağır bir yaşam mücadelesine sürüklüyor.

İŞLEMİYEN SİYASAL SİSTEM: ZU'EMA HEGEMONYASI

Lübnan 2021 yılına ağır bir ekonomik krizin yanı sıra Beyrut Limanı patlamasının yarattığı maddi, siyasi ve sosyal sorunlar, pandemi koşulları ve artan sosyal gerilimle girmişti. Henüz şubat ayında yaşanan ve diğer faili meçhuller gibi çok büyük bir ihtimalle çözülemeyecek olan Lokman Selim suikastı ile ülkenin geçmişten bugüne yaşadığı tüm sorunların temelinde yatan siyasal sistemin marazları bir kez daha gündeme geldi. Lokman Selim; oldukça etkili veya

Lübnan'daki tam karşılığı ile Şii bir zaim (Ar. çoğulu zu'ema) aileye mensuptu. 1960-64 yılları arasında milletvekilliği yapmış, avukat ve kadın hakları aktivisti Ulusal Blok üyelerinden Muhsin Selim'in oğlu olan Lokman Selim, iç savaş sırasında ailesiyle Paris'e taşınmış, Sorbonne Üniversitesinde felsefe eğitimi aldıktan sonra Beyrut'a dönerek Dar el-Cedid Yayınevini ve UMAM Dokümantasyon ve Araştırma Merkezini kurmuştu. Araştırmalarını ve yayınlarını Lübnan siyasal sisteminin mezhepçi yapısına geliştirdiği eleştiriler üzerine yoğunlaştıran Selim aynı zamanda Hizbullah'a yönelik ağır

eleştirileriyle de sıklıkla gündeme gelen gazeteci, araştırmacı ve aktivistti. Hizbullah, Selim cinayetini kınayan bir mesaj yayımladı, dönemin Başbakanı Hasan Diyab cinayetin derhâl soruşturulması emrini verdi ve Cumhurbaşkanı Mişel Avn soruşturmanın ivedilikle yürütülmesi için savcı Hasan Uveyda'yı acilen göreve çağırdı. Elbette Selim cinayeti de Lübnan'ın kabarık çözülmemiş siyasi suikastlar dosyasında yerini aldı.

“

Lübnan'ın başarısız devlet (failed state) değil direkt devletsiz bir devlet (nonstate) olma hâlini, bu durumun neden olduğu çözümsüzlükleri ve tarihsel süreçte Lübnan halkının yaşadığı çaresizliği tek bir vaka ile açıklamak mümkün olsaydı Selim suikastı bunun çarpıcı örneklerinden biri olurdu.

”

Lübnan'ın mezhepçi siyasal sistemi, konfesyonlizmin teoride iddia ettiği demokratik ve uzlaşmacı yapının aksine bağımsızlıktan bugüne (1943) neredeyse hiç el değiştirmeden aynı zaim aileler tarafından ve sadece zaimlerin çıkarları doğrultusunda yönetilen, mezhep ayrımının çatışmacı bir yapıya bürünmesine yol açan, liyakatin değil mezhep kotasının yürürlükte olması nedeniyle hiçbir kurumun işleyemeyeceği, vatandaşız ve dolayısıyla devletsiz bir yapı yarattı. Lübnan'ın başarısız devlet (failed state) değil direkt devletsiz bir devlet (nonstate) olma hâlini, bu durumun neden olduğu çözümsüzlükleri ve tarihsel süreçte Lübnan

halkının yaşadığı çaresizliği tek bir vaka ile açıklamak mümkün olsaydı Selim suikastı bunun çarpıcı örneklerinden biri olurdu. Zira Selim cinayeti hem halkın talepleri karşısında siyasal elitin (zu'ema) statükocu tutumunu hem de hiçbir kurumun işleyemediği bir yapıdan, yine bu yapının zu'emaya verdiği sınırsız güç nedeniyle çıkışın pek de mümkün olmadığını göstermesi bakımından oldukça önemliydi.

Selim cinayeti çözülemeden gündemden düşerken 2021 yılı, artan ekonomik bunalıma eklenen sosyal ve siyasal krizlerle devam etti. Başta Hizbullah'ın Maliye Bakanlığı olmak üzere önemli gördüğü bakanlıklarda direktmesi, 8 Mart ve 14 Mart Bloklarının kendi siyasal güçlerini zayıflatacak isimlere karşı çıkmaları şeklinde özetlenebilecek krizler, 13 ay gibi uzun bir sürenin ardından Başbakan Necib Mikati'nin eylül ayında yeni hükümeti kurduğunu açıklaması ile elbette sona ermedi. Tıpkı Lokman Selim gibi Lübnan halkının büyük çoğunluğu Lübnan'ın sorunlarının yeni bir hükümetle aşılamayacağını farkındadır. Bu nedenle özellikle geçtiğimiz iki yıldır sürdürülen protestolarda mezhep kotasına değil liyakate dayalı, zu'emadan azade, yeni bir sistem talebi şiddetle dile getirilmektedir. Fakat Mikati liderliğinde kurulan yeni kabine ve yıl boyunca yaşanan krizlerde de görüldüğü üzere siyasal elitler kendi iktidar alanlarını kısıtlayacak tüm taleplere karşın statükocu tavrını sürdürmekten vazgeçmemektedir. Bu durum sokaklarda gerilimi artırırken bir yandan da ekonomik krizin her geçen gün daha da derinleşmesine yol açmaktadır.

Zira Mikati hükümeti krizden dış borç ile kurtulmak üzerine bir siyaset izlemektedir. IMF dış borcu seçimlerin zamanında yapılması şartına bağlarken Fransa mimarı olduğu siyasal sistemi yine kendi çıkarları doğrultusunda işleyecek hâlde tutmanın çarelerini aramaktadır, ABD ise Hizbullah'ın silahsızlandırılması noktasında diretmektedir. Bölge ülkeleri de bu uluslararası aktörlerle sahip oldukları ilişkiler çerçevesinde konuşulmaktadır. Buna mukabil Cumhurbaşkanı Avn ve Başbakan Mikati, Lübnan'ın "yüzü Batı'ya dönük bir Arap ülkesi" olduğu vurgusuyla gerek bölge ülkeleri gerekse uluslararası aktörlerle sorunsuz ve borç alabilecekleri bir dış ilişkiler dengesi kurmaya çalışmaktadır. Ancak iç siyasette elitler arasında artan güç savaşı geçtiğimiz aylarda yaşanan Körfez krizinde de görüldüğü gibi Lübnan'ın hem içeride hem de diğer ülkelerle ilişkilerinde giderek daha da istikrarsızlaşmasına yol açmaktadır.

SOSYAL KRİZLER VE İÇ SAVAŞ TEHDİDİ

İşlemeyen bir siyasal sistem, artan ekonomik bunalım ve çaresizliğin yarattığı buhran, gazeteci Lina Munzur'un "dünyanın sonunu görecek kadar yaşayacağımı hiç düşünmemiştim" şeklinde ifade ettiği üzere Lübnanlılar için karamsar bir sona işaret etmektedir. Ülkede diaspora ile bağı olan ya da bir şekilde yolunu bulan herkesin göç etmeye başladığı 2021 yılı sonu itibarıyla önümüzdeki dönemde Lübnan'da ciddi bir beşeri sermaye kaybına bağlı yeni problemlerinde ortaya çıkması muhtemel görünmektedir. Artan işsizlik oranı ve hayat pahalılığı toplumsal gruplar arasındaki gerilimi büyük ihtimalle daha da şiddetlendirecektir. Tüm bu olumsuz gelişmeler karşısında siyasal elitse çareyi iç savaş hayaletini yeniden sokaklarda dolaştırmakta ve korkuyla sistemi kendi çıkarları lehine yürütmeye devam ettirmekte bulmuş gibi gözükme-

tedir. Nitekim eylül ayında Beyrut Limanı patlamasına ilişkin soruşturmayı yürüten Yargıç Tarık Bitar'ın görevden alınmasını isteyen Hizbullah ve Emel taraftarları ile Lübnan Kuvvetleri Partisi (LKP) tarafları arasında çıkan silahlı çatışma Hizbullah'ın kabine toplantılarının yapılmasına engel olduğu ciddi bir iç siyasal krize ev-

rildi. Başkent Beyrut'ta 13 yıl aradan sonra ilk defa yaşanan çatışma sonrası siyasi liderlerin yaptığı açıklamalar sadece Mikati hükümeti değil kim iktidarda olursa olsun siyasal sistemin kendisi değişmediği sürece Lübnan'ın içinde bulunduğu kaos ortamından çıkmasının mümkün olmadığını bir kez daha açıkça gösterdi. Ancak 2021 yılı sonu itibarıyla ne soruşturma ilerletilebildi ne de kabine sağlıklı bir şekilde işletilebildi. Beyrut sokaklarında yankılanan silah sesleri zu'ema elinde etkili bir manipülasyon aracına çevrildi. Liderler kürsülerden açıkça iç savaş günlerini hatırlatarak tehditler savurdular ve birbirlerini suçladılar. Bir başka ifadeyle siyasiler sorunları çözme-ye odaklanmak yerine sokaklara salınan iç savaş hayaletinin Lübnanlıları

korkutarak statükoyu devam ettirmesini umdular. Lübnan'da yeni bir iç savaşın patlak verme ihtimali tüm problemlere rağmen en çok da Lübnanlıların bu konudaki deneyimleri sayesinde pek mümkün değil dolayısıyla siyasilerin yaymaya çalıştığı korkunun sokakta karşılığının olmadığını söylemek mümkün. Sonuçta Lübnanlılar 2021 yılı boyunca birbirleriyle değil yashamları için krizlere karşı mücadele verdiler.

“
Ekonomik krizin vardığı korkunç boyutun günde 20 saati bulan elektrik kesintilerine, yakıt ve gıda kıtlığına, en temel ilaçların karaborsada dahi zorlukla temin edilmesine vardığı Lübnan'da 2022 yılında işlerin yoluna girebileceğine dair umut her geçen gün tükenmektedir.

2022 LÜBNAN'A UMUT GETİRİR Mİ?

Lübnan yeni yıla kamu harcamalarının denetimsiz bir şekilde yapıldığı, siyasilerin ve kamu görevlilerine ilişkin yolsuzluk iddialarının gündemden düşmediği, Hizbullah'ın silahlı kanadının İran lehine bölgedeki varlığı nedeniyle hem bölgesel hem uluslararası aktörlerle sık sık karşı karşıya geldiği, hâlâ gerçekçi reformların yapılabileceğine dair hem Lübnanlıları hem de uluslararası aktörleri ikna edecek ciddi projelerin sunulamadığı bir atmosferde girdi.

Ekonomik krizin vardığı korkunç boyutun günde 20 saati bulan elektrik kesintilerine, yakıt ve gıda kıtlığına, en temel ilaçların karaborsada dahi zorlukla temin edilmesine vardığı Lübnan'da 2022 yılında işlerin yoluna girebile-

ceğine dair umut her geçen gün tükenmektedir. Köklü bir sistem değişikliği olmadığı sürece Lübnan'ın uzun vadede istikrara kavuşması pek mümkün görünmediği gibi ülkede böyle bir değişikliği yapacak bağımsız bir gücün yokluğu tabloyu daha da karamsarlaştırıyor. Ancak ekonomik krizin yükünü biraz olsun hafifletebilmek ve kalıcı çözümlere bir kapı aralayabilmek adına kısa vadede atılabilecek bazı adımlar elbette hâlen söz konusudur. Öncelikle uluslararası baskının da etkisiyle Mikati hükümeti Mart 2022'de planlandığı gibi seçimlere gidebilirse ülke ihtiyaç duyduğu borcu almak için en önemli şartı yerine getirmiş olacak.

Mart ayında seçimlere gidilebilmesi içinse siyasi elitler arasındaki çekişmelerin sona ermesi ve sağlıklı, şeffaf bir seçim atmosferinin yaratılabilmesi gerekmektedir. Tarihsel süreç göz önünde bulundurulduğunda Lübnan'da seçimlerin zamanında yapılıp yapılamayacağına ilişkin bir tahminde bulunmak son derece güçtür. Ülkenin siyasal tarihi 9 yıl yapılamamış seçimler, 3,5 yıl cumhurbaşkanının belirlememesi kurulan bir hükümetin iki ay içinde dağılivermesi gibi örneklerle dolu ama aynı siyasal tarih korkunç iç savaşlar, kanlı çatışmalar, buhranların geride bırakıldığı, geçici de olsa uzlaşa sağlandığı, Lübnan'ın bildiğimiz o hayat dolu, kalabalık ve neşeli zamanlarıyla da doludur. Sevinciniz maskesi düşmüş acımızdır der Halil Cibran. Tersine bir okumayla belki de bir umut, yeni yılda bu kadar acıdan yeni bir sevinç var edebilir Lübnanlılar. ■

SURİYE'DE İRAN-HİZBULLAH İTTİFAKININ ÇABALARI VE İSRAİL'İN SALDIRILARI

ÖMER BEHRAM ÖZDEMİR

Uzman ORSAM

“

Suriye'deki durumun bir çatışma olması ve olası kaosu savaşın ilk günlerinde İsrail için bir tehdit yaratmıyor oluşu İsrail'in 2011 ve 2012'de müdahil bir aktör olmak yerine izleyici pozisyonunda yer almasına sebep olmuştu. İsrail'in bu pasif tutumu 2013'te ilk kez değişirken ocak ve temmuz aylarında gerçekleşen ve Şam ile Lazkiye'yi hedef alan 8 saldırı Tel Aviv'in savaş hâlindeki Suriye'ye ilk müdahaleleri olarak kayıtlara geçmişti.

”

G eride bırakılan 2021 senesi Suriye'de müdahil bir aktör olarak İsrail'in artık sahnenin ön kısımlarına doğru geldiği bir dönem olmuştur. Tel Aviv'in Suriye Baas rejimi ile Arap-İsrail savaşlarıyla başlayan ve Lübnan İç Savaşı'yla devam eden hasmane ilişkileri Suriye iç savaşı sürecinde benzer bir çizgide ilerlemiştir. Bu çerçevede İsrail'in Suriye'ye yönelik saldırılarının Suriye iç savaşı süresince değişim

gösterdiği ve bu değişimin arka planında belirli küresel-bölgesel faktörlerin rol oynadığı gözük-mektedir. Özellikle İran-Hizbullah ittifakının Suriye sahasındaki artan etkisinin İsrail'in saldırı girişimlerinde incelenmesi gereken nokta olduğu söylenebilir.

İSRAİL'İN SURİYE SALDIRILARI: İZLEYİCİ POZİSYONDAN AKTİF MÜDAHALEYE

Suriye'deki durumun bir çatışma olması ve olası kaosu savaşın ilk günlerinde İsrail için bir tehdit yaratmıyor oluşu İsrail'in 2011 ve 2012'de müdahil bir aktör olmak yerine izleyici pozisyonunda yer almasına sebep olmuştu. İsrail'in bu pasif tutumu 2013'te ilk kez değişirken ocak ve temmuz aylarında gerçekleşen ve Şam ile Lazkiye'yi hedef alan 8 saldırı Tel Aviv'in savaş hâlindeki Suriye'ye ilk müdahaleleri olarak kayıtlara geçmişti. İsrail'in bu tutum değişikliğinin sebebi Suriye iç savaşında önce Hizbullah'ın sonra İran askerî güçlerinin doğrudan müdahaleleri ve sürekli artmakta olan askerî varlıkları olmuştu. Hizbullah'ın Kuseyr cephesinde rejim lehine denge değiştiren müdahalesi ve İran Devrim Muhafızları generallerinin cephelerdeki faaliyetlerinin artık uluslararası kamuoyuna yan-

sıyacak şekilde alenileşmesi İsrail'i aksiyon almaya zorlamış ve bölgeye Hizbullah ve İran güçleri için gelecek askerî sevkiyatların geçiş rotalarında bulunan liman ve havaalanları 2013'te İsrail hava güçlerince hedef alınmıştı.

2013 yazında rejim güçlerinin Şam'da gerçekleştirdiği kimyasal

saldırı sonrası tüm dünyanın ABD müdahalesi beklediği sürecin sonunda ABD ile Rusya'nın anlaşması ve Moskova'nın peyderpey Şam rejimi ve Suriye sahasında etkisini arttırması yeni bir durum olarak ortaya çıkmıştı. Bu süreci yine "izleyici" modunda geçiren İsrail iki sene boyunca Suriye içerisine her-

hangi bir saldırı düzenlememişti. Uzun süren sessizlik 2015'in Kasım-Aralık aylarında gerçekleşen iki saldırıyla bozulurken bu saldırılarda yıllardır hedefte olan Hizbullah komutanı Samir Kuntar Şam'da öldürüldü. İsrail'in ses getiren bu hamlesine Hizbullah ve Tahran'dan tepkiler yüksek per-

deden gelmiş olsa da karşılıklı hamlelerin Suriye içerisinde devamı gelmedi. 2016 senesi Suriye’de savaşın rejim lehine ve muhalifler aleyhine dönüşümünde bir kırılma noktası olurken İsrail saldırıları açısından 2 saldırı haricinde sessiz geçti. Halep’in 2016’nın son günlerinde rejim kontrolüne geçmesi sonucu dengelerin değişimi savaşın yeni bir safhaya geçişi sürecini de başlatmıştı.

Yapılan saldırılarda uzun menzilli füzelerin haricinde F16 savaş uçaklarını da sıkça kullanan Tel Aviv’in Rusya’dan herhangi bir fiili tepki ve müdahaleyle karşılaşmaması söz konusu İsrail eylemlerinin hız kesmeden devamı anlamına gelmiştir.

Türkiye, ABD ve Rusya’nın ciddi şekilde askerî sahaya müdahil oldukları bu yeni dönem İsrail için de artık Güney Suriye’de, oldukça yakınında gördüğü Hizbullah ve

İran askerî varlığını pasifize etmek için yeni bir dönem anlamına gelmişti. 2017’de bir kısmı Güney Suriye’deki Dera ve Kuneitra bölgelerini hedef alan toplam 27 İsrail saldırısı gerçekleşirken bu sayı 2018’de 36’ya çıkmıştı. İsrail’in hedef aldığı İran ve Hizbullah unsurları ekseriyetle Şam ve çevresindeki askerî tesislerde konuşlanmış olsalar da bilhassa 2018 yılı saldırıların Hama, Humus, Halep ve Deyrezzor vilayetlerindeki askerî noktalara da uzandığı bir yıl olmuştur. İsrail saldırıları böylece 2018 ile birlikte başkent Şam, Akdeniz’e çıkış olan Lazkiye ve Şam’ın güneyindeki bölgeleri aşarak kuzey Suriye’deki bazı vilayetler hariç tüm Suriye hattına temas etmiş oldu. Bu saldırılarda uzun menzilli füzelerin haricinde F16 savaş uçaklarını

da sıkça kullanan Tel Aviv’in Rusya’dan herhangi bir fiili tepki ve müdahaleyle karşılaşmaması söz konusu İsrail eylemlerinin hız kesmeden devamı anlamına gelmiştir.

İSRAİL SALDIRILARINDA İRAN-HİZBULLAH FAKTÖRÜ VE RUSYA’NIN POZİSYONU

2019’da saldırıları yoğunlaştıran İsrail bu dönemde 45 saldırı düzenlerken bu saldırılarda pek çok tesis, askerî nokta ve rejime ait hava savunma sistemlerini hedef alarak rejime ve İran unsurlarına ağır darbe vurdu. Dünyanın son 2 yılının ana gündem maddesi olan ve Suriye’deki çatışmayı dahi ilk 6 ayında sekteye uğratan Covid-19 küresel salgını İsrail’in saldırı trendini yavaşlatmazken Tel Aviv İran’ın Rusya’ya rağmen bölgede yeniden artan etkisi ve Hizbullah’ın bölgede önemli rol oynadığı silah ve uyuşturucu kaçakçılığı rotalarını saldırı trendinde vites arttırmak için kullandı. 2020’de 68 noktaya 2021’de ise 62 noktaya gerçekleşen İsrail saldırıları Halep ve Deyrezzor gibi Şam ve güney Suriye’den uzak noktalara da daha fazla temas eden bir trendi işaret etmektedir.

İran destekli milislerin Halep’te

bulunan Halep Uluslararası Havaalanı ve Neyreb Askerî Havaalanı başta olmak üzere pek çok stratejik noktada mevcudiyetini arttırıp gücünü tahkim etmesi, Deyrezzor'da ise hem kuzeyde Tebni'den güneyde Elbukemal'e kadar milis güçlerin mevzilenmesiyle hem de kültür merkezleri ve gayrimenkul transferleri üzerinden kök salması bu iki bölgenin İsrail tarafından niye daha fazla hedef alınmaya başladıklarının göstergesi konumundadır.

Hizbullah, İran Devrim Muhafızları ve çok sayıda İran destekli milis unsurun Halep ve Deyrezzor üzerinden geniş çeperli bir şekilde bölgede güçlerini tahkim etmelerine paralel olarak rejim ve İran destekli unsurların Dera ve Siveyde'de Rusya himayesindeki güçlere karşı baskın konuma gelerek etkilerini arttırmaları ve Lübnan-Batı Suriye hattındaki uyuşturucu ve silah kaçakçılığı rotasını idare etmeleri de Tel Aviv için bir başka harekete geçirici sebep olmuştur.

“

İsrail medyası İsrail Ordusu tarafından düzenlenen tüm bu saldırıların sonucunda İran'ın Irak-Suriye-Lübnan hattındaki kaçakçılık rotaları ve lojistik koridorlarının %70 oranında verim kaybına uğradıklarını iddia etmiştir.

”

İsrail Genelkurmay Başkanı Korgeneral Aviv Kochavi 2021 içerisinde düzenlenen operasyonlar sonucu İran'ın Suriye'de kurduğu silah kaçakçılığı düzeninin ağır darbe yediğini öne sürerken İsrail medyası İsrail Ordusu tarafından

düzenlenen tüm bu saldırıların sonucunda İran'ın Irak-Suriye-Lübnan hattındaki kaçakçılık rotaları ve lojistik koridorlarının %70 oranında verim kaybına uğradıklarını iddia etmiştir. Bu iddiayı doğrulayan bir saha çıktısı henüz somut şekilde görülmemektedir. Bununla birlikte İran'a yakın unsurların Halep'te bir kısım askerî depoyu tahliyeleri ve Lazkiye Limanı'ndan ziyade Irak-Suriye kara sınırının ikmal yolu olarak daha yoğun kullanılmaya başlanması İsrail'in hava saldırılarının dönüştürücü etkisi olarak okunabilir.

2022'de İsrail'in bu saldırıları azaltacağına dair henüz herhangi bir sinyal yok. Zira ne Rusya bu politikanın önüne geçecek bir hamle yapacak gibi durmakta ne de İran ve milislerinin kök salma faaliyetleri azalacak gibi görünmektedir. Bu sebeple yeni yılda da İsrail'in İran unsurlarını hedef alan hava saldırılarının devamı oldukça olasıdır. Bununla birlikte, 2021 yılı içerisinde ABD'nin de çeşitli defalar Suriye içerisinde İran destekli milis

güçleri hedef alması ve ABD ile İsrail'in bölgedeki hava saldırıları ve olası İran destekli milis tehditleri hususunda istihbaratlar düzeyinde koordineli hareket etmeleri düşünüldüğünde bu gerginliğin ABD'ye temas eden noktalarının artışa geçmesi de yeni yıla ait bir olasılıktır. ABD'nin Suriye'deki ortağı terör örgütü SDG/YPG ile İran destekli unsurların karşı karşıya gelmesi ihtimali bir yana ABD'nin bölgedeki Tanf Üssü'ne hâlihazırda 2021 yılı içerisinde yapılan taciz saldırılarının 2022'de artması, buna karşılık ise ABD'nin hem Suriye'de hem de sınırın Irak tarafında nokta saldırılar ile İran destekli milislerin karargâhlarını ve lojistik rotalarını tehdit etmesi de beklenebilir ihtimaller arasındadır. Sonuç olarak, Suriye sahasında bölgesel-küresel aktörlerin ve bu aktörlerin desteklediği gerek oluşumların dâhil olduğu karmaşık çatışma ihtimalleri ve İsrail'in bahsi geçen faktörler nedeniyle Suriye'ye yönelik saldırı durumları güçlü şekilde varlığını sürdürebilir. ■

IRAK'TA SÜNNİ SİYASETİ NEREYE GİDİYOR?

FEYZULLAH TUNA AYGÜN

Uzman ORSAM

“

Gösterilerin ortaya çıkardığı denklem içerisinde yasalaşan tasarıyla vilayetlerin birer seçim bölgesi olduğu ve büyük listeleri avantajlı konuma getiren modifiye edilmiş Sainte-Laguë temsil sistemi bir kenara bırakılmıştır.

”

10

Ekim 2021 tarihinde yapılan ülkenin ilk erken parlamento seçimleri hem yeni seçim sistemi hem de çoğunluk hükümeti kurulmasına yönelik beklentilerle önceki seçimlerden ayrılmıştır. Iraklı Sünniler özelindeyse Takaddum ve Azim Koalisyonlarının başarısı Sünnilerin hem siyasette terör örgütü IŞİD sonrasında toparlanma hem de kimlik siyasetine dönüşün işareti olmuştur. Buna ek olarak iki koalisyon arasında varılan “yeni hükümete karşı ortak pozisyon” uzlaşısıyla kurulacak hükümet konusunda etkili bir grup olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak iki koalisyonun da hükümette yer alacak olması çoğunluk hükümetinin kurulması önünde bir engel olarak değerlendirilebilir.

Buradan hareketle Sünni siyasi grupların kimlik siyasetine dönmekle birlikte yerel farklılıkların ötesinde merkezileşme eğilimine girdiği söylenebilir. Irak'ta 2003 yılında ABD işgalinin ardından

yapılan beşinci parlamento seçimlerinin ardından kurulan Adil Abdulmehdi önderliğindeki hükümet görev süresini tamamlayamadan istifa etmek zorunda kalmıştır. Bu noktada özellikle orta ve güney Irak'ta ortaya çıkan gösteriler etkili olmuştur. Diğer yandan gösterilerin talepleri doğrultusunda yeni bir seçim sistemi öngören bir yasa tasarısı yapılmıştır. Gösterilerin ortaya çıkardığı denklem içerisinde yasalaşan tasarıyla vilayetlerin birer seçim bölgesi olduğu ve büyük listeleri avantajlı konuma getiren

modifiye edilmiş Sainte-Lagué temsil sistemi bir kenara bırakılmıştır. Yapılan yeni seçim yasası daraltılmış seçim bölgelerini öngörmesiyle birlikte oluşturulan 83 seçim bölgesinde en fazla oy alan adayların temsil hakkına sahip olması organizasyon kabiliyetleri büyük listeleri ve seçim bölgelerini seferber edebilecek bağımsız adayların ön plana çıkmasına yol açmıştır. Bu durum coğrafi olarak bölünmemiş bir şekilde yaşayan aşiretlerin temsilcilerinin de siyasi temsil konusunda şanslı bir po-

zisyona sahip olmasına neden olmuştur.

Bu genel durum içerisinde gerçekleştirilen 10 Ekim 2021 tarihli Irak parlamento seçimlerine ait ilk resmî olmayan sonuçlar seçimlerin ardından ortaya çıkmasına rağmen Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komiserliği (IBYSK) tarafından sonuçların onaylanması için ancak 30 Kasım 2021 tarihinde Irak Federal Yüksek Mahkemesine (IFYM) gönderilmiştir. Yaşanan yaklaşık iki aylık gecikmenin ardından IFYM geçen yaklaşık bir aya rağ-

men seçim sonuçlarını nihai statüyle ilan etmemiştir. Bu durumun seçim sonuçlarının nihai ilanının ardından Irak'ta parlamento başkanı, cumhurbaşkanı ve başbakanın seçilmesi olarak adlandırılan üç başkanlık seçimine ilişkin süreci başlatacak olması ve bu süreç hakkında uzlaşmaya varılmamış olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Henüz bir uzlaşmaya varılmamış olmasına rağmen üç başkanlık için cumhurbaşkanlığına Kürt, başbakanlığa Şii Arap ve parlamento

başkanlığına Sünni Arap bir siyasetçinin seçilmesiyle 2003 sonrası kimlik bazlı oluşan siyasi teamülün sürmesi beklenmektedir. Buna ek olarak seçim sonuçlarına yönelik yaklaşık olarak sahip olduğu her üç koltuktan ikisini kaybeden Hadi el-Amiri önderliğindeki Fetih Koalisyonu tarafından yapılan itirazlar da süreci geciktirici bir rol oynamaktadır.

“

Sünni kimliği ön planda olan parlamento başkanı Muhammed el-Halbusi önderliğindeki Takaddum Koalisyonu ve Hamis Hancer önderliğindeki Azim Koalisyonu'nun Sünni oylarını konsolide ettiği görülmüştür. İki koalisyonun yükselişi, Iraklılık kimliğini önceleyen aktörlerin düşüşüyle birlikte Irak'ta IŞİD toprak hâkimiyetinin sonlandırılmasının ardından oluşan zeminde değişikliğe neden olmakla birlikte kimlik siyasetine dönüldüğü yorumuna neden olmaktadır.

”

KİMLİK SİYASETİNE DÖNÜŞ

2018 yılında yapılan parlamento seçimlerinin terör örgütü IŞİD'in toprak hâkimiyetinin sonlandırılmasının ardından yapılmasıyla birlikte bu zaferi siyasi alana taşımak isteyen dönemin Başbakanı Haydar el-Abadi önderliğindeki Nasr (Zafer) Koalisyonu ve Fetih Koalisyonu, Sünni bölgelerden adaylar öne sürerek bu bölgelerin siyasi temsilinde etkili bir rol oynamıştır.

Ancak 2021 seçimlerinde Sünni bölgelerin, Sünni kimliği ön plana çıkan siyasi aktörlere yöneldiği söylenebilir. Zira Nasr Koalisyonu ve Fetih Koalisyonu'nun seçimlerde yaşadığı düşüş bu doğrultuda anlamlı bir hâle gelmektedir. Diğer yandan Sünni kimliği ön planda olan parlamento başkanı Muhammed el-Halbusi önderliğindeki Takaddum Koalisyonu ve Hamis Hancer önderliğindeki Azim Koalisyonu'nun Sünni oylarını konsolide ettiği görülmüştür. İki koalisyonun yükselişi, Iraklılık kimliğini önceleyen aktörlerin düşüşüyle birlikte Irak'ta IŞİD toprak hâkimiyetinin sonlandırılmasının ardından oluşan zeminde değişikliğe neden olmakla birlikte kimlik siyasetine dönüldüğü yorumuna neden olmaktadır.

Bu noktada Irak Sünni siyasetinin başat aktörü hâline gelen Takaddum Koalisyonu 37 sandalye ve Azim Koalisyonu 13 sandalye kazanmıştır. Seçimlerin ardından bağımsız olarak temsil hakkına sahip olan 21 milletvekili Azim Koalis-

yonu'na katıldığını açıklamış ve koalisyonun toplam sandalye sayısı 34'e kadar çıkmıştır. Buradan hareketle iki koalisyon toplam olarak 329 sandalyeli parlamentoda 71 sandalyeyle yaklaşık %22 oranda temsil edilir bir hâle gelmiştir.

BİRLEŞİK SÜNNİ CEPHE Mİ KURULUYOR?

Iraklı seçmenin kimlik siyasetine yönelik politika geliştiren ve temsili sağlayan partilere oy vermesiyle beraber kurulacak hükümet içerisinde farklı grupların yer alması beklenmekle birlikte kimlik bazlı pozisyonların muhafaza edilmesi öngörülebilir. Zira Kürtler açısından Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) arasındaki kurulması beklenen hükümet hakkında politbüro seviyesinde yapılan toplantılar bu duruma işaret etmektedir. Diğer yandan Iraklı Sünni aktörler açısından da benzer bir durum ortaya çıkmaktadır. Takaddum Koalisyonu ve Azim Koalisyonu arasında hükümete ilişkin ortak bir tutum belirlenmesi üze-

rine yapılan toplantıların ardından 14 Aralık 2021 tarihinde açıklama yapılmıştır. İki koalisyon tarafından yapılan açıklamada "hükümet kurma müzakerelerini ortak bir komiteyle yürüteceklerini" duyurulmuştur. Ortak açıklamanın ardından ise Takaddum Koalisyonu Sözcüsü Yahya Muhammedavi, söz konusu komitenin temel görevinin ülkenin istikrarını sağlayacak "gerçek ulusal iş birliği ve ortaklığı inşa etmek" olduğunu vurgulamıştır.

Takaddum ve Azim Koalisyonlarının kurulması beklenen hükümet konusunda ortak adım atmalarına yönelik sağlanan anlaşma, siyasetteki Sünni pozisyonunu güçlendirecek bir adım olarak değerlendirilebilir. Buna rağmen önceki seçimler sonucunda yaklaşık 60 Sünni siyasetçinin temsil hakkına sahip olsa da ortak pozisyon belirleyen iki koalisyonun 71 sandalyeye sahip olması oluşan Sünni blokun tamamen hükümet içerisinde yer almasına veya toplu bir şekilde muhalefette kalmasına neden olabilir. Varılan uzlaşma doğrultusunda Sünnilerin tamamen hükümet dışında kalması parlamentoda muhalefetin oluşmasına yol açacak çoğunluk hükümetinin karşısında bir zemine neden olduğu söylenebilir. Zira parlamentoda yer alacak Sünni muhalif bir grubun olmayışının, Şii'leri ve Kürtleri de hükümet içerisinde temsil edilme yarışına itmesi beklenebilir. Bu noktada oluşan dinamikler, hükümeti kurması beklenen Mukteda es-Sadr önderliğindeki grubun çoğunluk hükümeti kurma yönündeki beklentiyle Sünnileri tamamen hükümet içerisine sokabileceği gibi tamamen muhalefette

kalmalarına yol açabilir. Diğer yandan, Sadr Hareketi'nin çoğunluk hükümeti kurulması yönündeki taleplerinin parlamentoda yeterli destek bulamaması durumunda hükümet içerisinde yer alması beklenen Sünnilerin muhalefete düşmesine veya Sünnileri başka bir grup tarafından kurulacak hükümeti destekleme pozisyonuna itmektedir. Buradan hareketle bütün grupların temsil edildiği ulusal birlik hükümetinden çoğunluk hükümeti senaryosunun güçlenmesi oluşan Sünni bloku dağılmaya itebilir.

“

Musul siyasetinde IŞİD öncesi süreçte etkin olan siyasi grupların seçimlerden yenilgiyle çıktığı ifade edilebilir. Diğer yandan, Selahaddin ve Diyala gibi Sünnilerin de yaşadığı vilayetlerde benzer bir durum yaşanmış ve siyasette etkiye sahip Halbusi gibi diğer Sünni siyasetçilere oyların kaymış olduğu ve bu doğrultuda siyasetçilere yönelik oluşan güvensizlik durumundan güç devşiren Halbusi ve Hancer'in, Sünni siyasetini toparlar bir güce eriştiği söylenebilir.

”

SÜNNİ SİYASETİ NEREYE GİDİYOR?

Takaddum ve Azim Koalisyonlarının seçimlerde sahip olduğu başarı ve seçimlerin ardından ortak pozisyon belirlemesi Irak'taki Sünni siyasetinin merkezi olan Musul'un hem Halbusi hem de Hancer'in Anbarlı olması nedeniyle merkez

olarak Anbar'ı ön plana çıkarmıştır. Zira terör örgütü IŞİD'in Musul'da sebep olduğu yıkım alt ve üst yapıyla sınırlı kalmamış, Musulluların Musul merkezli siyasetçilere yönelik bir güvensizlik duymasına da neden olmuştur. Bu noktada Musul siyasetinde IŞİD öncesi süreçte etkin olan siyasi grupların seçimlerden yenilgiyle çıktığı ifade edilebilir. Diğer yandan, Selahaddin ve Diyala gibi Sünnilerin de yaşadığı vilayetlerde benzer bir durum yaşanmış ve siyasette etkiye sahip Halbusi gibi diğer Sünni siyasetçilere oyların kaymış olduğu ve bu doğrultuda siyasetçilere yönelik oluşan güvensizlik durumundan güç devşiren Halbusi ve Hancer'in, Sünni siyasetini toparlar bir güce eriştiği söylenebilir. 10 Ekim 2021 tarihinde yapılan seçimlerin ardından bu grupların siyaset üzerindeki etkili bir pozisyona sahip olması Irak'taki Sünni siyasetindeki yerleşmeyi sonraki dönemde de azaltarak Sünni siyasetinde merkezi yapının ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu noktada hem Takaddum hem de Azim Koalisyonları içerisinde bütün Sünni bölgelerini kapsayıcı bir mekanizmanın ortaya çıkartılması önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, diğer bir deyişle koalisyonlardaki yönetsel kadroların ve koalisyonlar üzerinden elde edilecek pozisyonların Sünni bölgeleri kapsayıcı olması bir model olarak bu iki koalisyonun kalıcı olmasına neden olabilir. Buna ek olarak oluşumlar içerisinden genç ve kimlik siyasetinin ötesine geçebilen figürlerin desteklenmesi Irak siyasetinde kabul göreceği yeni siyasetçilerin sahneye çıkmasına katkı sağlayabilir. ■

RÖPORTAJ

Michel Maietta: “GÖÇMENLER GÜNAH KEÇİSİ KABUL EDİLİRSE MEDYA BUNUN BİRİNCİL ARACI OLACAKTIR”

ABDENNOUR TOUMI

Uzman ORSAM

İngilizceden Çeviri:
Burç Eryugur, Araştırma Asistanı

“Tüm bileşenler, göçmenleri ve mültecileri bir siyasi günah keçisi yapmak için yeniden bir araya getirilmiştir. Tarihsel olarak dış temaslara ve etkilere açık olan ve kendi geleneğini ve karakterini koruyan Akdeniz toplumları bile göçmenleri ve mültecileri suçlamanın cazibesine kapılmaktadır.”

Abdennour Toumi: Göçmen sorunu, bir yandan politika yapımcıları zorlarken diğer yandan sağ ve aşırı sağ partiler için akılda kalıcı bir siyasi istismar noktası olmuştur. Genel olarak Batı'daki ve bilhassa Avrupa'daki ev sahibi ülkelerde göçmenler meselesini tamamen insani bir ilkedeki retorik bir siyasi söyleme geçmeye iten faktörler nedir?

Michel Maietta: Ekonomik istikrarsızlıkla birlikte yabancı düşmanı ifadeler ve eylemler artmaktadır. Belirsizliğin beslediği kaygı ve

Kimdir?

Michel Maietta;

Michel Maietta, strateji ve organizasyon tasarımında uzmanlığa ve insani yardım ve kalkınma sektöründe yirmi yıllık deneyime sahip bir stratejik uzmandır. Save the Children International ve Action Against Hunger'ın eski strateji direktörü olarak görev yapmış olan Michel Maietta, aktif olarak Kurumlararası Araştırma ve Analiz Ağının (IARAN) direktörü ve kurucusudur. Michel Maietta, yardım kuruluşları için yaptığı çalışmalarına ek olarak, on yılı aşkın bir süredir insani yardım ve kalkınma liderleri için kurslar tasarlamış ve Science Po, Deakin, Federico II Üniversitelerinde ve Futuribles ve IRIS Think Tanks gibi enstitülerde özel eğitim kursları vermiştir. Öngörü çalışmalarını yürütmediğinde, stratejik ve dönüşümsel projelere öncülük etmektedir.

sınırlı kaynaklara erişim korkusu hem yabancı düşmanlığını körüklemektedir hem de ayrımcılığı şiddetlendirmektedir. Yabancı düşmanlığı, kimliği farklı olan insanlara karşı geçmişten beri var olan bir korkudur. Ekonomik istikrarsızlık beraberinde siyasi mücadeleyi getirirken göçmenlere yönelik yabancı düşmanlığı ise duyguları demagoji için verimli bir zemin hâline getirmektedir. Batı toplumuna ve onun varsayılan evrensel değerlerine günümüzde içeride ve dışarıda meydan okunuyor ve Covid-19 salgını bu krizi hızlandırmıştır. Tüm bileşenler, göçmenleri ve mültecileri bir siyasi günah keçisi yapmak için yeniden bir araya getirilmiştir. Tarihsel olarak dış temaslara ve etkilere açık olan ve kendi geleneğini ve karakterini koruyan Akdeniz toplumları bile göçmenleri ve mültecileri suçlamanın cazibesine kapılmaktadır.

Abdenmour Toumi: Bunun, siyasi-lerin ve medyanın Avrupa'daki terör tehdidi konusundaki paranoyası ile ilgili midir?

Michel Maietta: En başarılı medya operatörlerinin iş modeli ve başta bağımsız olanlar olmak üzere birçok medya aktörünün finansal sürdürülebilirliği, medyayı siyasi etkilere karşı savunmasız bir hâle getirmiştir. Göçmenler ve mülteciler siyasi anlamda günah keçileri olarak ilan edilirse medya bunun birincil aracı olacaktır.

Abdenmour Toumi: Mültecilerle göçmenler arasındaki fark nedir? 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre her ikisinin de korumaya ihtiyacı var mıdır?

Michel Maietta: Göçmenler de mülteciler de hareket hâlindeki insanlardır. Mülteciler hayatlarını kurtarmak için veya insan hakları ihlalleri ve zulüm riski altında ol-

dukları için kendi ülkelerinden kaçan insanlardır. Başka seçenekleri yoktur. Öte yandan göçmenler, menşe ülkelerinin dışında yaşamaya karar veren ve mülteci olmayan tüm insanlardır.

Mülteciler hayatlarını kurtarmak için veya insan hakları ihlalleri ve zulüm riski altında oldukları için kendi ülkelerinden kaçan insanlardır. Başka seçenekleri yoktur.

1951 Mülteci Sözleşmesi ve 1967 Protokolü, tehditler, insan hakları ihlalleri ve zulüm riskleri devam ederse bir mültecinin menşe ülkesine iade edilmemesi gerektiğini teyit eden "geri göndermeme" ilkesini öne çıkarmaktadır. Bununla birlikte, iki anlaşmada mülteciyi, "ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal

gruba mensubiyeti veya siyasi nedenlerle zulme uğramaktan korkması gibi haklı sebeplerle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve geri dönemeyen kişi” olarak tanımlamaktadır. Metinler, terk etme koşullarını savaş ve iç çatışmalar ile sınırlamaktadır.

Abdenmour Toumi: Bu durumda, sözleşmeyi onaylayan ülkelerin hem göçmenlere hem de mültecilere yardım ve koruma sağlamak gibi ahlaki bir sorumluluğu var mıdır?

Michel Maietta: Bir mültecinin uluslararası tanımı, yirminci yüzyıldaki uluslararası mülteci hukukunun tarihiyle benzerse bugün modası geçmiş ve yetersiz olarak görülmelidir. Göçü zorlayan tehditler, Maslow teorisinin ilk iki seviyesine denk gelmektedir. Bunlar güvenlik ve fizyolojidir. Bu nedenle, ekonomik ve iklim göçmenleri de ahlaki olarak mülteci olarak kabul edilmektedir ve devletlerin eski bir mülteci tanımının arkasına saklanmadan uluslararası korumayı buna göre genişletmesi gerekmektedir.

Abdenmour Toumi: İtalya, İspanya ve Fransa bu meseleyi nasıl ele almaktadır? Almanya, 2015 yılında sınırlarına Suriyeli göçmen akımının ardından göç konusunda neden başka bir yönde ilerlemiştir?

Michel Maietta: 2015 ve 2016 yılları arasında medya Ortadoğu'daki savaş ve terörden kaçan insanların sıkıntılarını aktarırken, Alman kamuoyunun mültecileri kabul etme konusundaki desteği artmıştır. O zamanlar Angela Merkel'in kararı iç siyaset çerçevesinde politik ola-

rak riskli değildi. Beş yıl sonra Almanya bir milyondan fazla mülteci kabul etmiştir ve bunların yarısı şimdiden iş bulmuştur. Entegrasyon, Almanya'da temel bir politikadır ve tüm toplum için bir görev olarak kabul edilmektedir. 2019'da federal hükümet, yabancılar için eğitim ve istihdamı teşvik eden bir yasa çıkarmıştır. Bu sırada İtalya ve Fransa, bu entegrasyon bilinci ve etkinliğinden uzak kalmıştır. İtalya'da bunun nedeni, ülkede artan eşitsizliğe karşı devletin hâlâ kendi ekonomik kalkınması için mücadele etmeye devam etmesidir. Öte yandan Fransa'da bunun nedeni, dekolonizasyon sürecinden sonraki entegrasyon deneyiminin başarısızlıkla sonuçlanmasıdır ve bunun sonuçları bugün hâlâ hissedilmektedir.

Abdenmour Toumi: Kaçakçılık ve insan ticareti üzerinden bu trajik insani krizden geçinen kesimler vardır. Bu, terk edilen ülke, transit ülke ve ev sahibi ülke arasında güçlü bir üçlü koordinasyon ihtiyacını ima etmekte midir?

Michel Maietta: Hareket hâlindeki insanlar hakkında küresel farkındalığın olmaması, eski bir uluslararası mülteci hukukunun varlığı ve göçmenlerin-mültecilerin siyasi anlamda günah keçileri olarak ilan edilmeleri uzun süreli bir insan kaçakçılığı ekonomisinin koşullarını oluşturmaktadır. İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığı pratik ve yasal olarak birbiriyile bağlantılıdır. İnsan ticareti mağdurları sınır ötesi kaçakçılığa maruz kalıyor ve kaçak göçmenler, güvensizlikleri ve savunmasız durumları göz önüne alındığında insan kaçakçılığı

karşısında savunmasız durumdadır. Tüm sürdürülebilir sistemler gibi insan ticaretini yıkmak için, mültecilerin uluslararası korumasını genişleterek hareket hâlindeki insanlar üzerinde küresel bir koordinasyon mekanizması kurarak ve genç nesilleri çeşitliliğin evrimsel zenginliği ve önemi konusunda eğiterek çözümler gerekmektedir. Ayrıca, toplumlarımızın refahı için göçmenleri ve mültecileri entegre etmek lazımdır.

“**STK'lar ve sivil toplum, mevcut uluslararası ve ulusal sistemlerimiz tarafından gerçekleştirilen göçmen ve mültecilerin korunması ve entegrasyonunun temerrüdünü telafi etmek için ellerinden gelenin en iyisini yapmaktadır.**

”**Abdenmour Toumi: STK'ların performansına gelirse sizce bu kapsamda nasıl bir performans sergilemektedirler?**

Michel Maietta: STK'lar ve sivil toplum, mevcut uluslararası ve ulusal sistemlerimiz tarafından gerçekleştirilen göçmen ve mültecilerin korunması ve entegrasyonunun temerrüdünü telafi etmek için ellerinden gelenin en iyisini yapmaktadır. Ancak bununla birlikte, programları koca bir okyanusta damlalar hâlinindedir ve kök nedenlere etkili bir şekilde değinmeleri zordur. BM kuruluşları, BMMYK ve BM'nin kendisi, kendilerini dönüştürmek ve geleceğe uyum sağlamak için derin reformlara ihtiyaç duymaktadır. Genel olarak, sınırlı kaynaklara ve

eski yapılara sahip göçmen ve mültecilerin ihtiyaçlarını ele alan tüm insani yardım kuruluşlarının, etkilerini en üst seviyeye çıkarmak için daha stratejik düşünmeleri gerekmektedir. Bu aktörler aynı zamanda mevcut durumla yetinmemelidir. Öngörü, stratejik planlama ve iş birliği, değişim ve dönüşümün yanı sıra daha fazla göçmen ve mültecinin hayatını kurtarmanın anahtarıdır.

Abdennour Toumi: Avrupa ülkelerinin göç konusunda tutarlı bir kamu politikası olmamasına neden olan etkenler nelerdir? Yoksa Avrupa ülkeleri bu insani soruna doğal afet meselesi olarak mı bakmaktadır? Batılı hükümetler göçmen sorununu kalkınma yardımıyla çözmeyi mi tercih ediyor?

Michel Maietta: Avrupalı liderler, milliyetçiliğin yükselmesiyle birleşen yabancı düşmanlığı ve ayrımcılığın Avrupa'da siyasi istikrarsızlığı körükleyeceğinden ve Avrupa Birliği'nin kendisini tehdit edeceğinden korkmaktadır. Sınırlama, uygulanacak en tepkisel ve uzlaşmaya dayalı politikayken, mülteciler ve göçmen akışı Avrupa'nın kapılarını çaldığında enteg-

rasyon daha çekişmeli hâle gelmektedir. Bu krizin siyasi öngörü eksikliği sembolik olmuştur. Ne yazık ki, insani yardım siyasi etki veya manipülasyondan muaf değildir. Çoğu insani yardım aktörünün iş modeli, onları siyasi etkiye karşı savunmasız hâle getirmektedir ve sınırlama için büyük bir Avrupa insani yardım bankası olduğunda, bazı insani aktörler, kısa vadede "hayat kurtararak" teselli ederek onu desteklemek için cazip hâle gelmektedir.

İnsani yardım aktörleri, "hayat kurtarmanın" zikredildiği ve operasyonların merkezi bir değer zinciri olduğu bir acil durum kültürünün içine yerleşmiştir. Göçmenlerin ve mültecilerin güvenliği ve esenliği gibi karmaşık konuların ele alınması söz konusu olduğunda, hayatları geçici olarak kurtarıldıktan sonra, insani yardım aktörleri genellikle stratejik düşünceden yoksun davranmaktadır. Stratejik paradoks, tepkisellik kültürü, "beyaz kurtarıcı" ideolojisi ve örgütsel hareketsizliklerin tümü, insani etkiyi ve aktörlerin hareket hâlindeki insanlara sürdürülebilir bir gelecek sunma potansiyelini bozmaktadır.

Abdennour Toumi: IARAN gibi insani düşünce kuruluşları, karar vericilere yönelik insani eylemleri ve politikaları nasıl geliştirebilir?

Michel Maietta: Öngörü, ulusal ordulardaki karar vericiler, birçok düzeydeki hükümetler ve büyük şirketler tarafından onlarca yıldır kullanılmaktadır. Ancak henüz insani yardım aktörlerinin iç işleyişine dâhil edilmemiştir. IARAN, 2012 yılında aktif bir araştırma deneyimi olarak tasarlanmıştır ve 2018'in sonunda bağımsız bir kuruluş hâline gelmiştir. Bu deneyimi oluşturan çalışma, hükümetlere ve akademik kurumlara desteği de içermesine rağmen, çoğunlukla aktif insani yardım aktörleri için stratejik öngörünün pratik uygulamasında olmuştur. Kuruluşundan bu yana IARAN, her aktörün sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunmak için özel beceri ve deneyimlerinden yararlandığı daha adil ve etkili bir insani ekosistem yaratma vizyonu doğrultusunda çalışmaktadır.

IARAN, çok sayıda farklı kuruluş için onlarca yıllık deneyime sahip insani yardım uzmanlarından oluşan bir iş birliği ağı olarak faaliyet göstermektedir. Aynı zamanda, çok çeşitli insani yardım aktörlerine eğitim, öngörü araştırması ve stratejik öngörü desteği sağladığı aktif bir burs ve danışmanlık kanadıyla birlikte çalışmaktadır. Ayrıca, Ekim 2021'de, insani yardım aktörlerinin geleceğe yönelik okuryazarlıklarını geliştirmeleri ve çalışmalarında stratejik öngörü araçlarından yararlanmaları için bir giriş noktası sağlamak üzere bir kılavuz yayımlamıştır. ■

MEZOPOTAMYA BATAKLIKLARININ PEŞİNDE BİR MÜHENDİS: AZZAM ALWASH

MERVE ÇAKIR

Araştırma Asistanı ORSAM

“

Hükümetlerin mevcut durum karşısındaki geç kalmışlığı ve sessizliği, iklim kriziyle mücadelenin fitilini ateşleyecek temel aktörlerin aktivistler ve sivil toplum örgütleri olacağını göstermektedir.

”

Siyasi belirsizlikler ve tarihleriyle iç içe geçmiş çatışmalarla boğuşan Ortadoğu ülkelerini mevcut durumlarından daha belirsiz ve daha yoğun çatışmaların yaşanacağı günler beklemektedir. Zira tüm dünyayı farklı derecelerde etkileyen küresel iklim değişikliği ve bu değişikliklerin neden olduğu çevre felaketleri hâlihazırda farklı çevre sorunlarıyla mücadele eden bölge ülkeleri için bilinmez ancak tehlikeli bir geleceği işaret etmektedir.

GÖZ ARDI EDİLEN “DÜŞÜK POLİTİKA” SORUNLARI

Bölge özelinde değerlendirildiğinde iklim sorununun çok da yeni olmadığı, söz konusu ülkelerin uzun yıllardır sınırlı içme suyu kaynakları, kuraklık, çölleşme gibi pek çok sorunun merkezinde olduğu kolaylıkla görülmektedir. Ancak Ortadoğu'nun kaderine işlenmiş bitmek bilmeyen savaşlar, çevre ile ilgili sorunların sürekli arka plana atılmasına hatta gözden düşmesine neden olmuştur. Nitekim İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından Ortadoğu ve Kuzey Afrika (ODKA) bölgesi küresel çatışmaların yeni merkezi olmuş; dahası bölgesel çatışmalar da yeni düzenle farklı bir koinuma evrilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından bölgesel dinamikler analiz edildiğinde karşımıza 1949-1958 döneminde Suriye, Mısır, İran Irak, Ürdün'de yaşanan siyasi so-

runlar ve darbeler, 1960'lardaki gerilimlerin ardından patlak veren Altı Gün Savaşı, 1973'teki Yom Kippur Savaşı, 1975 yılında başlayıp 15 yıl süren Lübnan İç Savaşı, 1979'a darbe vuran İran Devrimi, ardından 8 yıl süren İran-İrak Savaşı, 1990'lı yıllarda Körfez ülkeleriyle yaşanan sorunlar ve nitekim

2000'li yılları şekillendiren Arap Baharı ve son olarak da Levant bölgesini derinden sarsan Suriye savaşı ve DEAŞ sorunu çıkmaktadır. Böyle bir konjonktürde hükümetlerin ve vatandaşların temel önceliği ya darbeler, çatışmalar ve savaflara hazırlık olmuş ya da bunların ardından enkaza dönüşen ülkelerin yeniden inşası olmuştur. Hâl böyle olunca da küresel iklim değişikliği ve bu değişikliklerin neden olduğu çevre felaketleri mecburen arka plana itilmiştir. Ancak sorunların görmezden gelinmesi bunları çözmeyeceği gibi müdahalelerin ertelenmesi de çevre sorunlarının derinleşmesine neden olmuş, bazı sorunlar artık kontrol edilemez hâle gelmiştir.

Nitekim Suriye'nin Haseke şehrinde su kaynakları; Ortadoğu'nun en büyük gölü olan İran'daki Ur-

miye Gölü ve Irak'ın en büyük ikinci gölü olan Milh Gölü neredeyse kurumuş; Körfez kıyısındaki ülkeler artan su seviyelerinden ötürü ciddi kayıplar yaşamanın eşiğine gelmiştir. Hükümetlerin mevcut durum karşısındaki geç kalmışlığı ve sessizliği, iklim kriziyle mücadelenin fitilini ateşleyecek temel aktörlerin aktivistler ve sivil toplum örgütleri olacağını göstermektedir. Nitekim 1990'lı yıllarda Saddam Hüseyin'in rejim karşılarının etkisini azaltmak amacıyla silahlarla ve tanklarla bölgeyi basarak kurutulan Mezopotamya Batıklıklarını nispeten eski canlı günlerine kavuşturan ve bu çalışmalarını nedeniyle 2013 yılında dünyanın en prestijli çevre ödülü olan Goldman Ödülü'ne layık görülen Azzam Alwash bu durumun en güzel örneğidir.

ÇEVRE GİRİŞİMLERİNİN SEMBOL İSMİ AZZAM ALWASH: HAYATI VE KATKILARI

1958 yılında Irak'ın doğu kesiminde, Dicle Nehri kıyısındaki Kut şehrinde dünyaya gelen Azzam Alwash, Saddam Hüseyin'in iktidarı ele geçirmesine az bir zaman kala ülkeden ayrılarak Amerika'ya göç etmiş doktora eğitimini 1988'de Güney Kaliforniya Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Bölümünde, hidrolik mühendisi olarak tamamlamıştır. O yıllarda Irak ve bölgedeki diğer ülkelerin çatışma ve savaflarla dolu günlerine kıyasla

başarılarla dolu kariyeri, eşi ve iki kızı ile Los Angeles şehrinde hayatına devam eden Alwash, ülkesinden kopmamış aksine daha kalpten bir bağlılıkla Irak'ta yaşanan olayları daha sıkı takip etmiştir. Nitekim çocukluğundaki berrak sular, balıklar ve bölgedeki sulama bölümü sorumlusu babasıyla geçirdiği güzel vakitlerle zihninde yer eden, Cennet Bahçesi (Garden of Eden) olarak nitelendirilen bölgenin 1990 yılında Saddam Hüseyin tarafından adeta yerle bir

edildiğini gören Azzam Alwash bu duruma kayıtsız kalamamıştır. Zira Saddam Hüseyin tanklar, helikopterler, buldozerlerle sahadan doğrudan, Dicle ve Fırat Nehri üzerine inşa edilen binlerce kilometrelik setlerle bölgeye gelen su miktarını azaltarak dolaylı yoldan Mezopotamya Bataklıklarını (Güney Irak'ın Ahwar'ını) kurutmaya ant içmiş; 7-8 bin senedir var olan bir kültür 3 senede yok edilmeye çalışılmıştır. Ancak elindeki tüm imkânları en azından süreci durduracak bir adım

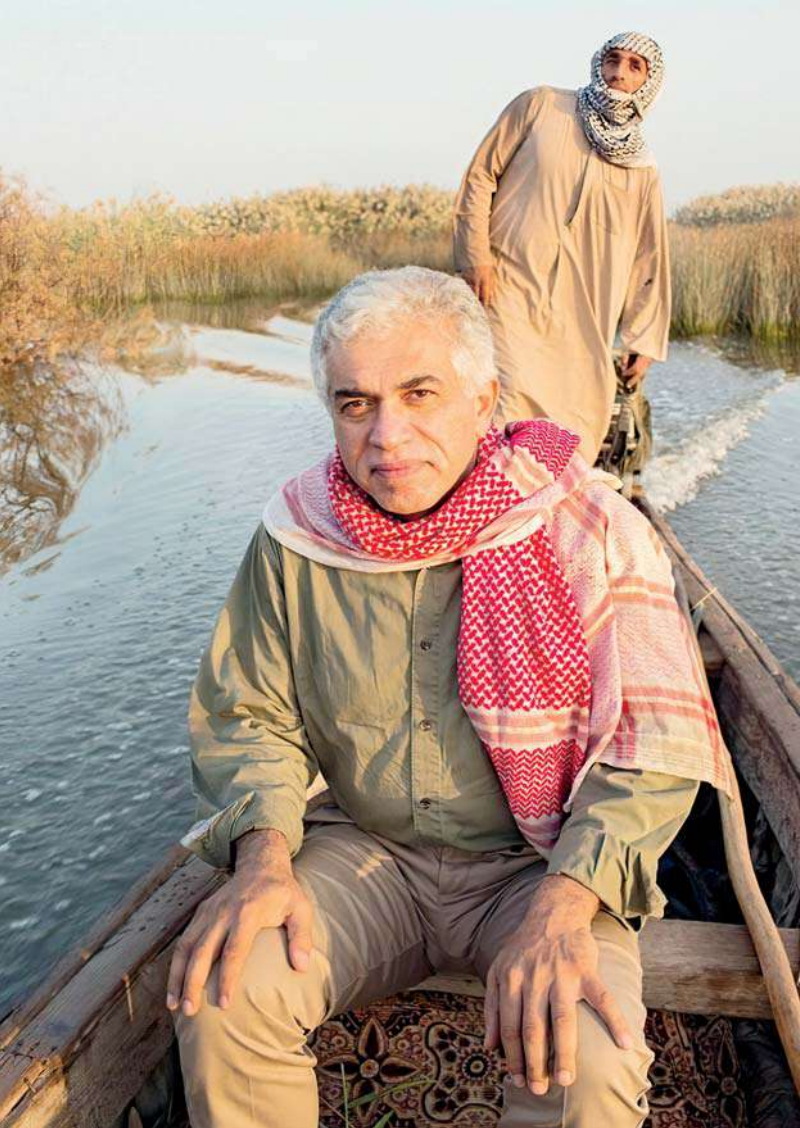
atılmasını sağlamak hedefiyle bu durumu dünyaya duyurmak için seferber eden Azzam Alwash, adeta herhangi bir sonuca ulaşamamış, sesini kimseye duyuramamıştır. Fakat 11 Eylül saldırılarının ardından Amerika ve Batı'nın Irak'a bakışının değişmesiyle rejim karşıtı her tepki gibi Azzam Alwash'ın Mezopotamya Bataklıkları çağrısı da dikkat çekmeye başlamış; Alwash ekranlarda ve gazetelerde yer bulmaya başlamıştır. Her ne kadar Alwash, canlandırmayı hedeflediği bataklıklara dair umut vadeden sözler duymasa da bu durum 2003 yılında Saddam'ın devrilmesiyle farklı bir yere uzanmış; Florida'daki rahat yaşamından vazgeçmek gibi zor bir seçim yapan Dr. Alwash bataklıkları restore etmek amacıyla tüm riskleri göze alarak savaşın yıktığı Irak'a geri dönmüştür.

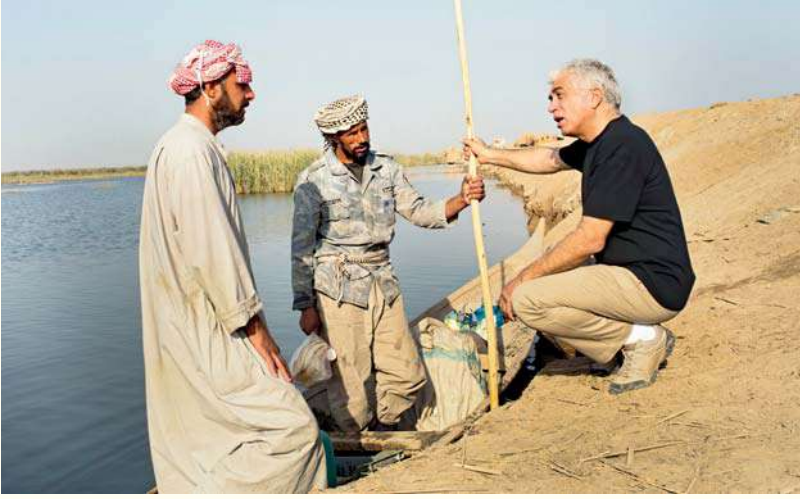
“

Amerika'dan eşi ve arkadaşlarıyla bataklıkları eski hâline dönüştürmek amacıyla yola çıkan Alwash, bu projeye "Eden, Yeniden!" (Eden Again!) ismini vermiş; silahların gölgesinde hatta kimi zaman canı pahasına araştırmalarına devam etmiştir.

”

25 yılın ardından ülkesine dönen Dr. Alwash ayağının tozuyla bataklıkları ziyaret etmiş ve suyun ve bölgeyi terk etmek zorunda kalan Madanlar'ın bölgeye ondan önce döndüğünü görmüştür. Ancak bataklıkların büyük bölümü kum fırtınalarına ev sahipliği yapan çöllere dönmüştür. Amerika'dan eşi ve arkadaşlarıyla bataklıkları

eski hâline dönüştürmek amacıyla yola çıkan Alwash, bu projeye "Eden, Yeniden!" (Eden Again!) ismini vermiş; silahların gölgesinde hatta kimi zaman canı pahasına araştırmalarına devam etmiştir. Azzam Alwash, Amerika, Kanada, Japonya ve İtalya'dan aldığı finansal destek sayesinde döndükten bir yıl sonra coğrafyacı olan eşi Suzanne ile Irak'ın ilk ve tek çevre organizasyonu olan Nature Iraq'ı kurmuştur. Alwash ve arkadaşlarının önderliği ve çabaları doğa, bölge halkı ve Irak hükûmetinin desteğiyle birleşince adeta bir mucize gerçekleşmiş; bölgede yaşam yeniden başlamıştır. Tek bir kişinin bölgeye inancıyla başlayan süreç neticesinde Irak hükûmeti Temmuz 2013'te bataklıkları ülkenin ilk millî parkı olmasına ilişkin tasarıyı onaylamıştır. Bataklıkların restorasyonu konusundaki çalışmaları neticesinde 2011 yılında Takreem Ödülü'nü ardından 2013'te Goldman Çevre Ödülü'nü kazanan Azzam Alwash, aynı yıl Foreign Policy Group tarafından hazırlanan "Dünyanın İleri Görüşlü Yüz Lideri" listesinde de yer almıştır.

“
Azzam Alwash, Mezopotamya Bataklıklarındaki çalışmalarının bu risklere değip değmeyeceğine dair soruya, "Hayatımda ilk defa, insanlara yardım ettiğimi hissediyorum, ailem ve kendim için para kazanmanın ötesinde bir şey yapıyorum, bu beni gerçekten tatmin ediyor" sözleriyle cevap vermiştir.

DEAŞ tehdidine rağmen bölgeden ayrılmadan çalışmalarını sürdüren Azzam Alwash, Mezopotamya Bataklıklarındaki çalışmalarının bu risklere değip değmeyeceğine dair soruya, "Hayatımda ilk defa, insanlara yardım ettiğimi hissediyorum, ailem ve kendim için para kazanmanın ötesinde bir şey yapıyorum, bu beni gerçekten tatmin ediyor" sözleriyle cevap vermiştir. 2003 yılında bataklıkların ortasındaki Cibayış şehrinde 6 bin Madan yaşarken bu nüfusun 2013 yılında 67 bine ulaştığını belirten Azzam, 2014 yılında John Antonelli tarafından çekilen Bataklık

Düşleri (Marshland Dreams) isimli kısa filmdeyse "Asla olmaz demeyin" diyor. Zira Alwash suyun kurduğunu, bölgenin eski hâline dönmesinin mümkün olmadığını söyleyen uzmanlara, bilimsel ve siyasi zorluklara rağmen bataklıkların yeniden canlanacağına olan inancını sürdürmüş ve hedefine ulaşmıştır.

UNESCO tarafından "dünyanın en büyük iç delta sistemlerinden biri olarak, son derece sıcak ve kurak bir ortamda benzersiz bir alan" olarak nitelendirilen Mezopotamya Bataklıkları 2016 yılında "Güney Irak'ın Ahwar'ı: Biyoçeşitliliğin Sığınağı ve Mezopotamya Şehirlerinin Kalıntı Manzarası" kapsamında UNESCO Dünya Mirası Alanı olarak kaydedilmiş; onlarca yıllık çabanın ardından Azzam Alwash bölgenin kıymetini tüm dünyaya göstermiştir.

Araştırmaları süresince Iraklı gençlerden destek alan ve bu süre zarfında eğitim konusundaki sıkıntıları derinlemesine hisseden Azzam Alwash, 2006 yılında Süleymaniye Amerikan Üniversitesinin mütevelli heyetinin kurucu üyesi olmuş, 2011 yılında ilk mezunlarını veren üniversite için tüm imkânlarını seferber etmiştir. Sonuç olarak, hâlihazırda su yönetimi ve suyu gelecekteki Ortadoğu'da gerilim kaynağı olmaktan ziyade barışın bir aracı hâline getirme fikrini teşvik etmek için su ve çevre sorunları üzerinde çalışan Dr. Azzam Alwash, çevre konusunda atılacak en ufak bir adımın, ne denli büyük sonuçlar doğurabileceğinin en canlı örneği ve en güçlü savunucusu olarak adını çoktan tarihe yazdırmıştır. ■

HUMAN FLOW: DOYGUNLUĞUN AÇ, SINIRLARIN ÇARESİZ, KÜRESELLEŞMENİN EVSİZ BIRAKTIKLARI

DOÇ. DR. SERTAÇ T. DEMİR

Öğr. Üyesi GÜMÜŞHANE ÜNİ.

Filmde, Türkiye portresinde olduğu gibi, kimi zaman yüzeysel yaklaşımlar belirse de genel anlamda basit ama can sıkıcı bir gerçeğin altı çizilmektedir: Azınlığın doygunluğu çoğunluğu aç bırakmakta; özgürlüğün yüceltilmesi insanları esarete sürüklemekte ve küresel politikalar azımsanmayacak insan topluluklarını evsizleştirmektedir.

Bu yazı küresel mülteci krizi etrafında yaşanan insan hikâyelerine odaklanan İnsan Seli (Human Flow) adlı belgeselin izini sürmektedir. 2017 yapımı olan filmin yönetmen koltuğunda Ai Weiwei oturmaktadır. Çinli yönetmen, sinema dışında sanatın birçok dalında eserler veren oldukça şöhretli ve üretken bir aktivisttir. Yönetmene göre dünyada mülteci krizi yoktur; insanlık krizi vardır. Bu amaçla içinde Afganistan, Pakistan, Bangladeş,

Fransa, Yunanistan, Almanya, Macaristan, Meksika, Sırbistan, Irak, Suriye ve Türkiye'nin de bulunduğu yirmi üç ülkede kayıt alan yönetmen, Midilli adasında tatil deyken rastlayıp iPhone'uyla çektiği mültecilerin trajik yolculuğuna eğilmeye karar vermiştir. Bu film, böyle bir karşılaşmanın çıktısıdır. Filmde savaş, açlık, iklim değişikliği, baskı ve umut mengenesinde sıkışıp kalmış milyonlarca insanın ortak hatta tekil hikâyesi vardır.

Kişisel bir gözlemden hareket eden yönetmenin bu filmi çekme motivasyonu insanlığın karşı karşıya olduğu yıkımın ancak hoşgörü, merhamet ve güvenle aşılabileceğine dair duyduğu inanç ve insani değerleri vurgulama isteğidir. Özellikle mülteci kimliğinde somutlaşan bu yıkım, yönetmene göre devletler arasındaki savaşlar, etnik çatışmalar ve baskıdan kaçışlarla yaşanmaktadır. Bunun sonucunda, filmde beliren imgeye göre yaşamın kendisi bir tür mülteci kamplarına dönüşmektedir. Film-

de, Türkiye portresinde olduğu gibi, kimi zaman yüzeysel yaklaşımlar belirse de genel anlamda basit ama can sıkıcı bir gerçeğin altı çizilmektedir: Azınlığın doygunluğu çoğunluğu aç bırakmakta; özgürlüğün yüceltilmesi insanları esarete sürüklemekte ve küresel politikalar azımsanmayacak insan topluluklarını evsizleştirmektedir. Bu, filmde de belirtildiği gibi yerkürenin II. Dünya Savaşı'ndan bu yana yaşadığı en büyük mülteci ve insanlık krizinin başka bir adıdır.

FİLMDEN YAŞAMA MÜLTECİ YANSIMALARI

Film, denizin üstünden yapılan çekimle başlar. Denizin ortasında, birer siyah noktaymış gibi görünen onlarca insanı taşıyan bir bot ilerlemektedir. Takip eden sahnede bot karaya doğru yaklaşırken görülür. Üzerindeki her yaştan insan, yeni bir ülkede karşılık bulan yeni bir umuda adımlarlar. Birçokları için tatili çağrıştıran Akdeniz onlar için mezarlık olmamıştır. Yani en azından bu defa! Yönet-

men Ai de aralarında belirir. Bu sık sık olacaktır. Ai, gösterdiği hikâyenin bir parçası olduğunu ifade etmek ister gibidir. Takip eden sahnede çölün ortasında bir mülteci kampı görünür. Yönetmen, film boyunca röportajlarda söylenenleri takip eder. Örneğin bir mülteci, eski şehirlerine atılan bombalardan bahseder ve yönetmen bombalanmış o şehirleri gösterir. Film, dünyanın farklı coğrafyalarında birbirini tanımayan milyonlarca insanın ortak yazgısını arşivler.

Evsizlik metaforuna denk düşen mültecilerin yaşamı, biraz çöl biraz deniz arasında salınır durur.

Bu anlatılarda çöldeki kum fırtınaları, denizlerdeki dalgalarla buluşur. Bu devinimin en korunaksız, masum ve yıkıcı yüzü bebekler ve çocuklardır. Bu, konu hangi ülke ve sorun olursa olsun böyledir. Evsizliğin, sürekli yolda olmanın, anıları geride bırakmanın hüznü en çok onların saflığında ayyuka çıkar. Ve bir de yaşlıların derin çizgili yüzlerinde. Hüzünlü insan yüzü, kalabalıklar içinde kaybolan, silikleşen insanın esasında kendi acısında yalnız ve biricik olduğunun işaretidir. Fakat ekranlar, onları çoğu kez amorf bir kitle olarak göstermeye meyllidir.

Mülkiyete sahip olmak, yerleşmek ve oturmak demekse de mülteci olmak, devamlı gezgin ve yolda olmak demektir. Belirgin bir men-

zili olamayan, daha çok geride kalandan kaçmaya odaklanmış bir yürüyüştür. Ve genellikle dikenli tellerle, derin sularla, hızlı akan derelerle, engebeli tepelerle, eli silahlı askerlerle, iyi eğitilmiş köpeklerle ve haklarında karar veren idarecilerle karşılaşmak demektir. Bir taşıta binmek, bu yürüyüşün en cesaret verici tarafıdır. Bir ülkede bot olur bu, başka birinde deve, bir ötekinde tren.

Ev yerine çadırlar vardır. Çadırlar, mukim olmanın değil; yerleşememenin, daha doğrusu yine gidecek olmanın delilidir. Kim bilir içerisinde neler konuşulur? Filmde sık sık çadırlar gösterilidir. Yağmurdan koruyamayan, bir türlü güvende olma duygusunu aşılayamayan ama yine de hiç yoktan iyi olan çadırlar! Röportajların birinde çadırdaki bu insanlar “kapana kısılmışlar” olarak tanımlanır. “Mülteci olmak” der filmde röportaj veren bir yetkili, “politik bir durumdan öte bir şey. Bu, bir insana uygulanabilecek en nüfuzlu gaddarlık çeşididir. Bireyi her türlü güvenlikten ve normal bir yaşamın gereklerinden mahrum bırakmak... Bu insanın elinden hayatı sadece çekilebilir değil, aynı zamanda anlamlı kılan her şeyi zorla almış oluyorsunuz.”

YENİDEN SINIRLAR DEVRİ: KENDİNİ HAPSEDEN DÜNYA

Marshall McLuhan 1962’de yayımlanan Gutenberg Galaksisi adlı kitabında çağdaş dünyayı “küresel bir köy” olarak kavramsallaştır-

mıştı. Geniş yankı uyandıran kitap basitçe, gelişen iletişim teknolojilerinin sınırları aştığı ve mesafeleri bastırıldığı düşüncesine dayanıyordu. Uzun yıllar boyu bu teoriyi doğrulayan gelişmeler yaşandı. Teknolojiler, ulus ötesi şirketler ve devletler, tüm politikalarını bu eksene kurmuştu. Ne var ki zaman içinde, her şeyin kendi karşısını türettiği gibi, sınırsızlık yönelimleri ırkçılığı ve merkezleşmeyi yeniden kıskırttı. Derken iç savaşlar ve geri dönüşü olmayan bölünmeler meydana geldi. Öyle ki 21. yüzyıl dünyasının yeni sembolü yine duvarlar, dikenli teller ve derinleşen sınır boyları oldu.

2000’li yıllarda, özellikle de 11 Eylül’den ve onu takip eden işgalardan sonra devletlerarası çatışmalar yeniden ve daha da dramatik bir şekilde ön plana çıktı. Üstenci bir dille sınırlara korumacı şekilde vurgu yapan saldırgan güvenlik politikalarının bir çıktısı olarak, ulus inşası ve kimlik odaklı anlatılar kendi küllerinden doğdu. Üstelik I. Dünya Savaşı’ndan tam bir yüzyıl sonra. Bugün mekânsal ve kültürel zenginlikler çoğunlukla ayrıcalıklı gündem ve üstün çalışmalarla korunmaya çalışılan özel bir alan olarak kalırken; gündelik yaşam gitgide bariyerlerin gölgesinde daralan, sınırlara bölünen emniyetsiz, kimsenin kendini evinde hissetmediği bir yapıyı andırmaktadır.

Küreselleşme çağı, günbegün sertleşen gümrük tedbirlerinin elinde boşa çıkmakta, salt söyleme indirgenmektedir. Küreselleşme,

artık belki de yalnızca seçkinlere ait bir ayrıcalıktır. Toplumlar, bir yandan kuraklık bir yandan savaş tehdidi altında yersizleşmekte ve aidiyetsizleşerek atomlaşmaktadır. Bir zamanlar “köy” olarak tanımlanan günümüz dünyasının artık birbirine müdahale eden, birbirini yok etmeye çalışan onlarca tecrit edilmiş gettoya dönüştüğü açıktır. Günümüzde kırılğan coğrafyalar yeniden formüle edilmekte ve ulus veya devlet temelli kimlik stratejilerinin etkisiyle insanlar “dostlar” ve “düşmanlar” olarak sınıflandırılmaktadır. Yüksek duvarlar, dikenli teller ve derin sularla çevrili olanlar için “küresel köy” efsanesi gerçekleşmemiş bir vaatten başka bir şey değildir.

“Almanya'daki Neo-Nazi eğilimleri, İsrail işgali altındaki Filistin toprakları, İslam karşıtı saldırılar, Uzakdoğu ve Ortadoğu'daki soykırımlar, işgaller, bölünmeler... Gerçekten de içinde yaşadığımız dünya, siyasi ve duygusal bağlar açısından akışkan ve açık olduğu kadar kırılğan ve sınırlıdır. Bugün bu yok edici değişime “dışarıdan” bakmak da gittikçe güçleşmekte, mülteci kimliğinde beliren bu hakikat tüm insanlığı hızla içine almaktadır.”

Bu efsanenin sonunu vurgulayan başka sosyo-politik göstergeler de mevcut: Batı ülkelerinde aşırı sağın yükselişi, 2014'teki İskoçya bağımsızlık referandumu, İspanya'daki Katalan Bağımsızlık Hareketi, Belçika'daki Flaman Hareketi, Brexit, Almanya'daki Neo-Nazi eğilimleri, İsrail işgali altındaki Filistin toprakları, İslam karşıtı saldırılar, Uzakdoğu ve Ortadoğu'daki soykırımlar, işgaller, bölünmeler... Gerçekten de içinde yaşadığımız dünya, siyasi ve duygusal bağlar açısından akışkan ve açık olduğu kadar kırılğan ve sınırlıdır. Bugün bu yok edici değişime “dışarıdan” bakmak da gittikçe güçleşmekte, mülteci kimliğinde beliren bu hakikat tüm insanlığı hızla içine al-

maktadır. Yani herkes bir yerinden biraz mülteçidir.

İnsan Seli filmi, birçok film gibi mültecilik sorunsalını bir pencereden insanlığın gündemine sokmaya çalışmıştır. Bu yaklaşımın yapıcı bir yönü olduğu reddedilemez. Ancak öte yandan mülteciliğin sinemasallaştırılması ya da sinema türevi dışsal araçlarla resmedilmesi, bu insanlık meselesinin biraz da “seyirlik” bir imgeye dönüşmesine neden olmaktadır. Oysa mültecilik, insanlığın bulunduğu belki de tüm ahlaki değerleri temsil eden kolektif bir ayna gibidir. Buna “kendimizin yansıması” değil de “bize yansıyan” bir görüntü olarak bakmak oldukça sorunludur. Bu

sorun, içinde acının normalleştirilmesini barındırmakta ve konuya eğilenler üzerinde hissizleşme üretmektedir.

“
Gördükçe körleşen bu çağın insanı, yaşamı film izler gibi, filmi de yaşar gibi seyretmektedir. Oysa yalnızca bir insanın bile, milyonlarca insan seli arasında ne kadar belirsizleşirse belirsizleşsin, evinden uzakta olması hüzün, başını koyduğu taş sert, içinde bulunduğu çadır ince, bir yerde olmaya zorladığı bedeni yorgun ve ulaşmak istediği şehir daima uzaklardadır.

”
Sonuç olarak, gördükçe körleşen bu çağın insanı, yaşamı film izler gibi, filmi de yaşar gibi seyretmektedir. Oysa yalnızca bir insanın bile, milyonlarca insan seli arasında ne kadar belirsizleşirse belirsizleşsin, evinden uzakta olması hüzün, başını koyduğu taş sert, içinde bulunduğu çadır ince, bir yerde olmaya zorladığı bedeni yorgun ve ulaşmak istediği şehir daima uzaklardadır. Ve bunların tamamı katıksız bir şekilde hakikattir. Bunu ekrandan izlemenin, üzü-

meyi kanıksamak dışında herhangi bir bedeli olmayabilir. Yine de sıcak evlere sahip mukim ve işinde gücündeki bazı insanlar, yaptıkları filmlerle, yazdıkları yazılarla bu bedelin bir parçası olmaya çalışmaktadır. Tam bu noktada, bu yazıyı, filmin yönetmeni Ai Weiwei'nin sözleriyle bitirmek yerinde olabilir.

“Benim gibilerin bu insanlık durumunu anlamalarını istiyorum. Bir film tıpkı bir ayna gibi benliğimize, konumumuza ve geleceğimize dair kendi anlayışımızı yansıtır. Ben de gelecek açısından hiçbir şansı olmayan çocukları önemsiyorum. Ve bu koşullarda milyonlarca insan var. Rakamlar çevre sorunu, iklim değişikliği ve nüfus artışıyla birlikte artacak. Yok olmayacak... Bu insanlarla özdeşleştiğimi görüyorum ve onlar benim bir parçam ve ben de onların bir parçasıyım. Onları potansiyel tehlikeli, toplum için bir tehditmiş gibi uzaklaştırılamazsınız. Aynı dili konuşmuyoruz ve dinlerini anlamıyorum ama yine de yaşlı bir kadının tıpkı büyükannem gibi olduğunu görebiliyorum. Fark yok, hepimiz aynı tür korkulara sahibiz, aynı tür neşeye, aynı tür mutluluğa sahibiz. Güvene ihtiyacımız var, lüksten çok paradan çok anlayışa ihtiyacımız var.” ■

ORTADOğU ANALİZ DERGİSİ ABONELİK FORMU

Adı/Soyadı :

T.C. Kimlik No. :

Kurum Adı :

Adres :

İl/İlçe :

Telefon :

Gsm :

E-Posta :

Tarihi :

Abonelik Tipi : 1 Yıllık Abonelik 165 TL (KDV dâhil)

- Dergimiz ayda bir olmak üzere yılda toplam 12 sayı yayınlanmaktadır.
- Abonelere kurumumuzun analiz, rapor vs. yayınları da dergi ile ücretsiz olarak gönderilecektir.

Hesap Adı : ORTADOğU ARAşTIRMALARI DERNEğİ İKTİSADİ İŐLETMESİ
Őubesi : Ziraat Bankası Mustafa Kemal
TL Hesabı : IBAN TR 0500 0100 2486 8886 2022 5001

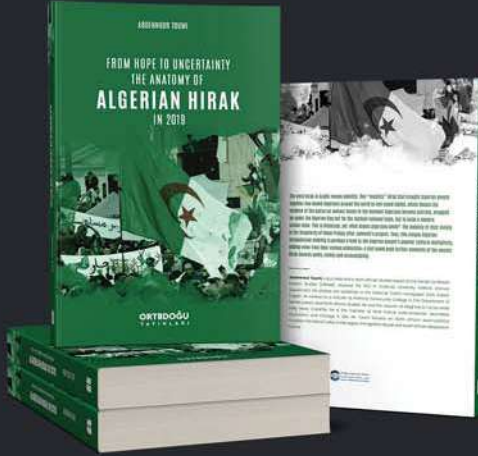
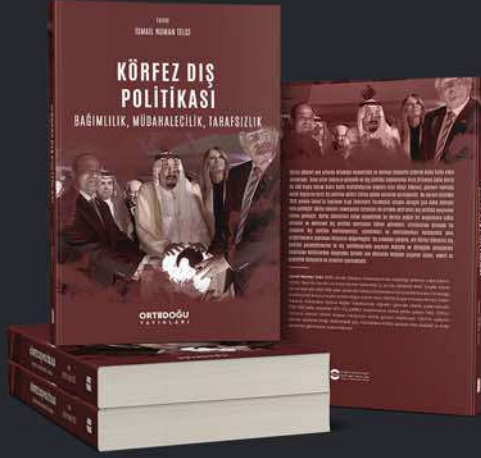
Yukarıda bilgileri verilen hesaba abonelik ücretini yatırdıktan sonra formu eksiksiz doldurarak dekont ile birlikte abonelik@orsam.org.tr adresine e-posta gönderiniz.
Banka açıklama kısmına (ad-soyad) eklemeyi unutmayınız.

Mustafa Kemal Mah. 2128. Sk. No: 3 Çankaya / Ankara

ORTADOĞU YAYINLARI

www.ortadoguyayinlari.com

MENAFFAIRS

ORTADOĞU, KUZEY AFRIKA & KÜRESEL ANALİZLER

Haberler | Görüş | Röportaj | Odak

menaaffairs.com

INTERVIEW

Prof. Abdel-Fattah Madry: over the people and elect

Abdelmour Toumi: François-Marie Azouff, the Provisional Army has a state...

Asst. Prof. Imran Ashraf: Afghan people by follow development

Abdelmour Toumi: The Taliban have 5 control of the country. What is your...

Prof. Khattar Abou Diab: influence of Hezbollah

Abdelmour Toumi: Lebanon is current people back to the painful years of the...

Prof. Yahia H. Zoubir: "Els reflect reality nor what is"

Abdelmour Toumi: Algeria has gone the National Liberation Front (FLN) line...

Prof. Bertrand Badier: "The Israel and bring the Palest"

Abdelmour Toumi: How would you describe Bertrand Badier: To understand...

Prof. Anoush Ehteshami: "dissipated since the 2010s"

Abdelmour Toumi: What is the thing that politically and geopolitically, in the 21st...

MENAFFAIRS

THE MIDDLE EAST, NORTH AFRICA & GLOBAL ANALYSIS

HOME NEWS OPINION INTERVIEW FOCUS MULTIMEDIA

Turkey, Qatar sign 15 new agreements to develop bilateral ties

Turkey and Qatar signed 15 new agreements on Tuesday to strengthen bilateral cooperation. The signing ceremony for 15 agreements on commerce, investments, development, culture, youth, sports, diplomacy, health, religious affairs, and media was attended by Turkish President Recep Tayyip Erdogan and Qatar Emir Sheikh Tamim bin Hamad Al Thani. Erdogan and Al Thani were expected to attend the 20th meeting of the Turkey-Qatar Supreme Strategic Committee following the signing ceremony.

Nuclear talks in Vienna to resume on Thursday

Iran media reported on Tuesday that the nuclear talks in Vienna will resume on Thursday.

Motorcycle bomb explosion kills at least four civilians in Basra city center

Iran's Basra governor said on Tuesday that a suicide-bomb motorcycle attack in Basra city center killed at least four civilians.

What would the US and Iran do if the JCPOA is not revived?: Policy options

The current stalemate witnessed in the JCPOA talks has unleashed potential for conflict in the Middle East and beyond, posing a need to seek external influence to urge Washington and Tehran to reach a mutually agreeable agreement.

Turkish Foreign Minister meets ex-Syrian Prime Minister in Doha

Turkish Foreign Minister Mevlüt Çavuşoğlu met with former Syrian Prime Minister Imad Khatib in Doha, Qatar.

Jordan authorizes request by Lebanon to transport Qatar gas through territory

Jordan has authorized a request by Lebanon to transport Qatar gas through its territory.

Turkish, Qatar sign 15 new agreements to develop bilateral ties

Turkey and Qatar signed 15 new agreements on Tuesday to strengthen bilateral cooperation.

EU High Representative rejects normalization with Assad regime

The EU High Representative for Foreign Affairs and Security Policy, Josep Borrell, has rejected any normalization with the Assad regime.

Jordanian PM, US climate envoy discuss environmental protection

Jordanian Prime Minister Faisal bin Al-Dabbas and US climate envoy Katherine Clifton discussed environmental protection during a meeting in Amman.

Gulf / Levant / Middle East / News

Turkish, Qatar PMs reiterate strong ties and urge engagement on Afghanistan

Gulf / Iran / News

LAE security adviser arrives in Iran to discuss bilateral relations

Levant / News / World

EU: High Representative rejects normalization with Assad regime

Levant / News / World

Jordanian PM, US climate envoy discuss environmental protection

Gulf / Levant / Middle East / News

Jordan authorizes request by Lebanon to transport Qatar gas through territory

Opinion

Turkey-UAE relations and normalizations in the Gulf in light of MBZ's meeting in Ankara

Health Mohamed bin Zayed Al Nahyan, Crown Prince of Abu Dhabi and de...

Towards a new normalization between Turkey and the UAE

Turkish-UAE relations have been witnessing a new round of normalization following...

Will the energy crisis accelerate nuclear talks between Iran and the P4+1?

As the world prepares to enter its economy throughout the crisis of...

Regional

Will the energy crisis accelerate nuclear talks between Iran and the P4+1?

As the world prepares to enter its economy throughout the crisis of...